

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სამაგისტრო პროგრამა თარგმანის თეორია და მთარგმნელობითი
პრაქტიკა

ბარამიძე მარიამი

ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია
(I, II, III, IV და V (C ქვეთავის ჩათვლით) თავების
თარგმანი და თარგმანის ანალიზი)

ნაშრომი შესრულებულია ფილოლოგიის მაგისტრის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

ნაშრომის ხელმძღვანელი: ირინა გველესიანი
ფილოლოგიის დოქტორი, თსუ ასოცირებული პროფესორი

თბილისი

2019

ანოტაცია

სამაგისტრო ნაშრომი წარმოადგენს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაციის („ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია“) სათარგმნელად შერჩეულ ტექსტსა და ტექსტის თეორიულ ანალიზს. წიგნი 2014 წელს გამოიცა და შედგება 5 თავისა და ქვეთავებისაგან. ჩემი ნაშრომი პირველი 5 თავის თარგმანია(C -ქვეთავის ჩათვლით).

ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლება და გაეროს ერთ-ერთი ღირებულება. მიუხედავად ამისა, ქალები მთელ მსოფლიოში მუდმივად განიცდიან თავიანთი უფლებების დარღვევას და, სამწუხაროდ, ქალთა უფლებების დაცვა ყველგან და ყოველთვის არ წარმოადგენს პრიორიტეტს.

გაერო დიდი ხანია ჩართულია ქალთა უფლებების დაცვის საქმეში და ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ბევრი რამ გაკეთდა ამ კუთხით. წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოადგენს ქალთა უფლებების შესავალს, იწყებს რა ადამიანის საერთაშორისო უფლებების ძირითადი დებულებებით და აგრძელებს განსაკუთრებით აქტუალურ კონცეფციებზე მსჯელობით ქალთა უფლებების სრულად გაგებისათვის. სამაგისტრო ნაშრომის მიზანიც სწორედ ესაა, ქალთა უფლებებზე ზოგადი წარმოდგენის შექმნა და მისი ქართველი მკითხველისათვის გაცნობა. ამასთანავე, თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება და მთარგმნელობითი უნარ-ჩვევების გამომუშავება.

ვფიქრობ, სამაგისტრო ნაშრომში წარმოდგენილი ანალიზი გვაწვდის ახალ ინფორმაციას და საინტერესოა არა მხოლოდ იურისტებისთვის, არამედ ნებისმიერი პროფესიის წარმომადგენლებისათვის, განსაკუთრებით კი ქალებისათვის.

Annotation

MA thesis represents the translation and translational analysis of the United Nation's publication "Women's rights are Human Rights". The book was published in 2014 and consists of 5 chapters and sub-chapters. My thesis represents five chapters (including the Vth C subchapter).

Attaining equality between women and men and eliminating all forms of discrimination against women are fundamental human rights and the values of United Nations. Women around the world nevertheless regularly suffer violations of their human rights throughout their lives; However, realizing women's human rights has not always been a priority.

The United Nations has a long history of addressing women's human rights and much progress has been made in securing women's rights across the world in recent decades. The publication provides the introduction to women's human rights, beginning with the main provisions in the international human rights law and going on to the explanation of particularly relevant concepts for full understanding of women's human rights. The purpose of my MA's thesis is raising the awareness of women's rights, implement action of theoretical knowledge in practice and showing translational skills.

The facts and analysis presented in the MA thesis give new information, which is interesting not only for lawyers, but for any specialists, especially, for women.

სარჩევი

შესავალი	5
შენიშვნა.....	10
წინასიტყვაობა	11
I. ქალთა უფლებების დაცვა საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში	12
A. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო მექანიზმები	12
B. რეგიონალური მექანიზმები	17
II. გლობალური ვალდებულებები	19
A. ვენის დეკლარაცია და სამოქმედო პროგრამა	19
B. საერთაშორისო კონფერენცია პოპულაციასა და განვითარებაზე	20
C. პეკინის დეკლარაცია და მოქმედების პლატფორმა.....	21
D. ათასწლეულის განვითარების მიზნები	22
E. გაერთიანებული ერების კონფერენცია მდგრად განვითარებაზე.....	24
III. გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის ორგანოები	25
A. ადამიანის უფლებათა საბჭო და მისი მექანიზმები.....	25
B. უშიშროების საბჭო	27
C. ქალთა მდგომარეობის საკითხებზე შექმნილი კომისია	27
IV. საკვანძო ცნებები	29
A. კერძო და საჯარო დაყოფა	29
B. ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობა	31
C. ანტი-დისკრიმინაცია და თანასწორობა ქალთა და მამაკაცთა შორის	33
D. თანასწორობა და სამართლიანობა	38
E. გენდერი	41
F. ინტერსექციონალურობა და დისკრიმინაციის სხვადასხვა ფორმა.....	43
V. ადამიანის უფლებათა დაცვის სტრუქტურა პრაქტიკაში	45
A. ქალთა უფლებები საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში	46
B. სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები	55
C. ქალთა უფლება ცხოვრების ადეკვატური სტანდარტით	69

ანალიზი.....	83
დასკვნა.....	104
გამოყენებული ლიტერატურა.....	105
დანართი 1	
დანართი 2. Women's Rights are Human Rights	

შესავალი

ჩემი სამაგისტრო ნაშრომის საკვლევ ობიექტად აღებულია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაცია „ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია“. ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლება. მიუხედავად ამისა, ქალები მთელ მსოფლიოში მუდმივად განიცდიან თავიანთი უფლებების დარღვევას. ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა მოითხოვს იმ გზების სწორად და სრულყოფილად გაანალიზებას, რომელთა ფარგლებში ქალები განიცდიან დისკრიმინაციას და მათ უარს ეუბნებიან თანასწორობაზე. სწორედ ამის საფუძველზე უნდა შეიქმნას შესაბამისი სტრატეგიები ამგვარი დისკრიმინაციის თავიდან აღმოსაფხვრელად. დამეთანხმებით, 21-ე საუკუნეში ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა სწორედ ესაა.

გაერო დიდი ხანია ჩართულია ქალთა უფლებების დაცვის საქმეში და ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ბევრი რამ გაკეთდა ამ კუთხით. *"2010 წლის ივლისში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (UN Women) - გაეროს სააგენტო დააფუძნა, რომლის დანიშნულება გენდერული თანასწორობისა და ქალთა შესაძლებლობების გაზრდის ხელშეწყობაა. ამ გადაწყვეტილებით გაეროს წევრმა სახელმწიფოებმა გენდერული თანასწორობისა და ქალთა შესაძლებლობების გაზრდის მიმართულებით ისტორიული ნაბიჯი გადადგეს."* [UN WOMEN საქართველო] თუმცა, რჩება მნიშვნელოვანი ხარვეზები. ქალთა რეალიები მუდმივად იცვლება და დისკრიმინაციის ახალი გამოვლინებები იჩენს თავს მათთან მიმართებაში. ქალთა ზოგიერთი ჯგუფი განიცდის დისკრიმინაციის დამატებით ფორმებს ასაკის, ეთნიკური წარმომავლობის, ეროვნების, რელიგიის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ოჯახური მდგომარეობის, განათლების, უნარ-შეზღუდულობისა და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მიხედვით. შესაბამისად, გაეროს ქალთა ორგანიზაციის ძირითადი ფუნქციებია:

- *"სამთავრობათაშორისო უწყებებისთვის, მათ შორის ქალთა მდგომარეობის კომიტეტისთვის, პოლიტიკის, გლობალური სტანდარტებისა და ნორმების ჩამოყალიბებაში დახმარების გაწევა;*

- წვერი სახელმწიფოების დახმარება აღნიშნული სტანდარტების განხორციელებაში, ასევე შესაფერისი ტექნიკური და ფინანსური დახმარების გაწევა და სამოქალაქო საზოგადოებაში ქმედითი პარტნიორობების ხელშეწყობა იმ ქვეყნებში, რომლებიც ამას ითხოვს;
- გაეროს სისტემის ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფა გენდერული თანასწორობის სფეროში საკუთარ ვალდებულებებთან დაკავშირებით, მათ შორის, მთელი სისტემის მასშტაბით მიღწეული წინსვლის რეგულარული მონიტორინგი." [UN Women საქართველო]

"გაეროს ქალთა ორგანიზაციამ საქართველოში საქმიანობა 2001 წლიდან (UNIFEM-ის სახელით), პირველი რეგიონული პროექტის - „ქალები კონფლიქტის პრევენციისა და მშვიდობის მშენებლობისათვის სამხრეთ კავკასიაში“ - განხორციელებით დაიწყო. 2000-იანი წლების დასაწყისში გენდერული თანასწორობის თემა სახალხო დიპლომატიისა და კონფლიქტის მხარეებს შორის არაფორმალური დიალოგის წახალისების ძლიერი, ზოგჯერ კი ერთადერთი საშუალება იყო. 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული და დევნილი ქალების საჭიროებების შესახებ ჩატარებულმა კვლევამ გენდერული თანასწორობის კუთხით არსებული გამოწვევებისა და ჰუმანიტარული თვალსაზრისით საჭირო ჩარევების მკაფიო ხედვის ჩამოყალიბება უზრუნველყო. შემდეგ წლებში გაეროს ქალთა ორგანიზაციის ერთ-ერთი მთავარი პროგრამული მიმართულება ქალთა გაძლიერება და კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ქალების პოსტკონფლიქტურ პროცესებში აქტიური ჩართვა გახდა. 2013 წელს, ორგანიზაციის ახალი სტრუქტურის დამტკიცების შემდეგ გაეროს ქალთა ორგანიზაციამ საქართველოში თავისი წარმომადგენელი დანიშნა და ოფისი ჩამოაყალიბა." (UN Women საქართველო)

"გაეროს ქალთა ორგანიზაციის ამჟამინდელი საქმიანობა მიზნად ისახავს სახელმწიფო და არასამთავრობო პარტნიორებისთვის დახმარების გაწევას საქართველოში გენდერული თანასწორობის მისაღწევად. ეროვნული და საერთაშორისო ვალდებულებების შესაბამისად, გაეროს ქალთა ორგანიზაცია მუშაობს პოლიტიკისა და კანონმდებლობის, ინსტიტუტებისა და ფართო საზოგადოების დონეებზე, რათა

მიაღწიოს ხელშესახებ შედეგებს გენდერული თანასწორობის გაზრდისა და ქალების უფლებათა დაცვის გაუმჯობესების თვალსაზრისით." (UN Women საქართველო)

“გაეროს ქალთა ორგანიზაცია ყურადღებას ამახვილებს შემდეგი მიმართულებებით მუშაობაზე: ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრა, ქალთა ინტერესების დაცვა, ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება და გენდერული საკითხის ჩართვა ეროვნული დაგეგმვისა და ბიუჯეტირების პროცესებში. აღნიშნულ ძირითად პრიორიტეტულ სფეროებთან ერთად, რომლებიც გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მანდატს წარმოადგენს, ორგანიზაციის ინტერვენციები საქართველოში ეყრდნობა გაეროს გეგმას განვითარების ხელშეწყობისთვის, რომელიც საქართველოს ხელისუფლებასთან თანამშრომლობით ხორციელდება.“ [UN Women საქართველო]

გაეროს პუბლიკაცია „ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია“ გვიქმნის ზოგად წარმოდგენას ქალთა უფლებებზე.

I თავი - ქალთა უფლებების დაცვა საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში - ვეცნობით ადამიანთა უფლებათა დაცვის საერთაშორისო მექანიზმებს - 1948წელს საყოველთაო დეკლარაციის მიღება, ადამიანის უფლებათა კომისიის მიერ ორ ხელშეკრულებაზე მუშაობა: საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ და საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ.

ყველაზე მნიშვნელოვანია 1979 წელს მიღებული ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია.

II თავი - გლობალური ვალდებულებების ფარგლებში ვეცნობით მთელ რიგ საერთაშორისო კონფერენციებს, რომლებშიც ქალთა უფლებების საკითხი იყო დაყენებული. აღსანიშნავია 1993 წელს ვენის დეკლარაციის დამტკიცება, რომელიც მოყვა ვენაში ჩატარებულ კონფერენციას. ქალთა უფლებების დამცველი აქტივისტები მაქსიმალურად იყვნენ მობილიზებულნი, რათა ქალთა უფლებები სრულად ყოფილიყო შესული საერთაშორისო თანამეგობრობის დღის წესრიგში ლოზუნგით „ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია“.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია პეკინის დეკლარაცია, რომელიც 1995 წელს იქნა მიღებული ქალთა საკითხებზე გამართულ მეოთხე მსოფლიო კონფერენციაზე. მოიცავს ქალთა უფლებების განხორციელების 12 სფეროს.

საინტერესოა ათასწლეულის განვითარების მიზნები - 2000წელს საერთაშორისო თანამეგობრობა შეთანხმდა 2015 წლისთვის მიეღწია განვითარების 8 მიზნისათვის, რომელთა შორის იყო გენდერული თანასწორობა და ქალებისთვის უფლებამოსილების მინიჭება, დედათა სიკვდილიანობის შემცირება.

თავის მხრივ, გაეთიანებული ერების კონფერენცია მდგრად განვითარებაზე მოუწოდებს სახელმწიფოებს დისკრიმინაციული კანონების გაუქმებისა და ქალების თანაბარი წვდომისკენ სამართლიანობაზე.

III თავში ვეცნობით გაეროს ადამიანთა უფლებათა დაცვის ორგანოებს:

ადამიანის უფლებათა საბჭოს, უშიშროების საბჭოსა და ქალთა მდგომარეობის საკითხებზე შექმნილ კომისიას.

ადამიანის უფლებათა საბჭო გაეროს მთავარი სამთავრობათშორისო ორგანოა ადამიანის უფლებების ხელშეწყობისა და დაცვის სფეროში. გენერალური ასამბლეის მიერ არჩეულ 47 სახელმწიფოსთან ერთად, 2006 წლიდან ადამიანის უფლებათა საბჭო რეგულარულად მართავს სპეციალურ საბჭოებს ქალთა უფლებებისა და გენდერული პერსპექტივის ინტეგრაციის საკითხებზე. ამგვარად, ქალთა უფლებების დაცვის საკითხი მუდმივად დღის წესრიგშია საერთაშორისო არენაზე.

უშიშროების საბჭომ მიიღო ქალთა, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებთან დაკავშირებული რეზოლუციების სერია. აღსანიშნავია რეზოლუცია 1325, რომლის ფარგლებშიც მოუწოდეს ქალთა მონაწილეობის გაზრდა კონფლიქტის პრევენციისა და რეგულირების ყველა ასპექტში, მშვიდობისა და უსაფრთხოების ხელშეწყობასა და სამშვიდობო შეთანხმებების განხორციელებაზე. უშიშროების საბჭოს შემდგომი რეზოლუციები მოუწოდებს ყველა მხარეს მიიღოს სპეციალური ზომები გენდერული ძალადობისგან ქალთა და გოგონათა დასაცავად შეიარეღებული კონფლიქტის ზონაში და იმავე დროს აღიარებს ქალთა მნიშვნელოვან როლს სამშვიდობო პროცესებში.

ქალთა მდგომარეობის საკითხებზე შექმნილი კომისია 1946 წელს ჩამოყალიბდა და მისი მიზანია რეკომენდაციებისა და მოხსენებების მომზადება ქალთა უფლებების

წამოწევაზე პოლიტიკურ, ეკონომიკურ,სამოქალაქო, სოციალურ და საგანმანათლებლო სფეროებში.

IV თავში განხილულია რამდენიმე საკვანძო ცნება, რომელიც მეტად მნიშვნელოვანია ქალთა უფლებების დაცვისა და მხარდაჭერისათვის. ესენია კერძო და საჯარო დაყოფა, ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობის გაგება, არადისკრიმინაცია და თანასწორობა ქალსა და მამაკაცს შორის, თანასწორობა და სამართლიანობა, გენდერული სტრუქტურის მახასიათებლები.

V თავი - ქალთა უფლებების დაცვის სტრუქტურა პრაქტიკაში აჯამებს პუბლიკაციის მიზანს. აქ აქცენტი კეთდება შემდეგზე: საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრება, სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა, ადეკვატური სტანდარტის ცხოვრების მიღების უფლება, ქალთა მიმართ ძალადობა, მიგრაცია, კონფლიქტები, კრიზისები და სამართლიანობის ხელმისაწვდომობა.

ვფიქრობ, პუბლიკაციაში წამოჭრილი პრობლემები საკმაოდ აქტუალურია და საინტერესოა არა მხოლოდ იურისტებისთვის, არამედ ნებისმიერი პროფესიის წარმომადგენლებისათვის, განსაკუთრებით კი ქალებისთვის.

სამაგისტრო ნაშრომის მიზანია, ერთი მხრივ, ქართველი მკითხველისთვის საინტერესო მასალის მიწოდება, მეორე მხრივ კი თარგმნისას წარმოქმნილი სირთულეების ანალიზი.

შენიშვნა

წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოყენებული აღნიშვნები და წარმოდგენილი მასალა არ წარმოადგენს რაიმე აზრის გამოხატვას გაერთიანებული ერების სამდივნოს მხრიდან რომელიმე ქვეყნის სამართლებრივ სტატუსთან, ტერიტორიებთან, ქალაქთან, რაიონთან ან მის ხელისუფლებასთან, ასევე საზღვრებთან დაკავშირებით. გაეროს დოკუმენტაციის სიმბოლოები შედგება მთავრული ასოების და ციფრების კომბინაციისაგან. ასეთი ციფრის არსებობა მიუთითებს გაეროს დოკუმენტზე.

HR/PUB/14/2

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაცია

გაყიდვის NO. E.14.XIV.5

ISBN 978-92-1-154206-6

E-ISBN 978-92-1-056789-3

© 2014 გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

ყველა უფლება დაცულია

წინასიტყვაობა

ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლება და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) ერთ-ერთი ღირებულება. მიუხედავად ამისა, ქალები მთელს მსოფლიოში მუდმივად განიცდიან თავიანთი უფლებების დარღვევას მთელი ცხოვრების განმავლობაში და, სამწუხაროდ, ქალთა უფლებების დაცვა ყველგან და ყოველთვის პრიორიტეტს არ წარმოადგენს. ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა მოითხოვს იმ გზების სწორად და სრულყოფილად გაანალიზებას, რომელთა ფარგლებშიც ქალები განიცდიან დისკრიმინაციას და მათ უარს ეუბნებიან თანასწორობაზე; სწორედ ამის საფუძველზე უნდა შეიქმნას შესაბამისი სტრატეგიები ამგვარი დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია დიდი ხანია ჩართულია ქალთა უფლებების დაცვის საქმეში და ბოლო ათწლეულების განმავლობაში მსოფლიოს მასშტაბით ბევრი რამ გაკეთდა ამ კუთხით. თუმცა, რჩება მნიშვნელოვანი ხარვეზები, ქალთა რეალიები მუდმივად იცვლება და დისკრიმინაციის ახალი გამოვლენები რეგულარულად იჩენს თავს მათთან მიმართებაში. ქალთა ზოგიერთი ჯგუფი განიცდის დისკრიმინაციის დამატებით ფორმებს ასაკის, ეთნიკური წარმომავლობის, ეროვნების, რელიგიის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ოჯახური მდგომარეობის, განათლების, უნარშეზღუდულობისა და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მიხედვით. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლისა და რეაგირების ზომების მიღებისას, უნდა მოხდეს დისკრიმინაციის ამ გადამკვეთი ფორმების გათვალისწინება.

წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოადგენს ქალთა უფლებების შესავალს, იწყებს რა ადამიანის საერთაშორისო უფლებების ძირითადი დებულებებით და აგრძელებს განსაკუთრებით აქტუალურ კონცეფციებზე მსჯელობას ქალთა უფლებების სრულად გაგებისთვის. დაბოლოს, ქალთა უფლებების შერჩეული სფეროები განხილულ იქნა გაეროს ადამიანთა უფლებების დაცვის მექანიზმების ინფორმაციასთან და სხვა, ამასთან დაკავშირებულ საკითხებთან ერთად. პუბლიკაციის მიზანია მოგვცეს ზოგადი წარმოდგენა ქალთა უფლებებზე. თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ ქალთა უფლებებთან დაკავშირებულია ბევრი სხვადასხვა საკითხი, ეს პუბლიკაცია მაინც ვერ ჩაითვლება ამომწურავად.

I. ქალთა უფლებების დაცვა საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დაარსებიდან, ქალების და მამაკაცების თანასწორობა ადამიანის უფლებათა დაცვის ერთ-ერთ ძირითად პრიორიტეტად ითვლება. 1945 წელს მიღებულ იქნა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება, რომლის ერთ-ერთი მიზანიც გახდა "რწმენის აღდგენა ადამიანის უფლებებში, პიროვნების ღირსებასა და ფასეულობაში და მამაკაცებისა და ქალების თანასწორობაში". გარდა ამისა, წესდების პირველი მუხლი ითვალისწინებს, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ერთ-ერთი მიზანია, ხელი შეუწყოს ადამიანის უფლებებისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების პატივისცემას "მიუხედავად რასისა, სქესისა, ენისა ან რელიგიისა". სქესობრივი დისკრიმინაციის ეს აკრძალვა მეორდება მე-13 (გენერალური ასამბლეის მანდატი) და 55-ე (ადამიანის უფლებათა დაცვის ხელშეწყობა) მუხლებში.

1948 წელს მიღებულ იქნა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. ეს უკანასკნელიც ასევე აცხადებდა ქალებისა და მამაკაცების თანაბარ უფლებიანობას „ყოველგვარი განსხვავების (მათ შორის სქესობრივი) გარეშე“;

დეკლარაციის შედგენისას მნიშვნელოვანი დისკუსია გამოიწვია ტერმინ „ყველა კაცის“ გამოყენებამ, გენდერ-ნეიტრალური ტერმინის ნაცვლად.¹ საბოლოოდ, დეკლარაციაში დამკვიდრდა ტერმინი „ყველა ადამიანი“; „ყველა“ იყო დასტური იმისა, რომ საყოველთაო დეკლარაცია განკუთვნილი იყო ყველასთვის, როგორც მამაკაცებისათვის, ასევე ქალებისათვის.

A. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო მექანიზმები

საყოველთაო დეკლარაციის მიღების შემდეგ, ადამიანის უფლებათა კომისიამ დაიწყო ადამიანის უფლებათა ორ ხელშეკრულებაზე მუშაობა - ესენია საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ და საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ. საყოველთაო

¹ იოჰანეს მორსინკი, „ქალთა უფლებები საყოველთაო დეკლარაციაში“, ადამიანის უფლებათა კვარტალური ანგარიშები, ტომი 13, No. 2 (მაისი 1991).

დეკლარაციასთან ერთად, ისინი ქმნის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ბილს. ორი ხელშეკრულების დებულებები, ისევე, როგორც სხვა ადამიანის უფლებათა ხელშეკრულებები, იურიდიულად სავალდებულოა იმ სახელმწიფოებისათვის, რომლებიც ამტკიცებს და უერთდება მას. სახელმწიფოები, ამ ხელშეკრულების რატიფიცირების ფარგლებში, პერიოდულად აწვდის ინფორმაციას ექსპერტებს, რომლებიც გასცემენ რეკომენდაციებს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებისთვის აუცილებელ ნაბიჯებთან დაკავშირებით. ხელშეკრულების მონიტორინგის ეს ორგანოები ასევე უზრუნველყოფს ხელშეკრულების ავთენტურ ინტერპრეტირებას და, სახელმწიფოების თანხმობის შემთხვევაში, ისინი განიხილავენ უკანონო დარღვევების ინდივიდუალურ საჩივრებსაც.²

ორივე პაქტი იყენებს ერთი და იგივე ფორმულირებას, რათა აკრძალოს დისკრიმინაცია, მათ შორის სქესობრივი და უზრუნველყოფს ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობა და დოკუმენტში მოყვანილი უფლებებით თანაბრად სარგებლობა. საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ სხვა უფლებების გარდა უზრუნველყოფს სიცოცხლის უფლებას, წამებისგან თავისუფლებას, მონობისგან თავისუფლებას, თავისუფლებისა და პიროვნების უსაფრთხოებას, სისხლის სამართალსა და სათანადო სამართალწარმოების პროცესთან დაკავშირებულ უფლებებს, თანასწორობას, გადაადგილების თავისუფლებას, აზრის თავისუფლებას, რელიგიისა და აღმსარებლობის თავისუფლებას, გაერთიანების თავისუფლებას, ოჯახურ ცხოვრებასა და შვილებთან დაკავშირებული უფლებებს, მოქალაქეობის და პოლიტიკური მონაწილეობის შესახებ უფლებებს და უმცირესობათა ჯგუფების უფლებებს, რომელიც უკავშირდება მათ კულტურას, რელიგიასა და ენას.

პროცედურები გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის ხელშეკრულებების ფარგლებში.

საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ უზრუნველყოფს მაგალითად მუშაობის უფლებას, სავაჭრო კავშირების შექმნის

² ადამიანის უფლებათა დაცვის სახელმწიფოებო სისტემაზე მეტი ინფორმაციის მისაღებად, იხილეთ OHCHR (ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი), ფაქტ-ლისტი No. 30: ადამიანის უფლებათა შეთანხმებების სისტემა და OHCHR (ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი), ფაქტ-ლისტი No. 7: ინდივიდუალური საჩივრის

უფლებას, ქორწინებასთან, დედობასთან და ბავშვთა დაცვასთან დაკავშირებულ უფლებებს, ადეკვატური საცხოვრისის უფლებას, ჯანდაცვის უფლებას, განათლების უფლებას და კულტურასა და მეცნიერებასთან დაკავშირებულ უფლებას.

1967 წელს გაეროს წევრმა სახელმწიფოებმა მიიღეს დეკლარაცია ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ, რომლის თანახმადაც ქალთა დისკრიმინაცია წარმოადგენს ადამიანის ღირსების შეურაცხყოფას და მოუწოდებს სახელმწიფოებს, გააუქმოს არსებული კანონები და რეგულაციები, რომელიც დისკრიმინაციულია ქალებისთვის და უზრუნველყოს მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის ადეკვატური სამართლებრივი დაცვა. ერთი წლის შემდეგ, მომზადდა იურიდიულად სავალდებულო დოკუმენტი ქალთა უფლებების შესახებ. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია მიღებულ იქნა 1979 წელს გენერალური ასამბლეის მიერ. მისი პრეამბულა განმარტავს, რომ მიუხედავად სხვა ინსტრუმენტების არსებობისა, ქალები ჯერ კიდევ არ სარგებლობენ თანაბარი უფლებებით მამაკაცებთან.

კონვენცია განმარტავს სქესობრივი დისკრიმინაციის ბუნებასა და მნიშვნელობას და აყალიბებს სახელმწიფო ვალდებულებებს დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად და არსებითი თანასწორობის მისაღწევად. ადამიანის უფლებათა ყველა დოკუმენტის რატიფიცირებით სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას. თუმცა, კონვენცია არეგულირებს სახელმწიფოს ვალდებულებებს არა მხოლოდ დისკრიმინაციული კანონების, არამედ, მათი პრაქტიკაში განხორციელების კუთხით, რაც ასევე ითვალისწინებს ქალთა დისკრიმინაციას, რომელიც ხორციელდება კერძო პირების მიერ და წეს-ჩვეულებების საფუძველზე.

ამ საერთო პრინციპების, როგორც ყოვლისმომცველი ჩარჩო-გეგმის, გათვალისწინებით სახელმწიფოების კონკრეტული ვალდებულებები ქალთა დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ სფეროებში გაწერილია 16 შესაბამის მუხლში. კონვენცია მოიცავს როგორც სამოქალაქო, ასევე პოლიტიკურ უფლებებს (ხმის მიცემის უფლება, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება, ეროვნების მიღების, შეცვლის ან შენარჩუნების უფლება, თანასწორობა კანონის წინაშე და გადაადგილების თავისუფლება), ასევე ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებს (განათლების, მუშაობის,

ჯანდაცვის და საკრედიტო უფლება). კონვენცია ასევე განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ისეთ ფენომენს, როგორცაა ტრეფიკინგი და ქალთა კონკრეტული ჯგუფები (მაგალითად სოფლის მაცხოვრებელი) და განსაკუთრებულ საკითხებს, რომელთა ფარგლებშიც არსებობს ქალთა უფლებათა დარღვევის გარკვეული რისკები, მაგალითად ქორწინება და ოჯახი.

კონვენციის მუხლი 1-ის თანახმად დისკრიმინაცია განისაზღვრება, როგორც „ნებისმიერი განსხვავება, გამონაკლისი ან შეზღუდვა სქესის საფუძველზე, რომლის მიზანია შეასუსტოს ან გააუქმოს ქალების მიერ (მიუხედავად მათი ოჯახური მდგომარეობისა) ადამიანის უფლებებითა და ფუნდამენტური თავისუფლებებით სარგებლობა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ, სამოქალაქო ან სხვა სფეროში. ასეთი დისკრიმინაცია მოიცავს სქესობრივ ნიადაგზე განხორციელებულ ნებისმიერ განსხვავებულ მოქცევას, რომელიც:

- განზრახ ან უნებლიედ აკნინებს ქალს;
- ზღუდავს საზოგადოებას ქალთა უფლებების აღიარებისგან როგორც კერძო, ისე საჯარო სფეროებში;
- ზღუდავს ქალებს ადამიანის უფლებებით და თავისუფლებით სარგებლობისგან, რომლის უფლებაც მათ გააჩნიათ.

კონვენცია ასევე განსაზღვრავს სხვადასხვა გზას, რომლითაც მონაწილე-სახელმწიფოებმა უნდა აღმოფხვრან დისკრიმინაცია;

მაგალითად, როგორცაა დისკრიმინაციის ამკრძალავი შესაბამისი კანონების შემოღება, ქალთა უფლებების სამართლებრივი დაცვა, თავის შეკავება დისკრიმინაციული ქმედებებისგან, ქალების დაცვა ნებისმიერი დისკრიმინაციისგან, იქნება ეს ჩადენილი კერძო თუ იურიდიული პირის მხრიდან, დისკრიმინაციული კანონმდებლობის შეცვლა ან გაუქმება, სპეციალური რეგულაციებისა და სანქციების შემოღება. კონვენცია ითვალისწინებს, რომ თანასწორობის მიღწევისათვის შეიძლება საჭირო გახდეს სახელმწიფოს მხრიდან დადებითი მოქმედებების განხორციელება ქალის საზოგადოებრივი მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. ქალთა სრულუფლებიანობის უფრო სწრაფად მისაღებად (ცხოვრების ყველა სფეროში) სახელმწიფოს შეუძლია გამოიყენოს სპეციალური დროებითი ზომები მანამდე, ვიდრე

გაგრძელდება ზემოხსენებული არათანასწორობა. აქედან გამომდინარე, კონვენცია სცდება ფორმალური თანასწორობის ვიწრო კონცეფციის ჩარჩოებს და მიზნად ისახავს შესაძლებლობებისა და შედეგების თანასწორობას. დროებითი სპეციალური ზომები არის როგორც კანონიერი, ასევე აუცილებელი ამ მიზნის მისაღწევად. მას შემდეგ რაც თანასწორობა იქნება მიღწეული, ეს ზომები უნდა გაუქმდეს.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, ისიც რომ კონვენცია ამატებს ახალ, არსებით დებულებებს სხვა დოკუმენტებზე, რომლებიც ასევე ემსახურება თანასწორობისა და დისკრიმინაციის პრობლემებს. მუხლი 5 ადგენს, რომ ქალთა სამართლებრივი თანასწორობის აღიარების და მათი დე ფაქტო თანასწორობის ხელშეწყობის გარდა, სახელმწიფოები უნდა ეცადოს აღმოფხვრას სოციალური, კულტურული და ტრადიციული გენდერული სტერეოტიპები და შექმნას საზოგადოებაში ზოგადი ჩარჩოები, რომელიც ხელს შეუწყობს ქალთა სრულუფლებიანობის რეალიზებას.

ბავშვთა უფლებების კონვენცია (მუხლი 2) და მიგრანტი მუშაკებისა და მათი ოჯახის წევრების უფლებათა დაცვის კონვენცია (მუხლი 7) კრძალავს სქესობრივ ნიადაგზე დაფუძნებულ დისკრიმინაციას. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია (მუხლი 6) აღიარებს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ქალები მრავალგვარი დისკრიმინაციის საფრთხის ქვეშ იმყოფებიან და მოითხოვს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა ქალთა ყოველმხრივი განვითარების, წინსვლის, დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფისა და წინამდებარე კონვენციით მათთვის მინიჭებული უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების გარანტირებისათვის. ზოგად რეკომენდაციაში No.25 (2000), რომელიც ეხება რასული დისკრიმინაციის გენდერულ ასპექტებს, რასული დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, რომელიც ახორციელებს დაკვირვებას ყველა ფორმის რასული დისკრიმინაციის აღმოფხვრის საერთაშორისო კონვენციასთან შესაბამისობაზე, ასევე აღიარებს რასული დისკრიმინაციის გენდერულ ასპექტებს და ამბობს, რომ „თავის საქმიანობაში ის ცდილობს გაითვალისწინოს გენდერული საკითხები, რომელიც შეიძლება იყოს დაკავშირებული რასულ დისკრიმინაციასთან.“ წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი, რომელიც ახორციელებს დაკვირვებას წამების საწინააღმდეგო კონვენციაზე და სხვა სასტიკ, არაკუმანურ ან დამამცირებელ მოპყრობაზე ან სასჯელზე, ასევე

რეგულარულად მუშაობს ძალადობის საკითხებზე ქალთა და გოგონათა მიმართ.

B. რეგიონალური მექანიზმები

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტების გარდა, რეგიონალური ადამიანის უფლებათა კონვენციები მოიცავს მნიშვნელოვან დებულებებს, რომელიც მიმართულია ქალთა უფლებების დაცვისა და ხელშეწყობისკენ.³

ადამიანისა და ხალხთა უფლებების აფრიკული ქარტია მიღებულ იქნა 1981 წელს ორგანიზაცია აფრიკული ერთობის მიერ. ქარტიის მუხლი 2 კრძალავს ნებისმიერ დისკრიმინაციას, მათ შორის სქესობრივს, რათა ქალებმა შეძლონ წესდებით გარანტირებული უფლებებით სარგებლობა. მუხლი 18 კონკრეტულად აღნიშნავს აფრიკის სახელმწიფოების ვალდებულებას, უზრუნველყოს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრა და საერთაშორისო დეკლარაციებსა და კონვენციებში გათვალისწინებული ქალისა და ბავშვის უფლებების დაცვა. ქარტიის პროტოკოლი აფრიკის ქალთა უფლებების შესახებ (მაკუტოს პროტოკოლი) მიღებულ იქნა 2003 წელს.

ამერიკულ სახელმწიფოთა ორგანიზაციის ქარტიის მე-2 თავის, მე-3 მუხლში და ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციის მუხლ 1-ში შეტანილია ანტი-დისკრიმინაციული დებულება. გარდა ამისა, 1994 წელს ორგანიზაციამ მიიღო ინტერ-ამერიკული კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობის თავიდან აცილების, დასჯისა და მისი აღმოფხვრის შესახებ (ბელემ დო პარას კონვენცია).

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია კრძალავს დისკრიმინაციას ნებისმიერ საფუძველზე, მათ შორის სქესობრივზე, რათა ქალებმა შეძლონ წესდებით გარანტირებული უფლებებით სარგებლობა (მუხ. 14). 1998 წლიდან ადამიანებს უფლება აქვთ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაასაჩივრონ კონვენციის დარღვევის შემთხვევები. 2011 წელს ევროპის საბჭომ მიიღო ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის ახალი კონვენცია (სტამბოლის კონვენცია).

³ადამიანის უფლებათა რეგიონულ შეთანხმებებს ასევე გააჩნია კონტროლის მექანიზმები, სახელმწიფოს (რომელმაც დოკუმენტის რატიფიკაცია განახორციელა) მიერ მათი დებულებების დაცვის შეფასებისთვის. მათ განეკუთვნება ადამიანისა და ხალხის უფლებათა აფრიკული კომისია, ადამიანის უფლებათა ამერიკათშორისი კომისია და ადამიანის უფლებათა ამერიკათშორისი სასამართლო, ევროპის საბჭო და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო; მათი ზოგიერთი ნაშრომი გაშუქებულია წინამდებარე პუბლიკაციაში.

ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებშია

რეგიონალურმა პოლიტიკურმა ორგანიზაციებმა, მათ შორის სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ერების ასოციაციამ, რეგიონალური თანამშრომლობის სამხრეთ აზიის ასოციაციამ, დასავლეთ აფრიკის სახელმწიფოთა ეკონომიკურმა გაერთიანებამ და სამხრეთ აფრიკის განვითარების თანამეგობრობამ, მიიღო პროტოკოლები და რეზოლუციები და გამოაქვეყნა დეკლარაციები ქალთა უფლებების შესახებ.

II. გლობალური ვალდებულებები

ქალთა უფლებების საკითხი იყო რიგი საერთაშორისო კონფერენციების ცენტრში, რომლის ფარგლებშიც შემუშავდა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ვალდებულებები ქალთა უფლებებისა და თანასწორობის მიმართ. 1975 წელს, რომელიც ასევე იყო ქალთა საერთაშორისო წელი, მეხიკომ უმასპინძლა მსოფლიო ქალთა საერთაშორისო კონფერენციას, რის შედეგადაც შედგა მსოფლიო სამოქმედო გეგმა და 1975-1985 წლების გამოცხადება ქალთა ათწლეულად. 1980 წელს კოპენჰაგენში გაიმართა ქალებისთვის მიძღვნილი სხვა საერთაშორისო კონფერენცია და ხელმოსაწერად მომზადდა კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოსაფხვრელად. მესამე მსოფლიო კონფერენცია ჩატარდა ნაირობში, რომლის კომიტეტმაც (რომლის მიზანიც ასევე იყო ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრა) მუშაობა დაიწყო 1982 წელს. ამ სამი კონფერენციის ფარგლებში აღინიშნა ქალთა საოცარი აქტივობა მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, რამაც საფუძველი ჩაუყარა მსოფლიო კონფერენციებს 1990 წლებში, რომელიც მიმართული იყო ქალთა უფლებების დაცვისკენ. მათ შორის იყო 1995 წელს პეკინში ჩატარებული მსოფლიო კონფერენცია ქალთა თემაზე (იხ. ქვემოთ).

გარდა ამისა, სხვადასხვა საერთაშორისო დოკუმენტები მიეძღვნა კონკრეტულ ჯგუფებს მიკუთვნილი ქალების უფლებებს (ასაკოვანი ქალები, ეთნიკური უმცირესობები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები და ა.შ), მაგ. საერთაშორისო სამოქმედო გეგმა დაბერების საკითხებზე (ვენა, 1982 და მადრიდი, 2002), დურბანის დეკლარაცია და მოქმედების პროგრამა (2001) და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან დაკავშირებული მსოფლიო მოქმედების პროგრამა (1982).

A. ვენის დეკლარაცია და სამოქმედო პროგრამა⁴

1993 წელს ვენაში ჩატარდა ადამიანის უფლებების თემისთვის მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია, რომლის მიზანს წარმოადგენდა იმ დროს მოქმედი, ადამიანის უფლებათა დამცველი მექანიზმის მიმოხილვა. ქალთა უფლებების

⁴ A/CONF.157/24 (ნაწილი I), თავი III.

დამცველი აქტივისტები მაქსიმალურად იყვნენ მობილიზირებულნი, რათა ქალთა უფლებები სრულად ყოფილიყო შესული საერთაშორისო თანამეგობრობის დღის წესრიგში ლოზუნგით „ქალთა უფლებები, ადამიანის უფლებებია.“ სამოქალაქო საზოგადოების აქტივისტები, მაქსიმალური მობილიზაციით, შეეცადნენ მიექციათ საზოგადოების ყურადღება და ფართოდ გაემუქებინათ ისეთი ძალადობრივი ქმედებები, რომლებიც ადრე არ შეუქდებოდა იმის გამო რომ ითვლებოდა პირად საკითხად, ტაბუდადებულად ან ქალის ცხოვრების გარდაუვალ ნაწილად. კონფერენციაზე წარმატებულად დამტკიცდა ვენის დეკლარაცია და მოქმედების პროგრამა, რომლის მიხედვითაც “ქალებისა და გოგონების უფლებები ადამიანის უფლებათა განუყოფელ ნაწილად” გამოცხადდა (პარაგ. 18). განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდა გენდერული ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრაზე. უნდა აღინიშნოს, რომ მოქმედების პროგრამით მოხდა მოწოდება იმ „ნებისმიერი კონფლიქტის აღმოფხვრაზე, რომელიც შეიძლება წარმოიშვას ქალთა უფლებებსა და კონკრეტული მავნე ტრადიციის ან ჩვეულების ზემოქმედებას, კულტურულ ცრურწმენებს ან რელიგიურ ექსტრემიზმს შორის” (პარ. 38).

B. საერთაშორისო კონფერენცია პოპულაციასა და განვითარებაზე

საერთაშორისო კონფერენცია პოპულაციისა და განვითარების საკითხებზე ჩატარდა 1994 წელს და მასზე წარმოდგენილ იქნა ქალთა უფლებების განხორციელების ეტაპები და გეზი. მაშინ როცა კონფერენცია მიმართული იყო პოპულაციის საკითხებზე, კაიროში გამართულ დელეგატთა შეხვედრაზე შეთანხმდნენ, რომ პოპულაცია ეხება არა მხოლოდ დემოგრაფიას, არამედ, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ხალხს.

მოქმედების პროგრამაში⁵ წამოჭრილი საკითხები ძირითადად ეხება ქალთა უფლებებს, მათ შორის სქესობრივ თანასწორობას, ოჯახს, რეპროდუქციულ ჯანმრთელობას, კონტრაცეფციას და ოჯახის დაგეგმვას, ასევე ქალთა ემიგრაციასა და განათლებას. აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ მოქმედების პროგრამა მყარად⁵ ეფუძნება ადამიანის უფლებებს და აცხადებს, რომ „გენდერული თანასწორობა და

⁵ მოსახლეობისა და განვითარების საერთაშორისო კონფერენციის ანგარიში, კაირო, 5–13 სექტემბერი 1994 (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაცია, გაყიდვის No. E.95.XIII.18), თავი I, რეზოლუცია 1, დანართი.

II. გლობალური ვალდებულებები

სამართლიანობა, ქალებისთვის უფლებამოსილების მინიჭება, ქალთა მიმართ ძალადობის ყველა ფორმის აღმოფხვრა და მათთვის შესაძლებლობის მიცემა აკონტროლონ თავიანთი შობადობა არის მოსახლეობის ქვაკუთხედი და განვითარების აუცილებელი პირობა. კონფერენცია ასევე მნიშვნელოვანი იყო იმ თვალსაზრისით, რომ მის ფარგლებში მოხდა მკაფიო განცხადებების გაკეთება რეპროდუქციულ უფლებებზე და განიმარტა, რომ "ეს არის წყვილებისა და პიროვნებების ძირითადი უფლების აღიარება და რომ ისინი უნდა იყვნენ თავისუფალნი თავის გადაწყვეტილებებში, რომელიც უკავშირდება შვილების რაოდენობას, შობადობის დროსა და ინტერვალებს და ასევე წვდომას ინფორმაციისა და საშუალებებზე და უფლებას მიიღონ სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უმაღლესი სტანდარტი. აქ ასევე იგულისმება უფლება მიიღონ გადაწყვეტილებები, რომლებიც უკავშირდება დისკრიმინაციისა და ძალადობისგან თავისუფალ რეპროდუქციას, რაც ადამიანის უფლებათა დოკუმენტებშია გამოხატული."

სამოქმედო პროგრამა განსაზღვრავს სპეციალურ მიზნებს იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნას: საყოველთაო განათლება, ჩვილისა და დედის სიკვდილიანობის შემცირება, რეპროდუქციული ჯანმრთელობის დაცვის საყოველთაო ხელმისაწვდომობა, მათ შორის ოჯახის დაგეგმვა, მშობიარობის ხელშეწყობა და სქესობრივი გზით გადამდები ინფექციების, მათ შორის შიდსის, პროფილაქტიკა, 2015 წლისთვის. შემდგომი კონფერენციები ორგანიზებული იყო ამ მიზნების პროგრესის შესაფასებლად. როგორც აღმოჩნდა, უთანასწორობა და ანგარიშგების ნაკლებობა ის პრობლემებია, რომელიც ამ მიზნების მუდმივ გამოწვევად რჩება.

C. პეკინის დეკლარაცია და მოქმედების პლატფორმა⁶

მიღებულ იქნა ქალთა საკითხებზე გამართული მეოთხე მსოფლიო კონფერენციის დროს, 1995 წლის სექტემბერში. პეკინის დეკლარაცია და მოქმედების პლატფორმა მოიცავს ქალთა უფლებების და განხორციელების 12 სფეროს და აყალიბებს გეგმას ქალებისათვის უფლებამოსილების მინიჭების შესახებ. იგი ეფუძნება წინა სამი

⁶ ქალთა მეოთხე მსოფლიო კონფერენციის მოხსენება, პეკინი, 4-15 სექტემბერი 1995 (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაცია, გაყიდვის No. E.96.IV.13), თავი I, რეზოლუცია 1, დანართები I და II.

მსოფლიო კონფერენციის შედეგებს, რომელიც ეძღვნებოდა ქალთა უფლებებს, თუმცა, ითვლება სერიოზულ მიღწევად ქალთა უფლებების, როგორც ადამიანის უფლებების, ნათლად და მკაფიოდ გამოხატვაში. მოქმედების გეგმა მოიცავს რიგ სტრატეგიულ მიზნებს ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრისა და ქალთა და მამაკაცთა შორის თანასწორობის მიღწევის კუთხით. იგი მოიცავს პოლიტიკურ და სამართლებრივ სტრატეგიებს (გლობალური მასშტაბით) ადამიანის უფლებათა ფარგლებში. მოქმედების გეგმა წარმოადგენს სახელმწიფოს ვალდებულებათა სრულყოფილ გამოხატულებას ქალთა უფლებების მხრივ.

პეკინის დეკლარაციისა და სამოქმედო პლატფორმის განხორციელების შემდგომმა მიმოხილვებმა გამოავლინა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ აშკარად შეინიშნება მნიშვნელოვანი პროგრესი ქალთა უფლებების გარკვეულ სფეროებში, „დისკრიმინაციული კანონმდებლობა ისევე, როგორც მავნე ტრადიციული პრაქტიკა და უარყოფითი სტერეოტიპები კვლავ არსებობს“, განსაკუთრებით ოჯახურ, სამოქალაქო, შრომითა და კომერციულ კანონებში და ადმინისტრაციულ წესებსა თუ რეგულაციებში.⁷ გეგმის როგორც 2005, ასევე 2010 წლის მიმოხილვების მიხედვით დადგინდა, რომ დე იურე და დე-ფაქტო თანასწორობა არ იქნა მიღწეული მსოფლიოს არცერთ ქვეყანაში. 2010 წლის მიმოხილვის მიხედვით დადგინდა ისიც, რომ მიუხედავად სამართლებრივი რეფორმების ჩატარებისა, ზოგიერთ ადგილებში, ხშირ შემთხვევებში ისინი არაეფექტური გამოდგა.⁸

D. ათასწლეულის განვითარების მიზნები

2000 წელს საერთაშორისო თანამეგობრობა შეთანხმდა 2015 წლისთვის მიეღწია რვა განვითარების მიზნისათვის, რომელთა შორის იყო გენდერული თანასწორობა და ქალებისთვის უფლებამოსილების მინიჭება, დედათა სიკვდილიანობის შემცირება. აქედან შვიდ მიზანთან დაკავშირებით არსებობს პროგრესის შეფასების კონკრეტული გეგმა. მიუხედავად იმისა, რომ მათ აქვთ გარკვეული ნაკლოვანებები ადამიანის უფლებათა დაცვის კუთხით, ათასწლეულის განვითარების მიზნები მნიშვნელოვან

⁷ გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია S-23/3, დანართი, პარაგ. 27.

⁸ E/2010/4-E/CN.6/2010/02, paras. 307–310.

II. გლობალური ვალდებულებები

პოლიტიკურ ვალდებულებას წარმოადგენს, რომელმაც მსოფლიოს ყველაზე რთული პრობლემებისთვის საერთაშორისო მხარდაჭერა მოიპოვა.

ქალთა უფლებების დაცვის კუთხით, ათასწლეულის განვითარების მიზანი 3 წარმოადგენს გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობას და ქალებისთვის უფლებამოსილების მინიჭებას. თუმცა, მისი ამოცანა ეხება მხოლოდ გენდერული უთანასწორობის აღმოფხვრას განათლებაში 2015 წლისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ გოგონებისთვის განათლების ხელმისაწვდომობა აუცილებელია გენდერული თანასწორობის მისაღწევად, ეს მიზანი არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ შეფასდეს გენდერული თანასწორობის მიღწევის პროგრესი. მიზანი 3 მოიცავს არასასოფლო-სამეურნეო სექტორში და ეროვნულ პარლამენტებში დასაქმებულ ქალთა წილის მაჩვენებლების განსაზღვრას, მაგრამ მას არ გააჩნია ვადები და კრიტერიუმები. კრიტიკული საკითხები, როგორცაა ქალთა მიმართ ძალადობა და დისკრიმინაციული კანონები, არ განიხილება.

ათასწლეულის განვითარების მიზანი 5 მიმართულია დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებლის შემცირებაზე სამი მეოთხედით 1990-დან 2015 წლამდე პერიოდში. სამწუხაროდ, ათასწლეულის განვითარების მიზნების გენერალური ასამბლეის 2010 წლის მაღალი დონის პლენარულ სხდომაზე გამოვლინდა, რომ სხვა მიზნებთან შედარებით ამ საკითხში ჩამორჩენა ყველაზე დიდია, მიუხედავად იმისა, რომ ინფორმაცია და ინსტრუმენტები ხელმისაწვდომია იმისათვის რომ ქალებს ჰქონდეთ ორსულობისა და მშობიარობის უსაფრთხო გამოცდილება. 2010 წელს გენერალურმა მდივანმა დაიწყო ქალთა და ბავშვთა ჯანმრთელობის გლობალური სტრატეგიის განხორციელება, რომელიც მიზნად ისახავდა მსოფლიოში ქალთა და ბავშვთა ჯანმრთელობის გაუმჯობესებას.

ადამიანის უფლებათა და გენდერული თანასწორობის ინტეგრაცია ათასწლეულის განვითარების მიზნების 2015 წლის შემდგომი პერიოდის დღის წესრიგში არის მნიშვნელოვანი ნაბიჯი სერიოზული პროგრესის მისაღწევად.

E. გაერთიანებული ერების კონფერენცია მდგრად განვითარებაზე

გაეროს კონფერენციამ მდგრადი განვითარების თემაზე (“Rio+20”) შეკრიბა სახელმწიფოს მეთაურები ბრაზილიაში 2012 წელს, რათა შეეფასებინათ რიო დე ჟანეიროში 1992 წლის გაეროს გარემოსა და განვითარების კონფერენციის საეტაპო მოლაპარაკებების შედეგად მიღწეული შეთანხმების პროგრესი. რიოს კონფერენციაზე ქვეყნებმა განაახლა მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებული პოლიტიკური ვალდებულებები და შეთანხმდა დაესახა მდგრადი განვითარების მიზნები. გაიმართა მდგრადი განვითარებისთვის მიძღვნილი მაღალი დონის პოლიტიკური სხდომაც. აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ შემაჯამებელი დოკუმენტი სახელწოდებით „მომავალი, რომელიც ჩვენ გვინდა“⁹ ადასტურებს სახელმწიფოთა ვალდებულებებს, რომლებიც ეხება “ქალთა თანასწორობას, მათ წვდომასა და შესაძლებლობებს მონაწილეობა მიიღონ და წამყვან პოზიციებზე იყვნენ ეკონომიკაში, საზოგადოებასა და პოლიტიკაში“. დოკუმენტში ასევე მოყვანილია პირდაპირი მითითებები პეკინის კონვენციითა და ათასწლეულის დეკლარაციით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულების დასაჩქარებლად. მითითებები დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრას ემსახურება. შემაჯამებელ დოკუმენტში ნათქვამია, რომ „გენდერული თანასწორობა და ქალთა ეფექტური მონაწილეობა მეტად მნიშვნელოვანია მდგრადი განვითარების ყველა ასპექტის წარმატებული განხორციელებისთვის“. დოკუმენტი მოუწოდებს დისკრიმინაციული კანონების გაუქმებისა და ქალების თანაბარი წვდომისკენ სამართლიანობაზე.

⁹ გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია 66/288, დანართი.

III. გაეროს ადამიანის უფლებათა დაცვის ორგანოები

A. ადამიანის უფლებათა საბჭო და მისი მექანიზმები

ადამიანის უფლებათა საბჭო გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მთავარი სამთავრობათაშორისო ორგანოა ადამიანის უფლებების ხელშეწყობისა და დაცვის სფეროში. 2006 წლიდან გენერალური ასამბლეის მიერ არჩეულ 47 სახელმწიფოსთან ერთად, ადამიანის უფლებათა საბჭო რეგულარულად მართავს სპეციალურ საბჭოებს ქალთა უფლებებისა და გენდერული პერსპექტივის ინტეგრაციის საკითხებზე. საბჭოსა და მისი წინამორბედის, ადამიანის უფლებათა კომისიის მიერ შექმნილია ასევე სხვა მრავალი რეზოლუცია, რომელიც მოუწოდებს სახელმწიფოებს, განახორციელოს ვალდებულებები ქალთა უფლებებთან დაკავშირებით. ეს დისკუსიები და რეზოლუციები მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ ქალთა უფლებების დაცვის საკითხი მუდმივად იყოს დღის წესრიგში საერთაშორისო არენაზე.

ადამიანის უფლებათა საბჭოს აქვს უფლებამოსილება, მოიწვიოს სპეციალური სხდომები ადამიანის უფლებათა დარღვევებთან და საგანგებო მდგომარეობასთან დაკავშირებით. ეს სპეციალური სხდომები, ზოგიერთ შემთხვევაში, ქალთა უფლებების დარღვევის შესწავლის შესაძლებლობებს წარმოადგენდა. მაგალითად, სპეციალური სესია მიემდგნა დარფურში (სუდანი) ადამიანის უფლებების საკითხს, სადაც კონკრეტული შემფოთება გამოითქვა სექსუალური ძალადობის და ამ დანაშაულისთვის მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის არარსებობის შესახებ (A/HRC/4/80, პუნქტი 39). კონგოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგანგებო სხდომის ფარგლებში ასევე მოხდა ანგარიშგება სექსუალურ ძალადობასა და გენდერულ უთანასწორობასთან დაკავშირებით, რაც განსაკუთრებული შემფოთების საგანია (A / HRC / 10/59, paras. 35-42 და A / HRC / 13 / 63, paras. 26-34). გარდა ამისა, ადამიანის უფლებათა საბჭომ ცოტა ხნის წინ ჩამოაყალიბა ლიბიის და სირიის არაბთა რესპუბლიკის საკითხებზე მომუშავე კომისიები, რათა მათ გამოიძიონ საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტები იმ კონფლიქტზე, რომელსაც აქ ჰქონდა ადგილი სამოქალაქო არეულობის დროს, რაც ორივე ქვეყანაში 2011 წლიდან დაიწყო. გამოძიების კომისიებმა ჩართეს სექსუალური და გენდერული ძალადობის ექსპერტები. მათი ანგარიშები მოიცავს დასკვნებს გენდერული ძალადობის შესახებ და

რეკომენდაციებს ანგარიშვალდებულებების და გარდამავალი სამართლის გენდერული ასპექტების შესახებ (A / HRC / 19/68 და A / HRC) / 19/69).

საყოველთაო პერიოდული მიმოხილვა (საბჭოს ჩამოყალიბებისას შექმნილი პროცედურა), წარმოადგენს მნიშვნელოვან შესაძლებლობას, შეფასდეს სახელმწიფოების მიერ ქალთა უფლებების საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულება. ამ მექანიზმის ფარგლებში, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოებში ადამიანის უფლებათა მდგომარეობა განიხილება ყოველ ოთხ წელიწად ნახევარში. ქალთა უფლებების თემა ყველაზე ხშირად არის წამოჭრილი საყოველთაო პერიოდული მიმოხილვის რეკომენდაციებში.

ადამიანის უფლებათა საბჭო ნიშნავს სპეციალური პროცედურების მანდატის მფლობელებს, რათა მათ შეისწავლონ თემატური საკითხები, რომლებიც უკავშირდება ადამიანთა უფლებების მდგომარეობას კონკრეტულ ქვეყანაში.¹⁰ ისინი ახორციელებენ თემატურ კვლევებს, უძღვებიან მისიებს, ერთვებიან მოლაპარაკებებში მთავრობებთან, როგორც ინდივიდუალურ, ისე გლობალურ საკითხებზე, ხელს უწყობენ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის განვითარებას. სპეციალური პროცედურების მანდატები მოიცავს ქალთა უფლებების ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა სპეციალური მოხსენებები ქალთა მიმართ ძალადობაზე, მის მიზეზებსა და შედეგებზე, ადამიანებით ვაჭრობაზე, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების საკითხებზე და ჯგუფი, რომელიც მუშაობს ქალთა დისკრიმინაციის საკითხებზე, როგორც კანონის კუთხით, ისე პრაქტიკაში. სხვა მანდატები ყურადღებას ამახვილებს ქალთა უფლებებსა და გენდერულ საკითხებზე. თავიანთ სამუშაოში ისინი ატარებენ თემატურ კვლევებს ქალთა და კონკრეტული ადამიანების უფლებებზე, სხვადასხვა ქვეყნებში ვიზიტისას ყურადღებას ამახვილებენ ამ საკითხებზე და ინფორმაციას აწვდიან მთავრობებს უკანონო ძალადობის კონკრეტულ შემთხვევებზე.

სპეციალური პროცედურების მანდატის მფლობელთა მუშაობა ხელს უწყობს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო კანონის უკეთ გაგებას და ხალხისთვის მარტივად გასაგებ ენაზე გადმოგვცემს ქალთა გამოცდილებას და მათი უფლებების უფლებებელყოფას. ქვემოთ მოყვანილია ამ წვლილის სხვადასხვა მაგალითი.

¹⁰ დამატებითი ინფორმაცია სპეციალური პროცედურების შესახებ შეგიძლიათ იხილოთ ვებ-გვერდზე www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcomepage.aspx (წვდომა განხორციელდა 2013 წლის 29 ნოემბერს).

B. უშიშროების საბჭო

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭომ მიიღო ქალთა, მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებთან დაკავშირებული რეზოლუციების სერია. 2000 წელს უშიშროების საბჭომ ერთხმად მიიღო რეზოლუცია 1325, რომლის ფარგლებშიც წახალისა ქალთა მონაწილეობის გაზრდა კონფლიქტის პრევენციისა და რეგულირების ყველა ასპექტში, მშვიდობისა და უსაფრთხოების ხელშეწყობასა და სამშვიდობო შეთანხმებების განხორციელებაზე. რეზოლუცია 1325 (2000), უშიშროების საბჭოს შემდგომი რეზოლუციები და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნის მოხსენებები იმავე თემაზე მოუწოდებს ყველა მხარეს მიიღოს სპეციალური ზომები გენდერული ძალადობისგან ქალთა და გოგონათა დასაცავად შეიარაღებული კონფლიქტის კონტექსტში და, ამავე დროს, აღიაროს ქალთა, როგორც ცვლილებების აგენტების როლის მნიშვნელობა სამშვიდობო პროცესებში.¹¹

C. ქალთა მდგომარეობის საკითხებზე შექმნილი კომისია

კომისია ქალთა მდგომარეობის საკითხებზე ჩამოყალიბდა გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს რეზოლუცია 2/11-ის ფარგლებში, 1946 წელს. კომისიის მიზანს წარმოადგენდა “რეკომენდაციების და მოხსენებების მომზადება ქალთა უფლებების წამოწევაზე პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სამოქალაქო, სოციალურ და საგანმანათლებლო სფეროებში”.

კომისიამ უნდა მიაწოდოს რეკომენდაციები საბჭოს "გადაუდებელ პრობლემებზე, რომელიც მოითხოვს დაუყოვნებლივ ყურადღებას ქალთა უფლებების სფეროში". კომისია წელიწადში ერთხელ იკრიბება და აქვეყნებს შეთანხმებულ დასკვნებს კონკრეტული წლისთვის დასახულ პრიორიტეტულ თემებზე. შეთანხმებული დასკვნები მოიცავს პროგრესის, ხარვეზებისა და გამოწვევების შეფასებას, კონკრეტულ რეკომენდაციებს მთავრობების, საერთაშორისო ორგანიზაციების, სამოქალაქო საზოგადოებისა და სხვა დაინტერესებული მხარეების მიმართ. კომისია იღებს რეზოლუციებს ქალთა უფლებების სხვადასხვა საკითხებთან დაკავშირებით. ქალთა უფლებების ხელშეწყობის თვალსაზრისით, კომისიამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა

¹¹ ეს საკითხი უფრო დეტალურად განხილულია მე-5 თავში, განყ. F, ქვემოთ.

ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია

და აქტიურად შეუწყო ხელი ისეთ საერთაშორისო სამართლებრივი და პოლიტიკური დოკუმენტების შემუშავებას, როგორებიცაა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია, ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის დეკლარაცია, პეკინის დეკლარაცია და სამოქმედო პლატფორმა.

IV. საკვანძო ცნებები

წარსულში ადამიანის უფლებათა კონცეპტუალიზაცია ხდებოდა ისე, რომ ყურადღება არ იყო გამახვილებული ქალთა სიცოცხლეზე და ძალადობასა და დისკრიმინაციაზე მათ მიმართ. შესაბამისად, ბოლო დრომდე ქალთა პრობლემების გაშუქება ადეკვატურად არ ხდებოდა ადამიანის უფლებათა დაცვის ფარგლებში. აქტივისტების საქმიანობამ, ადამიანის უფლებათა მექანიზმებმა და სახელმწიფოების ჩართულობამ უზრუნველყო ადამიანის უფლებათა სტრუქტურის განვითარება და ორიენტაცია გენდერული ძალადობის საკითხებზე ქალთა უკეთ დაცვის მიზნით. ქალთა უფლებათა დაცვის სრულფასოვანი უზრუნველყოფა მოითხოვს ბაზისური სოციალური სტრუქტურის სრულფასოვან გაგებას და ძალაუფლებათა ურთიერთობას, რომლებიც განსაზღვრავს და გავლენას ახდენს ქალის უნარზე ისარგებლოს თავისი უფლებებით. ძალაუფლების ამ სტრუქტურებს გავლენა აქვს ცხოვრების ყველა სფეროზე, იქნება ეს პოლიტიკა, სამართალი, ეკონომიკა, ოჯახი თუ საზოგადოებრივი ცხოვრება.

ქვემოთ განხილულია რამდენიმე საკვანძო ცნება, რომელიც მეტად მნიშვნელოვანია ქალთა უფლებების დაცვისა და მხარდაჭერისათვის.

A. კერძო და საჯარო დაყოფა

ადამიანის უფლებათა კანონი მოითხოვს სახელმწიფოსგან პატივი სცეს, დაიცვას და გაამდიდროს ადამიანის უფლებების სტანდარტები და წესები დადგენილ საერთაშორისო, რეგიონულ და ეროვნულ დონეზე.

ისტორიულად, წესების ეს კრებული და მისი კონტროლი მიმართული იყო მოქმედებებზე, რომლებიც უშუალოდ უკავშირდებოდა სახელმწიფო აგენტების მიერ თვალის დახუჭვას ისეთ დარღვევებზე, როგორებიცაა მკვლელობა, წამება და უკანონო დაკავებები. სახელმწიფოს ვალდებულება, პატივი სცეს ადამიანის უფლებებს, მათ შორის ქალთა უფლებებს, მიეკუთვნება ვალდებულებას, თავი შეიკავოს ისეთი ქცევისგან, რომლითაც შეიძლება დაირღვეს ეს უფლებები. კერძო სექტორის მიერ ჩადენილი არასწორი ქმედებები, სახელმწიფო აგენტების პირდაპირი ჩარევის გარეშე, ადამიანის უფლებათა დარღვევად არ განიხილებოდა. თუმცა, 1980-იანი წლების და 1990-იანი წლების შემდეგ, ქალთა უფლებების მოძრაობა უფრო მეტად აკრიტიკებდა

ადამიანის უფლებების ამ ფორმულირებას და მიიჩნევდა მას მიკერძოებულად მამაკაცების მიმართ დამოკიდებულებასთან მიმართებაში.¹²

ამჟამად აღიარებულია, რომ სახელმწიფოების მიერ ადამიანის უფლებათა დაცვის და შესრულების ვალდებულება ცალსახად ითვალისწინებს ქალების დაცვას მესამე მხარის მიერ ჩადენილი ძალადობისგანაც, მათ შორის, კერძო სფეროში და პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმას ადამიანის უფლებათა დაცვის მიზნით. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია მოიცავს როგორც საჯარო, ისე კერძო აქტებს. მუხლი 2 (e) კონკრეტულად ეძღვნება სახელმწიფოს ვალდებულებას ებრძოლოს ქალთა დისკრიმინაციას, ჩადენილს კერძო პირის ან ორგანიზაციის მიერ. მუხლი 2 (ვ) ეხება არა მხოლოდ დისკრიმინაციული კანონებისა და წესების, არამედ ჩვეულებებისა და პრაქტიკის მოდიფიკაციას და გაუქმებას. მუხლი 5 (a) მოითხოვს სახელმწიფოებისგან "შეცვალონ ქალთა და მამაკაცთა ქცევის სოციალური და კულტურული მოდელები, რათა თავიდან იქნას აცილებული ყველანაირი ცრურწმენა და ჩვეულება, რომელიც ეფუძნება სქესთა შორის არასრულფასოვნების ან უპირატესობის იდეას ან მამაკაცთა და ქალთა სტერეოტიპულ როლებს".

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი და გაეროს ადამიანის უფლებათა დამცველი სხვა ორგანოები და მექანიზმები აღნიშნავენ, რომ სახელმწიფოებს აქვს ვალდებულება, მიხედოს კერძო პირების მიერ ჩადენილ ქმედებებს, კერძოდ, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის ზოგადი რეკომენდაცია №19-ის (1992) მიხედვით, რომელიც ეხება ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხებს, "სახელმწიფოები შეიძლება იყოს პასუხისმგებელი კერძო ქმედებებზე, თუ ვერ უზრუნველყოფს უფლებების დარღვევების პრევენციას ... ". ანალოგიურად, ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა თავისი ზოგადი ხასიათის კომენტარში №31 (2004), რომელიც ეხება პაქტის მონაწილე სახელმწიფოთათვის დაკისრებულ ზოგად სამართლებრივ ვალდებულებებს, რომ სახელმწიფოებს აქვს როგორც უარყოფითი, ასევე დადებითი ვალდებულებები- თავი შეიკავოს ადამიანის უფლებების დარღვევისგან და დაიცვას ეს უფლებები, მათ შორის, კერძო პირების ან ორგანიზაციების მიერ ჩადენილი

¹² შეილა დაუერი, "განუყოფელი და უჩინარი: ქალთა უფლებები კერძო და საჯარო სფეროში", ქალის, გენდერის და ადამიანის უფლება: გლობალური პერსპექტივა, მარჯორი აგოსინ (რუტგერსის უნივერსიტეტი, 2001).

ქმედებისგან. ადამიანის უფლებათა სამართლის ფარგლებში, სათანადო სტანდარტები ემსახურება იმის განსაზღვრას, ახორციელებს თუ არა სახელმწიფო ეფექტურ ზომებს ადამიანის უფლებათა დაცვის ვალდებულებების შესრულების კუთხით, განსაკუთრებით ეს ეხება უფლებათა დაცვის ვალდებულებას.

B. ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობა

საყოველთაო დეკლარაციის მიღების დღიდან, სახელმწიფოები არაერთხელ აღნიშნავდა ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობასა და განუყოფლობას. ვენაში გამართულ მსოფლიო კონფერენციაზე თითოეული სახელმწიფო განსაკუთრებული ხაზგასმით აღიარებდა, რომ ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებათა განუყოფელი ნაწილია, რაც კიდევ ერთხელ დადასტურდა ქალთა უფლებებისადმი მიძღვნილ მეოთხე მსოფლიო კონფერენციაზე. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ვენის სამოქმედო პროგრამაში ხაზგასმით აღინიშნა, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია "ნებისმიერი კონფლიქტის აღმოფხვრა, რომელიც შეიძლება წარმოიშვას ქალთა უფლებებსა და ტრადიციულ წეს-ჩვეულებებს და ასევე კულტურულ ცდომილებებსა და რელიგიურ ექსტრემიზმს შორის".

სახელმწიფოს ამ ვალდებულებების მიუხედავად, უნივერსალურობის საკითხი ხშირად მაშინ წამოიწევა ხოლმე, როდესაც სახელმწიფოები ცდილობს ქალთა უფლებების დარღვევის გამართლებას კულტურის სახელით. სპეციალური მომხსენებელი თავის მოხსენებაში, რომელიც ეხება ქალთა მიმართ კულტურულ ნიადაგზე განხორციელებული ძალადობის საკითხებს (E / CN.4 / 2002/83) ხაზს უსვამს ისეთ პრობლემებს, როგორებიცაა ქალებში სასქესო ორგანოებზე განხორციელებული ქირურგიული ჩარევები, ე.წ. ქალის ღირსების ჩაკვლა, ბიჭი შვილის უპირატესობა ოჯახში და ე.წ. ჯადოქრებზე ნადირობა. ეს ის მავნე წეს-ჩვეულებებია, რომლებიც თითქოსდა არსებული კულტურის ნაწილია და მათი გამართლება ამით ხდება. სტერეოტიპები და კულტურული ნორმები, რომლებიც საზოგადოებაში ქალთა როლს განსაზღვრავს, უარყოფით გავლენას ახდენს ქალთა უფლებების დაცვაზე. მაგალითად, გოგონების ხელმიუწვდომლობა განათლებაზე ზოგჯერ გამართლებული იყო პრეზუმფციით, რომ როგორც დედები და ცოლები, ისინი არ მიიღებიათ სამუშაო

ადგილებზე და, შესაბამისად, მათ განათლება არ სჭირდებათ.

ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობა და მოცემულ ადგილობრივ კონტექსტში მათი ვალიდურობა ხშირად დავის საგანი ხდებოდა რელატივიზმის კონტექსტში, რაც მოიაზრებდა მათ როგორც ადგილობრივ კულტურასთან შეუსაბამო უცხოურ იდეას.¹³ თუმცა, სპეციალური მომხსენებელი კულტურული უფლებების სფეროში გაფრთხილებას აკეთებდა დისკურსის იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ კულტურა არ არის სტატიკური და დროთა განმავლობაში იცვლება. ის ასევე ხაზს უსვამდა ქალთა გავლენის ნაკლებობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე, რაც განსაზღვრავს ნებისმიერი საზოგადოების კულტურას (A / 67/287).

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ ითხოვს სახელმწიფოებისგან "მიიღონ შესაბამისი ზომები, რათა შეიცვალოს მამაკაცებისა და ქალების ქცევის სოციალური და კულტურული მოდელები, რათა თავიდან იქნას აცილებული ყველანაირი ცრურწმენა და ჩვეულება, რომელიც ეფუძნება სქესთა შორის არასრულფასოვნების ან უპირატესობის იდეას ან მამაკაცთა და ქალთა სტერეოტიპულ როლებს".

კომიტეტმა, თავის ზოგად რეკომენდაციაში №19 (1992), კომენტარი გააკეთა მე -2, მე -5 და მე -10 (გ) მუხლებზე და ისაუბრა იმ დამოკიდებულებასა და პრაქტიკაზე, რომლის მიხედვითაც ქალები კაცების დაქვემდებარებაში იმყოფებიან, რითაც ილახება ქალთა უფლებები და გენდერული თანასწორობა. რეკომენდაციაში ასევე ნახსენებია ოჯახური ძალადობის პრაქტიკა, იძულებითი ქორწინება, მზითვის თემასთან დაკავშირებული პრობლემები, მჟავის გადასხმა და ქალების წინადაცვეთის პრაქტიკა. კომენტარია ასევე გაკეთებული მე -12 მუხლზე, ეს არის ჯანდაცვის უფლება, სადაც აღნიშნულია, რომ ზოგიერთი მავნე წეს-ჩვეულება, რომელიც განპირობებულია კულტურითა და ტრადიციით ზიანს აყენებს ქალებისა და ბავშვების ჯანმრთელობას. ეს პრაქტიკები მოიცავს ორსულ ქალთა დიეტურ შეზღუდვებს, მამრობითი სქესის ბავშვების უპირატესობას, ქალების წინადაცვეთასა და გენიტალიურ დაზიანებებს.

ქალთა მიმართ ძალადობის შესახებ სპეციალური მომხსენებელი, თავის მოხსენებაში, რომელიც ეხება კავშირს კულტურასა და ქალთა მიმართ ძალადობას

¹³ იხ. „ კულტურისა და ქალთა მიმართ ძალადობის გადაკვეთა” (A/HRC/4/34).

შორის, ამტკიცებს, რომ შესაძლებელია ადამიანის უფლებათა შეთავსება კულტურასთან, კულტურის დისკრიმინაციული და სასტიკი ასპექტების გაუქმებით და დადებითი ასპექტების შენარჩუნებით. მან დაასკვნა, რომ " ქალთა უფლებების შელახვა არ არის გამოსავალი. აქედან გამომდინარე, ჩვენი დღევანდელი გამოწვევაა პატივი ვცეთ და დავაფასოთ განსხვავებული კულტურები და, ამავდროულად, შევიმუშავოთ საერთო სტრატეგიები, რათა წინ აღვუდგეთ კულტურის სახელით განხორციელებულ სისასტიკეს და ადამიანის საყოველთაო უფლებებს ეთნოცენტრულ აზროვნებაზე დაფუძნებული ჩარევის უარყოფით "(A / HRC). / 4/34, გვ 71) .¹⁴

სპეციალურმა მომხსენებელმა კულტურული უფლებების სფეროში ასევე განიხილა ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობის პრინციპის ურთიერთქმედება, კულტურული უფლებების აღიარება და განხორციელება და კულტურული მრავალფეროვნების პატივისცემის აუცილებლობა (A / HRC / 14/36). სპეციალური მომხსენებელი მიიჩნევს, რომ ადამიანის უფლებები, მათ შორის კულტურული უფლებები და კულტურული მრავალფეროვნების პატივისცემა ურთიერთშემავსებელი ფაქტორებია. იგი იხსენებს ვენის დეკლარაციას და სამოქმედო პროგრამას საყოველთაო დეკლარაციას კულტურული მრავალფეროვნების საკითხზე და ადამიანის უფლებათა საბჭოს 10/23 რეზოლუციას იმის დასამტკიცებლად, რომ კულტურული უფლებების ან კულტურული მრავალფეროვნების პატივისცემით არ შეიძლება შეილახოს ადამიანის უფლებათა უნივერსალურობა.

C. ანტი-დისკრიმინაცია და თანასწორობა ქალთა და მამაკაცთა შორის

ანტი-დისკრიმინაცია და თანასწორობა ქალთა და მამაკაცთა შორის ადამიანის უფლებათა კანონის ძირითადი პრინციპებია. როგორც სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი, ასევე საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ კრძალავს სქესობრივ

¹⁴ იხილეთ ასევე OHCHR (ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი), ფაქტ-ლისტი No. 23: მავნე ტრადიციული პრაქტიკა, რომელიც ზიანს აყენებს ქალისა და ბავშვის ჯანმრთელობას, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია No. 14 (1990) ქალთა წინადაცვეთაზე.

დისკრიმინაციას და უზრუნველყოფს ქალებისა და მამაკაცების უფლებრივ თანასწორობას. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის 26-ე მუხლი ასევე ითვალისწინებს კანონის წინაშე თანასწორობას და კანონის თანაბარ დაცვას.

კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ განმარტავს სხვადასხვა დისკრიმინაციულ ქმედებას (ნებისმიერი განსხვავება, გამონაკლისი ან შეზღუდვა), როგორც გამოხატულ მიზანს ან დისკრიმინაციის ფაქტობრივ შედეგს, განხორციელებულს ქალის წინააღმდეგ. კონვენცია უფრო ღრმად იჭრება ამ საკითხში, ვიდრე ადამიანის უფლებათა სხვა დოკუმენტები და დეტალურად აღწერს სახელმწიფო ვალდებულებებსა და ქმედებებს, რომლებიც უნდა იქნას მიღებული გენდერული თანასწორობის მისაღწევად პრაქტიკაში. ის არა მარტო მოითხოვს ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობას, არამედ კრძალავს პრაქტიკას, რომელიც ქალთა უთანასწორობის შენარჩუნებას შეუწყობს ხელს. არსებითი გენდერული თანასწორობა და ფორმალური გენდერული თანასწორობა, ისევე, როგორც დე-ფაქტო დისკრიმინაცია და დე-იურე დისკრიმინაცია, წარმოადგენს კონვენციის თანასწორობის ფარგლებში არსებულ ცენტრალურ კონცეფციებს.

დისკრიმინაცია და უთანასწორობა შეიძლება სხვადასხვაგვარად გამოვლინდეს. დისკრიმინაცია შეიძლება წარმოიშვას პირდაპირი ან დე-იურე დისკრიმინაციული ქმედებებით, მაგალითად, როდესაც კანონი ან პოლიტიკა ზღუდავს, ანიჭებს უპირატესობას ან გამოყოფს გარკვეულ ჯგუფებს, მაგალითად, უკრძალავს ქალებს მანქანის მართვას, მიწის საკუთრების ან მემკვიდრეობითი ქონების მიღების უფლებას. ფორმალური თანასწორობის უზრუნველყოფა მოითხოვს დე-იურე დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრას. მიუხედავად იმისა, რომ დიდი პროგრესი იქნა მიღწეული დისკრიმინაციული კანონების აღმოსაფხვრელად, ბევრი კვლავ არსებობს და მათი რეფორმირება უნდა იყოს სახელმწიფოთა პრიორიტეტი, რათა ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული ვალდებულებები შესრულდეს.¹⁵

¹⁵ გლობალურად, ქალთა დისკრიმინაციული კანონები კვლავ რჩება მნიშვნელოვან პრობლემად და მაშინაც კი, როდესაც არსებობს კანონი, რომელიც უზრუნველყოფს ქალთა თანასწორობას, მათი პრაქტიკაში გამოყენება არ ხდება. იხილეთ გაეროს ორგანიზაცია გენდერულ თანასწორობასა და ქალებისთვის უფლებამოსილების მინიჭებაზე (გაეროს-ქალები), მსოფლიოს ქალთა პროგრესი 2011–2012: სამართლის ძიებაში (2011) და “ადამიანის უფლებათა დაცვის უმაღლესი კომისარის ოფისის მოხსენება

კანონებს, პოლიტიკასა და პროგრამებს ასევე შეიძლება უარყოფითი გავლენა ჰქონდეს ქალებზე, მიუხედავად მათი თითქოს გენდერულ-ნეიტრალური ხასიათისა. სწორედ ეს არის დე-ფაქტო დისკრიმინაცია. მაგალითად, დახმარების პროგრამები, რომლებიც სხვადასხვა უპირატესობას "ოჯახის უფროსზე" ანაწილებს, არ შეიძლება გახდეს სარგებელი ქალებისათვის, რადგან ხშირად სწორედ მამაკაცები განიხილებიან ოჯახის უფროსებად. ანალოგიურად, სიღარიბეში მცხოვრებთა შორის ქალთა არაპროპორციულმა წარმომადგენლობამ შეიძლება გამოიწვიოს ის, რომ სახელმწიფოს მიერ ინიცირებული მიწების შეძენის სქემა, მიუწვდომელი გახდეს ქალებისათვის მაღალი ღირებულების გამო, მაშინაც კი, როდესაც ეს სქემა ღიაა როგორც მამაკაცებისთვის, ასევე ქალებისთვის.

რეალური თანასწორობის მიღწევა მოითხოვს როგორც ისტორიული კონტექსტის, ასევე არსებული რეალობის გათვალისწინებას. რეალურმა თანასწორობამ შეიძლება მოითხოვოს სახელმწიფოსგან იმ დადებითი ქმედებების განხორციელება, რომლებიც მიმართული იქნება ქალების საჭიროებებისკენ.¹⁶ კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ მოიცავს რეალურ თანასწორობას და აღიარებს, რომ გენდერული თვალსაზრისით ნეიტრალურ კანონებს შეიძლება ჰქონდეს დისკრიმინაციული შედეგები და რომ ფორმალური თანასწორობა არ არის საკმარისი ამის სამართავად. მუხლი 4, რომელიც მოიცავს სპეციალურ დროებით ზომებს, ასევე კომიტეტის ზოგადი შენიშვნა No. 25 (2004), რომელიც იგივე თემას ეხება, და მუხლი 5 ქალთა და მამაკაცთა ქცევის კულტურული და სოციალური ასპექტების ცვლილების შესახებ, სადაც ხაზგასმულია რეალური თანასწორობის ვალდებულება.¹⁷

ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციის მცდელობებზე” (A/ HRC/17/23). იხილეთ ასევე მუშა ჯგუფი საკითხზე -ქალთა მიმართ დისკრიმინაცია კანონის ფარგლებში და პრაქტიკაში; ინფორმაცია შეგიძლიათ იხილოთ ვებ-გვერდზე www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WGWomen/Pages/WGWomenIndex.aspx (წვდომა განხორციელდა 2013 წლის 6 ნოემბერს).

¹⁶ იხილეთ ლეილანი ფარა, “ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი”, სოციალურ უფლებათა იურისპრუდენცია: ახალი ტენდენციები საერთაშორისო და შედარებით სამართალში, მალკოლმ ლანგფორდი (კემბრიჯის უნივერსიტეტი, 2008), გვ. 560–561.

¹⁷ Ibid., p. 562.

შედეგების ერთგვარობა და რეალური თანასწორობა

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა განმარტა, რომ რეალური თანასწორობის მისაღწევად აუცილებელია ქალთა უთანასწორობის ძირითადი მიზეზების აღმოფხვრა. თუმცა, ეს არ არის საკმარისი მამაკაცებთან იდენტური დამოკიდებულების უზრუნველსაყოფად. კომიტეტის აზრით, კონვენცია მოითხოვს, რომ ქალებს უნდა მიეცეთ თანაბარი დაწყების უფლება და ასევე სახელმწიფომ უნდა შექმნას შესაბამისი გარემო, სადაც ქალებს ექნებათ შესაბამისი უფლებამოსილება მიიღონ თანაბარი შედეგები (მოიხსენიება როგორც შედეგების ერთგვარობაც). კომიტეტის აზრით, ეს არის დე ფაქტო ან რეალური თანასწორობის ლოგიკური შედეგი. სპეციალური ზომების მეშვეობით, ისტორიული შეცდომები და უთანასწორობა გამოსწორებულია ქალებისადმი უპირატესობის მინიჭებით და მათთვის შესაძლებლობებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფით, რაც ადრე ასეთი შორეული იყო მათთვის. რეალური თანასწორობის მიღწევა საჭიროებს დამოკიდებულებების ცვლილებას გენდერული სტერეოტიპების მიმართ. ეს უნდა იყოს ფუნდამენტური საზოგადოებრივი ცვლილება, რომელიც სრულიად შეცვლის ქალთა რეალობას.

წყარო: ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია No. 25 (2004) კონკრეტულ დროებით ზომებზე.

ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა, თავის ზოგად შენიშვნაში No. 18 (1989), რომელიც ეხება ანტი-დისკრიმინაციას, ასევე კომიტეტმა ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებზე თავის ზოგად შენიშვნაში # 16 (2005) (რომელიც ეხება ქალთა და მამაკაცთა თანაბარ წვდომას ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებზე) და შენიშვნაში # 20 (2009) (რომელიც ეხება ანტი-დისკრიმინაციას, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებებში) დაადგინა რეალური თანასწორობის იგივე პრინციპი, რაც უნდა იყოს ანტი-დისკრიმინაციის და ქალთა და მამაკაცთა მიერ თანასწორუფლებიანობით სარგებლობის უზრუნველყოფა.

ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა კომიტეტმა განმარტა თავის

ზოგად შენიშვნაში №16 (2005), რომ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულია აღმოფხვრას პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაცია, თავი უნდა შეიკავოს დისკრიმინაციულ ქმედებებში ჩართვისგან და უზრუნველყოს, რომ მესამე მხარემაც არ განახორციელოს აკრძალული დისკრიმინაციული ქმედებები და მიიღოს დადებითი ზომები ქალთა თანასწორობის უზრუნველსაყოფად. კომიტეტი ასევე განმარტავს, თუ როგორ არის თანასწორობის უზრუნველყოფის ვალდებულება დაკავშირებული პაქტის სხვადასხვა დებულებასთან. ზოგად შენიშვნაში #20 (2009) აღნიშნულია, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი დისკრიმინაციის მართვა კანონის, პოლიტიკისა და პრაქტიკის დონეზე, კრიტიკულია მრავალმხრივი დისკრიმინაციაც, რომელიც განსაკუთრებულად ვნებს ქალებს.

პირდაპირი და არაპირდაპირი დისკრიმინაცია

პირდაპირი დისკრიმინაცია წარმოიშობა, როდესაც განსხვავება მოპყრობაში პირდაპირ უკავშირდება უშუალოდ სქესობრივ სხვაობას და მამაკაცების ან ქალების მახასიათებლებს, რომლებიც ობიექტურად არ არის გამართლებული.

არაპირდაპირი დისკრიმინაცია წარმოიშობა, როდესაც კანონი, პოლიტიკა ან პროგრამა არ არის თითქოს დისკრიმინაციული, მაგრამ მისი განხორციელება იწვევს დისკრიმინაციულ შედეგებს. ასეთ შემთხვევას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მაგალითად როდესაც ქალები მამაკაცებთან შედარებით ვერ სარგებლობენ კონკრეტული შესაძლებლობით ან სარგებლით არსებული უთანასწორობის გამო ... გენდერული თვალსაზრისით ნეიტრალურმა კანონმა შეიძლება უცვლელად დატოვოს ეს უთანასწორობა ან გააუარესოს კიდევაც ის.

წყარო: ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა კომიტეტი; ზოგადი რეკომენდაცია No. 16 (2005).

თავის ზოგად შენიშვნაში No. 28 (2000), რომელიც ეხება თანასწორობას ქალებსა და მამაკაცებს შორის, ადამიანის უფლებათა კომიტეტი განმარტავს, რომ სახელმწიფოებმა არამხოლოდ თანასწორობის გზაზე არსებული დაბრკოლებების მოშორებაზე უნდა

იზრუნოს, არამედ განახორციელოს სპეციალური ზომები თანასწორობის უზრუნველსაყოფად. იგი ასევე მიუთითებს იმაზე, რომ "მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყოს ის, რომ ისტორიული, რელიგიური თუ კულტურული ტრადიციებით არ ხდებოდეს ქალთა უფლების დარღვევისა და კანონთან უთანასწორობის გამართლება". ის ასევე განსაზღვრავს კონკრეტულ ვალდებულებებს პაქტის სხვადასხვა მუხლებთან მიმართებაში.

D. თანასწორობა და სამართლიანობა

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია ითხოვს ქალებისთვის მამაკაცთა თანაბარი უფლებების მინიჭებას და ამ უფლებებით პრაქტიკაში სარგებლობის შესაძლებლობას. თუ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ხელშეკრულებებში ძირითადად იყენებენ სიტყვას „თანასწორობა“, სხვა სექტორებში ხშირად გამოიყენება ტერმინი "სამართლიანობა".

ტერმინი "გენდერული სამართლიანობა" ზოგჯერ გამოიყენებოდა ისე რომ სტერეოტიპები ქალთა როლის შესახებ საზოგადოებაში რჩებოდა უცვლელი. ის გულისხმობდა, რომ დამოკიდებულება ქალების მიმართ უნდა ყოფილიყო "სამართლიანი" იმ როლების შესაბამისად, რომლებსაც ისინი ასრულებენ.¹⁸ პრობლემის ასეთი გაგება აჩენს უთანასწორო გენდერული ურთიერთობების უკვდავყოფის რისკებს და გენდერული სტერეოტიპების გაძლიერებას, რაც საზიანოა ქალებისთვის. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, თავის ზოგად რეკომენდაციაში No. 28 (2010) ხაზს უსვამს სახელმწიფოთა ძირითად ვალდებულებებს (კონვენციის მუხლი 2) და მოუწოდებს „მონაწილე სახელმწიფოებს გამოიყენოს მხოლოდ ქალთა და

¹⁸ განვითარების თვალსაზრისით „სამართლიანობა“ არის ტერმინი, რომელიც ზოგადად გამოიყენება როდესაც საუბარია სხვადასხვა ნიადაგის (არამხოლოდ სქესობრივ) უთანასწორობაზე. ითვლებოდა, რომ სიტყვა „სამართლიანობა“ უფრო ხშირად იხმარება ფართო საზოგადოების მიერ და გაჩნდა შეთავაზება მისი გადანაწილების საჭიროებაზე. თუმცა, ზოგიერთის აზრით, ტერმინი უნდა გამოიყენებოდეს დიდი სიფრთხილით, რათა არ მოხდეს დისკრიმინაციასა და უთანასწორობაზე უფრო ღიად საუბრის სურვილის არქონის შენიღბვა. მაგალითად, ვნახოთ მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის წყალმომარაგებისა და სანიტარული ნორმების ერთობლივი მონიტორინგის პროგრამა და გაეროს ბავშვთა ფონდი (UNICEF), სამართლიანობისა და არა-დისკრიმინაციის მუშა ჯგუფი, განსაკუთრებით, ათასწლეულის განვითარების მიზნების ჩანაწერი არადისკრიმინაციაზე და მინიშნებები წყალსა და სანიტარულ ნორმებზე”, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.wssinfo.org/post-2015-monitoring/working-groups/equity-and-non-discrimination/ (წვდომა განხორციელდა 2014 წლის 19 მაისს).

მამაკაცთა თანასწორობის ან გენდერული თანასწორობის კონცეფცია და არა გენდერული სამართლიანობის კონცეფცია კონვენციით გათვალისწინებულ ვალდებულებების შესრულებისას. "კონვენციით გათვალისწინებული სამართლებრივი ტერმინი „გენდერული თანასწორობა“ არ შეიძლება შეიცვალოს ტერმინით „სამართლიანობა“, რომელიც სუბიექტური კრიტერიუმით ნაკარნახევი ცნებაა..¹⁹

ზოგიერთი დაინტერესებული მხარე უჭერს მხარს ამ ორი ტერმინის გამიჯვნას, რადგანაც გენდერული თანასწორობა ნიშნავს იდენტურ დამოკიდებულებას და მოპყრობას ქალებისა და მამაკაცების მიმართ, ხოლო სამართლიანობა კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებაა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, რეალური თანასწორობა, რომელიც ადამიანის უფლებათა კანონმდებლობის ქვეშ არსებული სტანდარტი უნდა იყოს, მოითხოვს შესაბამის ზომებს თანასწორობის მისაღწევად. ეს ნიშნავს, რომ ქალებსა და მამაკაცებს ყოველთვის არ ექცევიან ერთნაირად და, რომ აუცილებელია ისტორიული დისკრიმინაციის აღმოფხვრა ან/და ქალთა ბიოლოგიური განსხვავებების გათვალისწინება.

¹⁹ “მიღწევებზე დაყრდნობით: ქალთა უფლებები, პეკინიდან ხუთი წლის შემდეგ”, მაისი 2000, paras. 9–22. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.ohchr.org.

თანასწორობა, სამართლიანობა და გენდერული სამართლიანობა

“ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის ან გენდერული თანასწორობის პრინციპებს საფუძვლად უდევს ცნება, რომ ყველა ადამიანი, მიუხედავად სქესისა, თავისუფალია თავისი შესაძლებლობების განხორციელებაში, პროფესიულ საქმიანობასა და გადაწყვეტილებების მიღებაში სტერეოტიპებით, გენდერული ნიშნითა და ცრურწმენებით გამოწვეული შეზღუდვების გარეშე.“ თანასწორობის ცნება მოიცავს როგორც ფორმალურ, ისე რეალურ თანასწორობას.

“სამართლიანობა არის მორალური იმპერატივი, სამართლიანობის პრინციპებზე დაფუძნებული უსამართლო დიფერენციაციის აღმოსაფხვრელად. იგი მოითხოვს ფოკუსირებას ყველაზე უფრო დაჩაგრულ და ღარიბ ინდივიდებზე. ბევრმა, განვითარებაზე მომუშავე ორგანიზაციამ თანასწორობა აქცია თავისი სამოქმედო გეგმის მთავარ ნაწილად. თუმცა, ადამიანის უფლებათა თვალსაზრისით, მხოლოდ თანასწორობაზე დაყრდნობა გარკვეულ რისკებთანაა დაკავშირებული, რადგანაც ამ განსაღვრებას არ აქვს იურიდიული ძალა. რაც შეეხება სამართლიანობას, აქ საქმე სხვაგვარადაა - ამით შეიძლება უფლებებთან დაკავშირებული დავების შერყევა თუ მას განვიხილავთ დამოუკიდებლად თანასწორობისგან და არადისკრიმინაციისგან, პოლიტიკური და იდეოლოგიური მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე.”^ბ

ტერმინი გენდერული სამართლიანობა “გამოიყენება ზოგიერთ იურისდიქციაში ქალისა და მამაკაცის მიმართ სამართლიანი დამოკიდებულების აღსანიშნავად, შესაბამისი საჭიროებებიდან გამომდინარე. აქ შეიძლება მოიაზრებოდეს თანასწორი დამოკიდებულება ან განსხვავებული დამოკიდებულება, რომელიც თანასწორად ითვლება უფლებების, სარგებლის, ვალდებულებების და შესაძლებლობების თვალსაზრისით. .”^ა

^ა ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია No. 28 (2010) სახელმწიფოთა ძირითადი ვალდებულებების შესახებ კონვენციის მე-2 მუხლის ფარგლებში, პარ. 22.

^ბ კატარინა დე ალბუქუერქო, “მომავალი უკვე დადგა: უთანასწორობის აღმოფხვრა წყალსა და ჰიგიენაში“, ოქტომბერი 2012. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.ohchr.org.

E. გენდერი

ტერმინი „გენდერი“ აღნიშნავს ქალებისა და მამაკაცების სოციალურად კონსტრუირებულ როლებს, რომლებიც მიეწერებათ მათ სქესობრივი ნიშნის მიხედვით. ტერმინ გენდერის ჩანაცვლება ტერმინით „ქალი“ არ შეიძლება. საზოგადოების მიერ ამ ბიოლოგიური სახესხვაობების სოციალურ და კულტურულ აღქმას მივყავართ იერარქიულ ურთიერთობებამდე ქალსა და კაცს შორის, ასევე ძალაუფლების და უფლებების განაწილებამდე კაცის სასარგებლოდ და ქალის დასაკნინებლად. ამ სოციალურ დაყოფას განაპირობებს პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, რელიგიური, იდეოლოგიური და გარემო ფაქტორები და ამის შეცვლა შეუძლია კულტურას და საზოგადოებას.

გენდერული სტრუქტურა დინამიური და ცვალებადია; ის დროთა განმავლობაში იცვლება და სხვადასხვა კულტურაში განსხვავებულია. სოციალურად შესწავლილი განსხვავებების მიხედვით, ქალის როლი ტრადიციულად მდგომარეობდა ოჯახისა და ბავშვების მოვლაში, ხოლო მამაკაცის როლი ითვალისწინებდა სამუშაოს სახლის გარეთ. ბევრ საზოგადოებაში ქალთა და მამაკაცთა როლების ტრადიციული აღქმა შეიცვალა და მუდმივად ვითარდება.

გენდერული თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია საერთაშორისო სამართლისა და ადამიანის უფლებათა სამართლის გაანალიზება, რადგან გენდერული ანალიზი გვეხმარება იმის გაგებაში, თუ როგორ განსხვავებულად განიცდიან ქალები და მამაკაცები ადამიანის უფლებების დარღვევასა და ასაკით, კლასით, რელიგიით, კულტურითა და ლოკაციით გამოწვეული განსხვავებების ზეგავლენას. ეს აშუქებს და იკვლევს იერარქიულ და უთანასწორო ურთიერთობებს მამაკაცებსა და ქალებს შორის, ქალის სამუშაოსთვის მინიჭებულ უთანასწორო ღირებულებას, ქალთა უთანასწორობას ძალაუფლებასა და უფლებამოსილებაში, სიღარიბისა და რესურსების საკითხებს. გენდერული მეინსტრიმინგი და ინტეგრაცია ხელს უწყობს სხვადასხვა კანონების, პოლიტიკისა და პროგრამების გავლენის შეფასებას, რაც განმარტებულია ქვემოთ.

გენდერული მეინსტრიმინგი

გენდერული მეინსტრიმინგი (ან ინტეგრაცია) არის იმ შედეგების შეფასების პროცესი, რომელსაც ქალები და მამაკაცები განიცდიან სხვადასხვა დაგეგმილი ქმედების, მათ შორის, კანონმდებლობის, პოლიტიკის თუ პროგრამების შედეგად ყველა სფეროში და ყველა დონეზე. ეს არის სტრატეგია მიმართული იმისკენ, რომ ქალებისა და მამაკაცების პრობლემები და გამოცდილება გახდეს პროექტის, განხორციელებისა და მონიტორინგის განუყოფელი ნაწილი ყველა პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ სფეროში, რათა აღარ არსებობდეს უთანასწორობა სქესთა შორის. სწორედ თანასწორობის მიღწევა ქალებსა და კაცებს შორის არის ძირითადი მიზანი. გენდერული ინტეგრაცია, როგორც სტრატეგია და მეთოდოლოგია, არ ნიშნავს თეორიაში ქალის გამოცდილებაზე აქცენტის გაკეთებას. თუმცა, სოციალურად განპირობებული განსხვავებები და ურთიერთობები ქალებსა და მამაკაცებს შორის, მსოფლიოს უმეტეს საზოგადოებებში, პრაქტიკაში როგორც წესი იწვევს კონცენტრაციას ქალებზე, რადგანაც სწორედ ისინი განიცდიან ყველაზე ხშირად გენდერულ უთანასწორობას.

გენდერი მნიშვნელოვანი ტერმინია გენდერული იდენტობის კონტექსტში გასაგებად.²⁰ გენდერული იდენტობა გულისხმობს საკუთარი გენდერის ღრმად შეგრძნებას, რომელიც შეიძლება არ შეესაბამებოდეს დაბადებისას მიღებულ ბიოლოგიურ სქესს. გენდერული იდენტობა დამოუკიდებელია სექსუალურ ორიენტაციაზე, რაც გულისხმობს თუ რომელ სქესს მიეკუთვნება ინდივიდი; მაგალითად, ბევრი ტრანსგენდერი შეიძლება იყოს ჰეტეროსექსუალი.

²⁰ იხილეთ ასევე OHCHR (ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი), დაიბადო თავისუფლად და თანასწორად: სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო კანონში (HR/PUB/12/06).

F. ინტერსექციონალურობა და დისკრიმინაციის სხვადასხვა

ფორმა

მრავალმხრივი დისკრიმინაციის ფორმა ყოველთვის არსებობდა თუმცა, მათი უფრო ფართოდ აღიარება მხოლოდ ბოლო ათწლეულებში მოხდა. ასაკი, სოციალური სტატუსი, რასა და ეთნიკური წარმომავლობა, რელიგია, ეროვნება, მოქალაქეობა, ჯანდაცვა - განსაკუთრებით შიდა და უნარშეზღუდულობა, სიღარიბე და სექსუალური ორიენტაცია არის ის ფაქტორები რომლებმაც შეიძლება გაამწვავოს ან სხვაგვარად იმოქმედოს ქალების დისკრიმინაციის ბუნებაზე.²¹

ქალთა მეოთხე მსოფლიო კონფერენციაზე სახელმწიფოებმა აღიარა, რომ "ბევრი ქალი თავიანთი უფლებებით სარგებლობის პროცესში აწყდება დამატებით ბარიერებს ისეთი ფაქტორების გამო, როგორცაა რასა, ენა, ეთნიკურობა, კულტურა, რელიგია, უნარშეზღუდულობა ან სოციალურ-ეკონომიკური კლასი. ამას ემატება იძულებით გადაადგილებულ პირთა ან შრომითი მიგრანტების სტატუსი. "დურბანის დეკლარაციაში სახელმწიფოები აცხადებს, რომ „რასიზმი, რასობრივი დისკრიმინაცია, ქსენოფობია და სხვა შეუწყნარებლობა სხვადასხვა ფორმით ვლინდება ქალებისა და გოგონების მიმართ და ეს შეიძლება იყოს ის ფაქტორები, რომელთაც მივყავართ ქალების პირობების გაუარესებისკენ, სიღარიბისკენ, ძალადობისკენ, დისკრიმინაციის სხვადასხვა ფორმებისკენ და მათი უფლებების შეზღუდვისკენ ან უარყოფისკენ". მათ ასევე აღიარეს გენდერული ფაქტორის ინტეგრირების საჭიროება შესაბამის პოლიტიკაში, სტრატეგიებსა და სამოქმედო პროგრამებში რასიზმის, რასობრივი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიისა და მასთან დაკავშირებული შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ, დისკრიმინაციის სხვადასხვა ფორმების მართვის მიზნით.

რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი თავის ზოგად რეკომენდაციაში 25 (2000) ასევე შეეხო რასობრივი დისკრიმინაციის გენდერულ ასპექტებს და აღნიშნა, რომ „რასობრივი დისკრიმინაცია ყოველთვის ერთნაირად და

²¹ იხილეთ OHCHR (ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი), "ქალები, დისკრიმინაციის მრავალმხრივი ფორმების წინაშე", აპრილი 2009, ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.un.org/en/durbanreview2009/pdf/InfoNote_07_Women_and_Discrimination_En.pdf; და კოლენ შეფარდი, "მრავალმხრივი დისკრიმინაცია სამუშაოებზე", მუშა ფურცელი No. 66 (ქენევა, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია, სექტემბერი 2010), ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/newsitem/wcms_170018.pdf.

თანაბრად არ ვრცელდება ქალებსა და მამაკაცებზე. არსებობს შემთხვევები, როდესაც რასობრივი დისკრიმინაცია უპირველესად (ან მხოლოდ) ვნებს ქალებს ან სხვაგვარად მოქმედებს მათზე ან განსხვავებული ხარისხით, ვიდრე მამაკაცებს. ასეთი რასობრივი დისკრიმინაცია ხშირად გადაურჩება მხილებას თუ არ მოხდება ქალებისა და მამაკაცების სხვადასხვა ცხოვრებისეული გამოცდილების (როგორც პირადი, ასევე საჯარო) ხმამაღლა აღიარება.”

რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტისათვის ზოგად რეკომენდაციაში 25 (2004) ასევე აღნიშნა, რომ მონაწილე სახელმწიფოები უნდა ებრძოლოს ქალთა მიმართ მრავალმხრივ დისკრიმინაციას დროებითი სპეციალური ღონისძიებების გატარებით. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენცია არის პირველი ვალდებულებითი ადამიანის უფლებათა დოკუმენტი, რომელიც პირდაპირ ეთმობა ქალებისა და გოგონების მრავალმხრივ დისკრიმინაციას და რომელიც მოითხოვს მონაწილე სახელმწიფოებისგან მიიღოს ზომები, რათა უზრუნველყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალებისა და გოგონების მიერ უფლებებითა და ფუნდამენტური თავისუფლებებით თანაბრად სარგებლობა.

ქალთა მიმართ ძალადობის სპეციალურმა მომხსენებელმა აღიარა ინტერსექციონალური ანალიზის საჭიროება სქესობრივი ძალადობის შესწავლისას, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის სხვადასხვა კატეგორიების გამოსავლენად.²² ბოლო დროის მოხსენებაში, რომელიც ეხებოდა ქალთა მიმართ ძალადობას (A / HRC / 17/26), სპეციალური მომხსენებელი ამტკიცებს, რომ ძალადობის აღმოფხვრა მოითხოვს კომპლექსური ზომების გატარებას როგორც ინტერ-გენდერული, ასევე ინტრა-გენდერული უთანასწორობისა და დისკრიმინაციის მიმართ. ეს იმას ნიშნავს, რომ გენდერული ძალადობის ანალიზისას უნდა გავითვალისწინოთ ფაქტორები, რომლებიც ზრდის ქალთა და გოგონათა მოწყვლადობას, მაგალითად, გეოგრაფიული მდებარეობა, განათლების დონე, დასაქმება, ოჯახური ურთიერთობები, პოლიტიკური და სამოქალაქო მონაწილეობის ხელმისაწვდომობა, კანის ფერი, ინტელექტუალური და ფიზიკური შესაძლებლობები, ასაკი, ენის ცოდნა, ეთნიკური იდენტობა და სექსუალური ორიენტაცია.

²² იხილეთ “გაეროს სპეციალური მომხსენებლის 15 წელი ქალთა ძალადობაზე, მიზეზებსა და შედეგებზე (1994–2009): კრიტიკული მიმოხილვა”. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე <http://www2.ohchr.org/english/issues/women/rapporteur/docs/15YearReviewofVAWMandate.pdf> (წვდომა განხორციელდა 2013 წლის 6 ნოემბერს).

V. ადამიანის უფლებათა დაცვის სტრუქტურა პრაქტიკაში

მიუხედავად იმისა, რომ ქალები შეადგენენ მსოფლიო მოსახლეობის ნახევარს და მათ სრული უფლება აქვთ ისარგებლონ ადამიანის ყველა უფლებით კაცების თანაბრად, ეს პუბლიკაცია არ ისახავს მიზნად ადამიანის უფლებების ყველა ასპექტის ასახვას, რომელიც ქალებს ეხება. აქ აქცენტი კეთდება შემდეგზე: საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრება, სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა, ადეკვატური სტანდარტის ცხოვრების მიღების უფლება, ქალთა მიმართ ძალადობა, მიგრაცია, კონფლიქტები და კრიზისები და სამართლიანობის ხელმისაწვდომობა.

განათლების უფლება აღიარებულია ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტში (მუხლი 13), ბავშვთა უფლებების კონვენციაში (მუხლი 28), ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციაში (მუხლი 28) მუხლი 10) და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციაში (მუხლი 24). გარდა მოწოდებებისა ანტი-დისკრიმინაციისკენ განათლების მიღების და უფასო დაწყებითი განათლებით სარგებლობის სფეროში, ადამიანის უფლებათა კანონი მოითხოვს სახელმწიფოებისგან მოხსნას ის კონკრეტული დაბრკოლებები, რომლებსაც ქალები და გოგონები აწყდებიან განათლების მიღების მცდელობისას. ეს ასევე ეხება ადრეულ ქორწინებას, ორსულობას, ბავშვთა შრომასა და ძალადობას. გასათვალსიწინებელია ის საჭიროებები, რომლებსაც განიცდიან უნარშეზღუდული, ღარიბი და უმცირესობის წარმომადგენელი გოგონები. განათლებაში თანასწორობის უზრუნველყოფა მოითხოვს ფინანსურ რესურსებს და უწყვეტ ინფორმირებულობას გოგონათა განათლების მნიშვნელობის შესახებ.

ქორწინებასა და ოჯახურ ცხოვრებაში მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის უფლება აღიარებულია ადამიანის უფლებათა სხვადასხვა დოკუმენტებში, მათ შორის, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტში, ქალთა მიმართ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კონვენციაში, დაქორწინებულ ქალთა მოქალაქეობის შესახებ კონვენციასა და კონვენციაში თანხმობით ქორწინების შესახებ, ქორწინების მინიმალური ასაკის და ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ. მიუხედავად ამისა, ქალები მაინც ჩამორჩებიან მამაკაცებს უფლებებით სარგებლობაში პირად ცხოვრებაში. ბევრ ქვეყანაში ქალებს

აიძულებენ ქორწინებას. ისინი ვერ სარგებლობენ თანაბარი უფლებით შვილად აყვანის ან მეურვეობის საკითხებში. მათ არა აქვთ უფლება გადასცენ თავისი მოქალაქეობა შვილებს ან ქმარს და არ აქვთ თანაბარი უფლება უნარიანობა. კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ მოითხოვს მონაწილე სახელმწიფოებისგან მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრისათვის, რომელიც უკავშირდება ქორწინებისა და ოჯახური ურთიერთობების ყველა საკითხს (მუხლი 16). აქ იგულისხმება თანხმობით ქორწინების უფლების უზრუნველყოფა, მეუღლის ნებაყოფლობითი არჩევა, თანაბარი უფლებებით და ვალდებულებებით სარგებლობა ქორწინებისა და განქორწინების პერიოდში, ბავშვებთან მიმართებაში, გვარისა და პროფესიის, ასევე საქმიანობის არჩევის დროს. ეს დებულება ასევე მოიცავს საკუთრებაზე წვდომის, სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანდაცვის უფლებას, რაც ცალკე იქნება განხილული ამ თავში. ქორწინებისა და ოჯახურ ურთიერთობებში თანასწორობის შესახებ 21-ე (1994) ზოგადი რეკომენდაციის თანახმად, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა მოუწოდა სახელმწიფოებს წინ აღუდგეს კანონით, რელიგიით ან ტრადიციით განპირობებულ უთანასწორობას ქალთა და მამაკაცთა შორის კერძო სექტორში. კომიტეტმა ასევე აღნიშნა, რომ სახელმწიფომ უნდა აკრძალოს პოლიგამიური ქორწინება, რადგან ის ეწინააღმდეგება ქალის თანასწორობას მამაკაცთან და შეიძლება სერიოზული ემოციური და ფინანსური შედეგები იქონიოს მასზე და მასზე დამოკიდებულ პირებზე.

A. ქალთა უფლებები საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში

ისტორიულად ქალები ვერ იღებდნენ მონაწილეობას პოლიტიკურ ცხოვრებასა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში. კამპანიები, მიმართული ქალების საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის მისაღებად იწყება მე-19, მე-20 საუკუნეებიდან და დღესაც გრძელდება.

პირველი მსოფლიო ომის დროს, მხოლოდ რამდენიმე ადამიანი საპარლამენტო დემოკრატიებისგან აღიარებდა ქალების მიერ ხმის მიცემის უფლებას. 1945 წელს, როდესაც შეიქმნა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, ნახევარზე მეტი 51 ქვეყნიდან (რომლებმაც ქარტიის რატიფიცირება მოახდინა) არ აძლევდა ქალებს ხმის მიცემის

უფლებას ან ეს უფლება იყო საკმაოდ შეზღუდული.²³

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის თანახმად, ყველას აქვს უფლება მიიღოს მონაწილეობა ქვეყნის მართვაში. ქალთა სტატუსის კომისიის ერთ-ერთი პირველი ამოცანა იყო დაეწერა კონვენცია 1952 ქალთა პოლიტიკური უფლებების შესახებ.²⁴ კონვენცია ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ აგებულია წინა კონვენციებზე და მე-7 მუხლი ეხება ქალთა წვდომას პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ცხოვრების გადაწყვეტებზე. მუხლი 7 უზრუნველყოფს ქალთა უფლებას მონაწილეობა მიიღონ და ხმა მისცენ არჩევნებსა და საჯარო რეფერენდუმებში, იყარონ კენჭი, მონაწილეობა მიიღონ სახელმწიფოს პოლიტიკის ფორმირებასა და მის განხორციელებაში, დაიკავონ მაღალი თანამდებობები საჯარო სექტორში და შეასრულონ საჯარო ფუნქციები სახელმწიფო დონეზე, მონაწილეობა მიიღონ არასამთავრობო ორგანიზაციებში, რომელთა საქმიანობაც უკავშირდება ქვეყნის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებას. მე -8 მუხლი მოითხოვს მონაწილე-სახელმწიფოებისგან "მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა ქალების თანასწორობის უზრუნველყოფისთვის, ნებისმიერი დისკრიმინაციის გარეშე, მათთვის შესაძლებლობის მინიჭებისთვის წარმოადგინონ თავიანთი მთავრობა საერთაშორისო დონეზე და მონაწილეობა მიიღონ საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობაში."

მიუხედავად იმისა, რომ ქალთა ხმის მიცემის უფლება უზრუნველყოფილია თითქმის ყველა ქვეყანაში, პრაქტიკაში, ხმის მიცემის უფლება ხანდახან კარგავს აზრს, როდესაც სხვა პირობები ამას შეუძლებელს ხდის ან ძალიან ართულებს, როგორც მამაკაცებისთვის, ისე ქალებისთვის. ეს არის, მაგალითად, თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების არარსებობა, გამოხატვის თავისუფლების დარღვევა ან უსაფრთხოების ნაკლებობა, რაც ქალებს არაპროპორციულ ზიანს აყენებს. ზოგიერთ ქვეყანაში ქალებს არ შეუძლიათ რეგისტრაციის გავლა არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად, რადგანაც მათ არ გააჩნიათ არც დაბადების და არც პირადობის მოწმობა, რომელიც მხოლოდ მამაკაცებზე გაიცემა. დამატებით დაბრკოლებას წარმოადგენს

²³ ფრანჩოის გასპარდი, "დაუსრულებელი ბრძოლები: პოლიტიკური და საზოგადო ცხოვრება", ძალაუფლების წრეში: ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის გაეროს კომიტეტის 25 წელი, Hanna Beate Schöpp-Schilling and Cees Flinterman, eds. (ნიუ-ორკი, ფემინისტური პრესა ნიუ-ორკის საქალაქო უნივერსიტეტი, 2007), pp. 145–153.

²⁴ Ibid., p. 148.

სტერეოტიპები და ტრადიციები ქალებისა და მამაკაცების როლზე საზოგადოებაში. წვდომის ნაკლებობა შესაბამის ინფორმაციასა და რესურსებზე ზღუდავს ქალების შესაძლებლობასა და სურვილს სრულად გამოიყენონ თავიანთი ხმის მიცემის უფლება.²⁵ ბევრი პოლიტიკური პარტიისა და სამთავრობო სტრუქტურების ტრადიციული სამუშაო სქემა კვლავაც აფერხებს ქალთა მონაწილეობას საზოგადოებრივ ცხოვრებაში; ხშირად აიძულებენ ქალებს, უარი თქვან პოლიტიკური თანამდებობის დაკავებაზე ორმაგი დატვირთვის გამო და ასევე მაღალი თანამდებობების დაკავებისა და მოძიების მაღალი ღირებულების გამო, რასაც ემატება დისკრიმინაციული დამოკიდებულება და პრაქტიკა.²⁶ იმ ქვეყნებს შორის, რომელთაც განახორციელეს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენციის რატიფიცირება, მხოლოდ ზოგიერთს გააჩნია იურიდიულად დაკანონებული ქალთა კენჭისყრის უფლება და ქალები ჯერ კიდევ შეზღუდულად დაიშვებიან სახელმწიფოს ყველა დონეზე.

პეკინის დეკლარაცია და სამოქმედო პლატფორმა ეხება ძირითადად ქალების ხელისუფლებასა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში დაშვების საკითხებს. დეკლარაციისა და სამოქმედო პლატფორმის ფარგლებში, სახელმწიფოებს ევალება მიიღონ კონკრეტული ზომები, რათა უზრუნველყონ ქალთა თანაბარი ხელმისაწვდომობა სახელისუფლებო სტრუქტურებში და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში და გაზარდონ ქალთა შესაძლებლობები მონაწილეობა მიიღონ მმართველობასა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში დეტალური რეკომენდაციების შესაბამისად.

²⁵ Ibid.

²⁶ მეოთხე მსოფლიო კონფერენცია ქალთა თემაზე, თავი I, რეზოლუცია 1, დანართი II, პარ. 181–186 და ა 190.

კვლავ საჭიროა პროგრესი, რათა ქალების პოლიტიკაში მონაწილეობის მაჩვენებელი გაიზარდოს

პეკინის სამოქმედო პლატფორმა მიზნად ისახავს ბალანსის მიღწევას ქალებსა და მამაკაცებს შორის მაღალ, პოლიტიკურ თანამდებობებზე. თუმცა, თანასწორობა კვლავ მრავალი ქვეყნის ძირითადი მიზნის მიღმა რჩება. საპარლამენტთაშორისო კავშირის მიხედვით (IPU), ქალები საშუალოდ წარმოადგენენ მსოფლიოს 187 ქვეყნის პარლამენტარების 21.4 პროცენტს (2013 წლის მონაცემებით). საპარლამენტთაშორისო კავშირის მიერ ჩატარებული კვლევა აჩვენებს, რომ პეკინის კონფერენციის შემდეგ დამოკიდებულება და ინფორმირებულობა გაუმჯობესდა, მაგრამ ჯერ კიდევ საჭიროა მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რათა ქალებს ჰქონდეს თანაბარი წვდომა საჯარო და პოლიტიკურ ცხოვრებაზე.

	სუბ-საპარული აფრ.	ამერიკა	აზია	ევროპა	ახლო აღმ. და ჩრდ. აფრიკა	წყნ. ოკეანის რეგ.
პარლ. ქალთა % მაჩვენ. 2000 წლის ივლისისთვის	12.4	15.3	14.5	16.2	3.8	11.9
პარლ. ქალთა % მაჩვენ. 2013 წლის ივლისისთვის	21.3	24.8	18.8	24.4	15.7	12.8

საინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.ipu.org.

გაეროს ათასწლეულის განვითარების მიზნები და, განსაკუთრებით, მიზანი 3, რომელიც ეხება გენდერულ თანასწორობასა და ქალთა უფლებამოსილებას, ითვალისწინებს სახელმწიფოთა ვალდებულებას ხელი შეუწყოს იმ მექანიზმების განვითარებას, რომელიც მისცემს ქალებს ხმის უფლებას პოლიტიკურ და მმართველ ინსტიტუტებში. მიღწეული მიზნების პროგრესი აჩვენებს, რომ ქალები ნელ-ნელა იძენენ პოლიტიკურ ძალას, ძირითადად კვოტებისა და სპეციალური ღონისძიებების წყალობით. თუმცა, რეგიონული განსხვავებები რჩება.²⁷

ქალთა დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი ზოგად რეკომენდაციაში №25 (2004) განმარტავს, რომ ტერმინი "სპეციალური ზომები" მოიცავს ფართო საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული, ადმინისტრაციული და სხვა რეგულირების ინსტრუმენტებს, პოლიტიკასა და პრაქტიკას, როგორცაა ურთიერთობის ან მხარდაჭერის პროგრამები, რესურსების გადანაწილება და/ან განთავსება, შეღავათიანი მკურნალობა, მიზნობრივი რეკრუტირება, დაქირავება და ხელშეწყობა, დროის გრაფიკებთან დაკავშირებული რიცხვითი მიზნები და კვოტის სისტემები. ეს ყოველივე უნდა იქნას მიღებული გენდერული თანასწორობის მისაღწევად.

სახელმწიფოებმა მიიღეს კვოტირების სისტემის სხვადასხვა ფორმა. ყველაზე გავრცელებულია პოლიტიკური პარტიების კვოტა, საკანონმდებლო კვოტა და რეზერვირებული ადგილები. პოლიტიკური პარტიების კვოტები, როგორც წესი, ნებაყოფლობითია, სპეციფიკურია ყოველი პარტიისთვის და გულისხმობს საარჩევნო სიაში ქალი კანდიდატებისთვის გამოყოფილი ადგილების გაზრდას. საკანონმდებლო კვოტები კანონით განსაზღვრული, სავალდებულო ეროვნული პოლიტიკაა და ის მოითხოვს ყველა პოლიტიკური პარტიისგან შეიტანოს არჩევნების კანდიდატების სიაში ქალების გარკვეული რაოდენობა. კიდევ ერთი მეთოდია ადგილების რეზერვაცია ქალებისთვის პარლამენტში, რაც უზრუნველყოფს კანონმდებელ ქალთა გარკვეულ რაოდენობას.²⁸ პეკინის მსოფლიო კონფერენციის შემდეგ, ქვეყნები სულ უფრო მეტად იყენებენ კვოტებს ქალთა მონაწილეობის გასაზრდელად, დისკრიმინაციის

²⁷ იხილეთ გაეროს საზოგადოებრივი ინფორმაციის განყოფილება, "მიზანი 3: გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობა და ქალებისთვის უფლებამოსილების მინიჭება", ფაქტ-ლისტი (DPI/2650 C), სექტემბერი 2010. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG_FS_3_EN.pdf.

²⁸ ჰომა ჰუდფარი და მონა ტაჯალი, ელექტორალური პოლიტიკა: კვოტების ამუშავება ქალების სასარგებლოდ (ლონდონი, მუსულმანური კანონების ქვემცხოვრები ქალები, 2011), pp. 42–49.

საწინააღმდეგოდ და ქალთა მონაწილეობის ნელი ტემპის ასაჩქარებლად. ეს ზომები მიზნად ისახავს ზოგიერთი დაბრკოლების, განსაკუთრებით, ინსტიტუციონალური და სისტემური ბარიერების გამოსწორებას, რაც ჯერ კიდევ არღვევს ქალთა თანაბარი ხელმისაწვდომობის პოლიტიკას.

თუმცა, თუ ეს ზომები იზოლირებულად იქნება მიღებული, ეს არ იქნება საკმარისი თანასწორობის უზრუნველსაყოფად. უფრო მეტიც, ისინი საჭიროებენ ადაპტირებას ადგილობრივი კონტექსტის შესაბამისად. ქალთა კვოტები ხშირად ხდება კრიტიკის საგანი სხვადასხვა მიზეზის გამო, მაგალითად, თუ ქალების არჩევა ხდება პოლიტიკური პარტიების ან ლიდერების მიერ პოლიტიკურ ინტერესების გამო, რაც შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს თანასწორობის უზრუნველყოფას. მიზეზი შეიძლება ასევე იყოს ის, რომ კვოტები ნაკლებად აკეთებენ აქცენტებს ფაქტობრივ დამსახურებებზე.²⁹

ქალებისთვის შექმნილი კვოტები უნდა გაერთიანდეს სხვა ღონისძიებებთან, რათა შეიქმნას ქალების მონაწილეობის ხელშემწყობი გარემო, კერძოდ, საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდის დადებითი შედეგები არ იქნება საგრძნობი, თუ ქალები, რომლებსაც აქვთ წვდომა, ასევე აქტიურად არ მიიღებენ მონაწილეობას დისკუსიებში და გადაწყვეტილებების მიღებაში.³⁰

საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღება უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე არჩევნები ან სახელმწიფო თანამდებობებზე არჩევა. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტმა განმარტა, რომ კონვენციის მე -7 მუხლი ვრცელდება საზოგადოებისა და პოლიტიკური ცხოვრების ყველა სფეროზე და, შესაბამისად, არ შემოიფარგლება ამ მუხლში განსაზღვრულით. კომიტეტის აზრით, ქვეყნის პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ცხოვრება ფართო ცნებაა და შეიძლება ეხებოდეს პოლიტიკური ძალის განხორციელებას, კერძოდ, საკანონმდებლო, სასამართლო, აღმასრულებელი და ადმინისტრაციული ძალაუფლების, საჯარო ადმინისტრირების ყველა ასპექტს და პოლიტიკის განხორციელებას საერთაშორისო, ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეებზე. ქალთა მონაწილეობის უფლება ითვალისწინებს

²⁹ Ibid., pp. 43–45 and 50–57.

³⁰ ფარზანა ბარი “ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობა: საკითხები და გამოწვევები”, პროექტი - გაეროს განყოფილება ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის (EGM/WPD-EE/2005/EP.12), 3 ნოემბერი 2005, გვ. 6.

მონაწილეობას სამოქალაქო საზოგადოებაში, საზოგადოებრივ საბჭოებში, ადგილობრივ საბჭოებსა და პოლიტიკურ პარტიებში, პროფკავშირებში, პროფესიულ ან ინდუსტრიულ ასოციაციებში, ქალთა ორგანიზაციებში, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებულ სხვა ორგანიზაციებში. კომიტეტის ზოგადი რეკომენდაცია 23 (1997), რომელიც ეხება ქალების პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართულობის საკითხს, ხაზგასმით აღნიშნავს სახელმწიფოს ვალდებულებას დანიშნოს ქალები ხელმძღვანელ თანამდებობზე, ყველა დონეზე (ადგილობრივ, ეროვნულ, საერთაშორისო), ყველა სამთავრობო დაწესებულებაში, სასამართლოში და ხელი შეუწყოს პოლიტიკურ პარტიებს იგივე გააკეთონ. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ქალთა ხელმისაწვდომობა ინფორმაციაზე და მიიღოს ზომები, რათა მოიხსნას დაბრკოლებები, როგორებიცაა გაუნათლებლობა, ენობრივი ბარიერები, სიღარიბე და ქალთა თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვა.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქალთა მონაწილეობა სამშვიდობო პროცესებში, თუ პოსტკონფლიქტური საზოგადოებები უნდა შეიქმნას ადამიანის უფლებებისა და დემოკრატიული ღირებულებების პატივისცემის საფუძველზე. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325 (2000) და მისი შემდგომი რეზოლუციები ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ, აღიარებს ქალთა მნიშვნელოვან წვლილს მშვიდობის საკითხებში და მოუწოდებს ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდას გადაწყვეტილების მიღების ყველა დონეზე, პრევენციის ყველა მექანიზმში, კონფლიქტების მართვასა და მოგვარებაში. ეს თემა უფრო დეტალურადაა განხილული ქვემოთ.

ქალი უფლებადამცველები

ცალკეულ პირთა, ჯგუფებისა და საზოგადოებრივი ორგანოების უფლებებისა და ვალდებულებების დეკლარაცია, საყოველთაოდ აღიარებული ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვისა და მხარდაჭერის შესახებ, რომელიც ასევე ცნობილია ადამიანის უფლებათა დამცველების დეკლარაციის სახელით, აღიარებს ადამიანის უფლებათა დამცველების როლის მნიშვნელობას, მათ შორის ქალთა

დამცველების და ხაზს უსვამს ყველა ადამიანის უფლებათა დამცველის უფლებას და სახელმწიფოთა ვალდებულებებს.

სპეციალური მომხსენებელი ადამიანის უფლებათა დამცველების მდგომარეობის შესახებ ყურადღებას ამახვილებს ქალის უფლებათა დამცველების წინაშე მდგარ კონკრეტულ გამოწვევებზე და მათზე, ვინც მუშაობს ქალთა უფლებებსა ან გენდერულ საკითხებზე (A / HRC / 16/44). ქალთა უფლებადამცველები ექვემდებარებიან იგივე რისკებს, რომლებსაც სხვა უფლებადამცველები, მაგრამ როგორც ქალებს, მათ უფრო ხშირად ემუქრებათ გენდერული ძალადობის საშიშროება.³¹ ამის მიზეზი მრავალმხრივი და რთულია და დამოკიდებულია კონკრეტულ კონტექსტზე, რომელშიც კონკრეტული ქალი მუშაობს. ხშირად ქალი უფლებადამცველების მუშაობა განიხილება როგორც გამოწვევა საზოგადოებაში ოჯახისა და გენდერის როლის ტრადიციული მცნებების მიმართ, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს მოსახლეობისა და ხელისუფლების გაღიზიანება, ამიტომ მათ მიმართ ხშირია დევნა და სტიგმირება იმათ მხრიდან, ვინც თვლის, რომ თავიანთი სამუშაოთი ისინი საფრთხეს უქმნიან რელიგიას, ღირსებას ან კულტურას. გარდა ამისა, თვითონ სამუშაო ან ის რასაც ისინი ცდილობენ რომ მიაღწიონ (მაგ. ქალთა უფლებების რეალიზაცია ან სხვა გენდერული საკითხი) ხშირად ხდება მათზე თავდასხმის მიზეზი. ხშირია მუქარა და ძალადობა მათ ოჯახებზე,

რაც მიზნად ისახავს იმას, რომ ამ ადამიანებმა უარი თქვან თავიანთი სამუშაოს შესრულებაზე. სპეციალური მომხსენებელი ადამიანის უფლებათა დამცველების მდგომარეობის შესახებ აღნიშნავს, რომ ძალადობის რისკი უფრო მაღალია ქალი უფლებადამცველების მიმართ, ვიდრე ეს მამაკაცი უფლებადამცველების შემთხვევაშია, ამიტომაც მნიშვნელოვანია გავაძლიეროთ დაცვის მექანიზმები და სხვა -ადგილობრივი თუ საერთაშორისო საპასუხო ქმედებები კონკრეტულ პრობლემებზე.

სპეციალური მომხსენებლის რეკომენდაციაა, რომ სახელმწიფოებმა უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა დამცველების დაცვის პროგრამებში გენდერული საკითხების ინტეგრირება და ყურადღება გაამახვილონ ქალ უფლებადამცველთა კონკრეტულ საჭიროებებზე. ეს უნდა მოიცავდეს ადამიანის უფლებათა დამცველების

³¹ ინმაკულადა ბარკია, "ადამიანის უფლებათა დამცველების გადაუდებელი პასუხები რისკის, რუკების და წინასწარი შეფასების დროს" (ქალთა უფლებების დაცვის ასოციაცია, 2011 წლის ივნისი), გვ. iii.

მიმართ, სახელმწიფო ან არასახელმწიფო სექტორის მიერ ჩადენილი დამინების, მუქარის, ძალადობისა და სხვა დარღვევების სწრაფ გამოძიებას. თუმცა, პრაქტიკაში ქალი უფლებადამცველები ხშირად რჩებიან ეფექტური დაცვის მექანიზმების გარეშე.

გარდა ამისა, სახელმწიფოს აქვს პირველადი ვალდებულება დაიცვას დამცველები მათზე მუქარის ან თავდასხმის შემთხვევაში. ანალოგიური ვალდებულება აქვს საერთაშორისო საზოგადოებებსა და გაეროს, კონფიდენციალობის ძირითადი პრინციპების გათვალისწინებით, ზიანის მიყენების გარეშე და პიროვნების თანხმობის საფუძველზე.

მოქალაქეობის უფლება

ქალთა შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში, პირდაპირ კავშირშია მათ შესაძლებლობასთან მოითხოვონ მოქალაქეობა და მოქალაქეობასთან დაკავშირებული უფლებებით სარგებლობა. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია მოუწოდებს სახელმწიფოებს, მიანიჭონ "ქალებს მამაკაცის თანაბარი უფლებები, შეიძინონ, შეცვალონ ან შეინარჩუნონ თავიანთი მოქალაქეობა" და უზრუნველყონ, რომ „უცხოელზე ქორწინება ან ქორწინების დროს მეუღლის მიერ მოქალაქეობის ცვლილება ავტომატურად არ შეცვლის ცოლის მოქალაქეობასაც, დატოვებს მას მოქალაქის სტატუსის გარეშე ან იძულებით მიანიჭებს მეუღლის მოქალაქეობას"(მუხლი 9). კონვენცია ასევე მოითხოვს მონაწილე სახელმწიფოებისგან, რომ „მიანიჭონ ქალებს მამაკაცების თანაბარი უფლება ბავშვების მოქალაქეობის საკითხებში“. კომიტეტმა განმარტა, რომ მოქალაქეობა მეტად მნიშვნელოვანია საზოგადოებაში სრულუფლებიანი მონაწილეობისთვის და მოქალაქეობის არქონა სერიოზულ გავლენას ახდენს სხვა უფლებებით სარგებლობაზე, როგორცაა ხმის მიცემის უფლება, საჯარო სამსახურში ყოფნა, საზოგადოებრივი სარგებლის მიღება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევა. მე -15 მუხლი მოითხოვს მონაწილე სახელმწიფოებისგან "უზრუნველყოს ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობა კანონის წინაშე", ისევე როგორც სამოქალაქო საკითხების იდენტური სამართლებრივი შესაძლებლობები. კომიტეტმა კიდევ ერთხელ განმარტა, რომ ამ სფეროში რაიმე შეზღუდვა სერიოზულად ზღუდავს ქალის შესაძლებლობას

უზრუნველყოს თავისი თავი და მის კმაყოფაზე მყოფნი. კომიტეტმა ასევე შეშფოთება გამოთქვა მე-9, მე-15 და მე-16 მუხლების შესწორებების მაღალ რაოდენობაზე და მოუწოდა სახელმწიფოებს გაიწვიოს ეს შესწორებები და განახორციელოს კანონმდებლობა ამ მუხლების შესაბამისად.

B. სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები

მოსახლეობისა და განვითარების საერთაშორისო კონფერენციის სამოქმედო პროგრამაში რეპროდუქციული ჯანმრთელობა განისაზღვრება, როგორც "სრული ფიზიკური, ფსიქიკური და სოციალური კეთილდღეობის მდგომარეობა და არა უბრალოდ დაავადების ან უძლურების არარსებობა, რეპროდუქციული სისტემის, მისი ფუნქციებისა და პროცესების ყველა საკითხში". 2004 წელს სპეციალური მომხსენებელი, ყოველი ადამიანის უფლებაზე ისარგებლოს ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უმაღლესი მიღწევებით, განმარტავს სქესობრივ ჯანმრთელობას, როგორც სექსთან დაკავშირებულ ფიზიკური, ემოციური, ფსიქიკური და სოციალური კეთილდღეობის მდგომარეობას და არა მხოლოდ დაავადების ან დისფუნქციის არარსებობას (E / CN.4 / 2004/49). ეს განმარტება ეფუძნება მოქმედების პროგრამის ფარგლებში იმის აღიარებას, რომ სექსუალური ჯანმრთელობის მიზანია "სიცოცხლისა და პირადი ურთიერთობების გაღრმავება და არა მხოლოდ კონსულტაციები რეპროდუქციასა და სქესობრივი გზით გადამდებ დაავადებებზე".

ქალთა სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა დაკავშირებულია ადამიანის სხვადასხვა უფლებებთან, მათ შორისაა სიცოცხლის უფლება, წამებისგან თავისუფლების უფლება, ჯანმრთელობის უფლება, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, განათლების უფლება და დისკრიმინაციის აკრძალვა. ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი ნათლად მიუთითებენ, რომ ქალთა ჯანმრთელობის უფლება სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასაც მოიცავს. ეს ნიშნავს, რომ სახელმწიფოებს აქვთ ვალდებულებები პატივი სცეს, დაიცვას და შეასრულოს ქალთა სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული უფლებები. სპეციალური მომხსენებელი ჯანმრთელობის უფლების

საკითხებში მიიჩნევს, რომ ქალები უფლებამოსილნი არიან ისარგებლონ რეპროდუქციული ჯანდაცვის სერვისებითა და პროდუქციით, რომელიც: (a) არსებობს საკმარისი რაოდენობით, (b) არის ფიზიკურად და ეკონომიურად ხელმისაწვდომი, (c) ხელმისაწვდომია დისკრიმინაციის გარეშე და (d) კარგი ხარისხისაა (A/61/338).

მიუხედავად ამ ვალდებულებებისა, ქალთა სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანდაცვის უფლებების დარღვევა მაინც ხშირია. ესაა სერვისების (რომელიც მხოლოდ ქალებს სჭირდება) ხელმისაწვდომობის შეზღუდვა, უხარისხო მომსახურების შეთავაზება, პროცედურების წარმოება ქალის თანხმობის გარეშე, მათ შორის, იძულებითი სტერილიზაცია, ქალიშვილობის იძულებითი შემოწმება და იძულებითი აბორტი. ქალთა სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობას ასევე საფრთხეს უქმნის ადრეული ქორწინება და სასქესო ორგანოების დაზიანება/დასახიჩრება.

ქალთა სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უფლებების დარღვევა ხშირად უკავშირდება სოციალურ ღირებულებებს. ოჯახში ქალის როლის პატრიარქალური გაგება ნიშნავს, რომ ქალი ხშირად ფასდება მისი გამრავლების ფუნქციის მიხედვით. ადრეული ქორწინება ან განმეორებითი ორსულობები (ხშირად მოკლე ინტერვალით), რომლის მიზანიც ხშირად არის მამრობითი სქესის შვილის ყოლა, სავალალო და ხშირად დამღუპველიცაა ქალის ჯანმრთელობისთვის. ქალებს ხშირად უნაყოფობაშიც ადანაშაულებენ და მათი უფლებები აქედან გამომდინარეც ხშირად ირღვევა.

კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ ქალთა თანასწორობის გარანტიად მიიჩნევს თავისუფლებას გადაწყვეტილების მიღებაში (თუ რამდენი შვილი ეყოლება და როდის), ასევე ინფორმაციის, განათლების და იმ საშუალებების ხელმისაწვდომობას, რომელიც ამ უფლებების განხორციელებისთვისაა საჭირო (მუხლი 16). კონვენცია განსაზღვრავს, რომ ქალის განათლების უფლება მოიცავს “წვდომას კონკრეტულ საგანმანათლებლო ინფორმაციაზე, რომელიც დაეხმარება ოჯახის კეთილდღეობის, მათ შორის ოჯახის დაგეგმვის უზრუნველყოფაში” (მუხ.10). გარდა ამისა, სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა მიიჩნევა ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უფლების მნიშვნელოვან ელემენტად. ქალის შვილოსნობის ფუნქციამ ასევე შეიძლება

გავლენა იქონიოს მის სხვა უფლებებზე, როგორცაა განათლება და მუშაობა.

პეკინის სამოქმედო პლატფორმა აღნიშნავს, რომ "ქალთა უფლებები მოიცავს მათ უფლებას, ჰქონდეთ კონტროლი და თავისუფალი გადაწყვეტილების უფლება თავიანთ სექსუალურ საკითხებთან დაკავშირებით, მათ შორის სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობაზე, რაც იქნება თავისუფალი იძულებისგან, დისკრიმინაციისგან და ძალადობისგან". ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, თავის ზოგად რეკომენდაციაში # 24 (1999), რომელიც ეხება ქალებსა და მათ ჯანმრთელობას, იძლევა რეკომენდაციას, რომ სახელმწიფოებმა პრიორიტეტად უნდა დასახოს "არასასურველი ორსულობის პრევენცია, ოჯახის დაგეგმვისა და სექსუალური განათლების გზით." ზოგად კომენტარში # 14 (2000), რომელიც ეხება ჯანმრთელობის უმაღლეს სტანდარტს, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა კომიტეტმა განმარტა, რომ დედათა ჯანმრთელობის სერვისების უზრუნველყოფა თავსებადია ძირითად ვალდებულებასთან, რომელიც არ შეიძლება შეიცვალოს არანაირი გარემოებების ქვეშ და მონაწილე-სახელმწიფოებს გააჩნია დაუყოვნებლივი ვალდებულება განახორციელონ კონკრეტული და მიზანმიმართული ნაბიჯები ორსულობისა და მშობიარობის კონტექსტში ჯანდაცვის უფლების შესრულების მიზნით.

წვდომა სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის ინფორმაციაზე

ქალის უფლებაა თავისუფლად და პასუხისმგებლობით გადაწყვიტოს შვილების რაოდენობა და ინტერვალი მშობიარობებს შორის და ჰქონდეს წვდომა ინფორმაციაზე, განათლებასა და სამუალებებზე, რომ ისარგებლოს ამ უფლებით, რაც მოითხოვს წვდომას ინფორმაციაზე კონტრაცეფციის მეთოდებთან დაკავშირებით და შესაბამის სექსუალურ განათლებას.

ქალთა წვდომა კონტრაცეფციის თანამედროვე მეთოდებზე

გაეროს მოსახლეობის ფონდის მონაცემების მიხედვით 2008 წელს მსოფლიოში იყო რეპროდუქციული ასაკის (15-დან 49 წლამდე) 1.4 მილიარდი ქალი, რომელთაგან 818 მლნ ან ნახევარზე მეტს უნდოდა ორსულობის თავიდან აცილება. მათგან 603 მილიონი თანამედროვე კონტრაცეფციის მეთოდებს იყენებდა, ხოლო 215 მილიონი - არა. დაუგეგმავი ორსულობა ხშირად განპირობებულია თანამედროვე კონტრაცეფციის საშუალებების საჭიროების დაუკმაყოფილებლობით. იმ ქალების 66 პროცენტი, რომელთაც არასასურველი ორსულობა დაუდგა, არ იყენებდა კონტრაცეფციის არანაირ მეთოდს, 16% - ეყრდნობოდა ისეთ ტრადიციულ მეთოდებს, როგორცაა შეწყვეტილი სქესობრივი აქტი და კალენდარული მეთოდი, რაც გაცილებით დაბალეფექტურია, ვიდრე თანამედროვე მეთოდები. აივ ინფექციისა და სხვა სქესობრივი გზით გადამდები დაავადებების პრობლემა კიდევ ერთი სერიოზული შედეგია იმისა, რაც თანამედროვე კონტრაცეფციის უგულვებელყოფას მოსდევს.

ინფორმაციის ნაკლებობას კონტრაცეფციაზე პირდაპირი გავლენა აქვს ქალის უფლებაზე თავად გადაწყვიტოს შვილების რაოდენობა და დაგეგმოს ინტერვალები ორსულობებს შორის და ასევე ჯანმრთელობის უფლებაზე ზოგადად. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, თავის ზოგად რეკომენდაციაში No. 21 (1994) განმარტავს, რომ “უსაფრთხო და საიმედო კონტრაცეპტული მეთოდების შესახებ დასაბუთებული გადაწყვეტილების მისაღებად ქალებს უნდა ჰქონდეთ ინფორმაცია კონტრაცეპტული მეთოდების და მათი გამოყენების შესახებ და გარანტირებული ხელმისაწვდომობა სქესობრივ განათლებასა და ოჯახის დაგეგმვის სერვისებზე, როგორც ეს გათვალისწინებულია კონვენციის მე -10 მუხლში. ეს ინფორმაცია უნდა იყოს მეცნიერულად ზუსტი და თავისუფალი ყოველგვარი დისკრიმინაციისგან. მიუხედავად იმისა, რომ სამხედრო სამსახურში ნებისმიერ გაწვეულს აქვს უფლება უარი თქვას სამხედრო სამსახურზე მორალური პრინციპების გამო, ამ უფლების დაცვამ არ უნდა დაარღვიოს ქალის უფლება მიიღოს კონტრაცეფციაზე ზუსტი და ობიექტური

ინფორმაცია. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მაგალითად დაადგინა, რომ ფარმაცევტს არ შეუძლია უარი თქვას კონტრაცეპტივების გაყიდვაზე თავისი პირადი რელიგიური მოსაზრებების გამო.³² ბავშვის უფლებათა კომიტეტმა, თავის ზოგად კომენტარში №4 (2003), რომელიც ეხება მოზარდთა ჯანმრთელობას და განვითარებას აღნიშნა, რომ "მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მოზარდებს ჰქონდეთ წვდომა შესაბამის სექსუალურ და რეპროდუქციულ საკითხებზე, მათ შორის ოჯახის დაგეგმვაზე, კონტრაცეფციასა და სექსობრივი გზით გადამდები დაავადებების თავიდან აცილებაზე, მიუხედავად მათი ოჯახური მდგომარეობისა და მათი მშობლებისა თუ მეურვეების თანხმობისა".

წვდომა სერვისებსა და წამლებზე

ქალებისთვის იმ სერვისებზე წვდომის უზრუნველყოფა, რომელიც მხოლოდ ქალებს სჭირდება, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის უმთავრესი ასპექტია. ამ სერვისებისა და წამლების არსებობა, ხელმისაწვდომობა და ხარისხი მეტად მნიშვნელოვანია ქალების სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უფლებების უზრუნველსაყოფად. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, თავის ზოგად რეკომენდაციაში No. 24 (1999), განმარტავს: "დისკრიმინაციულია, როდესაც სახელმწიფო უარს ამბობს ქალთათვის გარკვეული რეპროდუქციული ჯანდაცვის მომსახურების გაწევაზე". იგი ხაზს უსვამს, რომ "კანონები, რომლებიც კანონდარღვევად მიიჩნევენ მხოლოდ ქალთა მიერ მოთხოვნილი სამედიცინო პროცედურებით სარგებლობას და სჯის მათ ამის გამო, ნამდვილი ბარიერია ქალის ხელმისაწვდომობისა ჯანდაცვაზე.

სტატისტიკის მიხედვით, 2010 წელს მშობიარობის დროს 287 000 ქალი გარდაიცვალა. გარდა ამისა, ყოველწლიურად 10 მილიონი ქალი განიცდის ორსულობასთან დაკავშირებულ დაზიანებებს, ინფექციებს, დაავადებას ან ზოგჯერ შესაძლებლობების შეზღუდვას ხანგრძლივი პერიოდით. აუცილებელია საყოველთაო ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მშობიარობაზე კვალიფიციური დაწესებულების

³² პიჩონი და საჯოუსი საფრანგეთის წინააღმდეგ, საქმე No. 49853/99, 2001 წლის 2 ოქტომბრის გადაწყვეტილება.

ფარგლებში, სასწრაფო სამედიცინო დახმარებაზე, მშობიარობის შემდგომ ზრუნვაზე. აუცილებელია არასანქცირებული აბორტის პრევენცია და კონტრაცეპტული არჩევანის გაფართოება. ეს ყოველივე არის ის ჩარევა, რომელიც შეამცირებს დედათა სიკვდილიანობასა და ავადობის მაჩვენებელს.

აღინე და სილვას შემთხვევა, ბრაზილია.³³ მსხვერპლი, აფრიკული წარმოშობის ქალი, რომელიც გარდაიცვალა მშობიარობის შემდგომი გართულებების შედეგად. არასწორი დიაგნოსტიკა, გართულებების დაგვიანებული მკურნალობა, დაგვიანებული გადაყვანა კარგ საავადმყოფოში და ავადმყოფის ისტორიების გადაცემის დისკოორდინაცია სამედიცინო დაწესებულებებს შორის, რასაც არ მოჰყვა ადეკვატური რეაგირება და ამ შეცდომების გამოსწორება, რის შედეგადაც კონვენცია დაირღვა.

კომიტეტმა დაადგინა, რომ მონაწილე სახელმწიფომ დაარღვია მუხლი 12-ით გათვალისწინებული ვალდებულებები (ჯანდაცვის წვდომასთან დაკავშირებით), მუხლი 2-ით გათვალისწინებული ვალდებულებები (c) (წვდომა სამართლიანობაზე), მუხლი 2-ის e პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულებები (სახელმწიფოს ვალდებულება აკონტროლოს კერძო ჯანდაცვის პროვაიდერების საქმიანობა) და კონვენციის მუხლი 1. თავის გადაწყვეტილებაში კომიტეტი აღნიშნავს, რომ სახელმწიფო უშუალოდ პასუხს აგებს კერძო სამედიცინო დაწესებულებების ქმედებებზე, როდესაც იგი ახორციელებს თავისი სამედიცინო მომსახურების „აუტსორსინგს“ და ის ვალდებულია შეინარჩუნოს ვალდებულება აკონტროლოს კერძო სამედიცინო დაწესებულებები სათანადო ვალდებულებების შესაბამისად. კომიტეტმა კიდევ ერთხელ აღნიშნა, რომ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს დედისთვის განკუთვნილი სამედიცინო მომსახურების თანხვედრა ქალთა კონკრეტულ საჭიროებებთან, რათა დედათა ჯანმრთელობის პოლიტიკა ხორციელდებოდეს პრაქტიკაში და ადეკვატური სასამართლო დაცვის საშუალებები და ეფექტური დაცვა ხორციელდებოდეს დისკრიმინაციის გარეშე.

უსაფრთხო სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა ასევე მოიაზრებს უსაფრთხო აბორტზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას. მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე

³³ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, შეტყობინება No. 17/2008, ივლისი 25, 2011.

კონტრაცეპტული მეთოდების ხელმისაწვდომობა და ოჯახის დაგეგმვა ამცირებს დაუგეგმავი ორსულობის რისკს, არცერთი კონტრაცეპტული მეთოდი არ არის 100% ეფექტური. ადამიანის უფლებათა მექანიზმების საქმიანობა მიუთითებს, რომ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს აბორტის ხელმისაწვდომობა, როდესაც საფრთხეშია ქალის სიცოცხლე ან ჯანმრთელობა, ან როდესაც ორსულობა დადგა გაუპატიურების ან ინცესტის შედეგად.³⁴ თავის ზოგად რეკომენდაციაში No. 24 (1999), ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი აღნიშნავს, რომ “შესაძლებელი უნდა იყოს აბორტის ამკრძალავი კანონმდებლობის შეცვლა (როდესაც შესაძლებელია), რათა თავიდან იქნეს აცილებული სადამსჯელო ღონისძიებები იმ ქალების მიმართ, რომელთაც სურთ აბორტის გაკეთება.” აბორტის დეკრიმინალიზაციის საკითხი ხაზგასმით გააშუქეს პეკინის სამოქმედო პლატფორმის ფარგლებში. გაიცა რეკომენდაცია, რომ სახელმწიფოებმა უნდა მოახდინონ იმ კანონების გადასინჯვა, რომლებიც ითვალისწინებს ქალთა წინააღმდეგ სადამსჯელო ზომებს უკანონო აბორტებზე.³⁵ ნებისმიერი გარემოებების ფარგლებში, აბორტის შემდგომი სამედიცინო მომსახურება უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და უსაფრთხო. სახიფათო აბორტი არის დედათა სიკვდილიანობის და ავადობის მთავარი მიზეზი და აბორტის სერვისების ხელმისაწვდომის უზრუნველყოფა არის ასევე სახელმწიფოს ვალდებულების მნიშვნელოვანი ნაწილი იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ქალებმა შეძლონ ორსულობის მართვა.

³⁴ იხილეთ, მაგ., ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია 28 (2000) ქალთა და მამაკაცთა თანასწორუფლებიანობის შესახებ, გვ. 11 და მისი 2012 წლის დასკვნები გვატემალაზე (CCPR / C / GTM / CO / 3, პუნქტი 20) და დომენიკის რესპუბლიკა (CCPR / C / DOM / CO / 5, პუნქტი 15).

³⁵ ქალთა მეოთხე მსოფლიო კონფერენციის ანგარიში, თავ. I, რეზოლუცია 1, დანართი II, პუნქტი. 106 (ლ). სპეციალურმა მომხსენებელმა ჯანდაცვის უფლებებზე წარუდგინა ანგარიში გენერალურ ასამბლეას 2011 წელს (A / 66/254) რეპროდუქციული ჯანმრთელობის სერვისებზე კრიმინალიზაციისა და სხვა სამართლებრივი შეზღუდვების შესახებ, მათ შორის აბორტზე. მან დაასკვნა, რომ "სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ზომები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სამართლებრივი და უსაფრთხო აბორტის სერვისები, ხელმისაწვდომი და კარგი ხარისხის" და მოუწოდა სახელმწიფოებს "აბორტის დეკრიმინალიზაციისკენ" და რომ "განიხილოს როგორც დროებითი ღონისძიება, პოლიტიკის ფორმულირება და ოქმები პასუხისმგებელი ორგანოების მიერ დაკისრებული მორატორიუმი აბორტის შესახებ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამოყენების შესახებ". გარდა ამისა, მიუხედავად იმისა იქნება თუ არა აბორტი ლეგალური, ყოველთვის უნდა იყოს ხელმისაწვდომი აბორტის შემდგომი სამედიცინო მომსახურება.

**სახელმწიფო ორგანოს დებულება აბორტთან დაკავშირებით
ლ.მ.რ. არგენტინის წინააღმდეგ (ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, საქმე No.
1608/2007, მოსაზრებები მიღებულია 2011 წლის 29 მარტს)**

ლ.მ.რ. იყო არასრულწლოვანი, ინტელექტუალური უნარშეზღუდვის მქონე გოგონა, რომელიც დაორსულდა ბიძის მიერ გაუპატიურების შედეგად. მას უარი უთხრეს ლეგალურ აბორტზე. კომიტეტმა დაადგინა პაქტის მე-7 მუხლის დარღვევა (წამება, სხვა არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა), რადგან სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო მისი უფლება ორსულობის შეწყვეტაზე (რაც ამ შემთხვევაში იქნებოდა არგენტინის კანონის შესაბამისად), რამაც გამოიწვია “ლ.მ.რ.-ის ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ტანჯვა, რაც იყო პაქტის მე-7 მუხლის დარღვევა, რასაც განსაკუთრებულად ამწვავებდა ის რომ გოგონა იყო არასრულწლოვანი და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე.” კომიტეტმა მოსთხოვა სახელმწიფოს უზრუნველყო მსხვერპლისთვის სათანადო კომპენსაცია.

**კ.ლ. პერუს წინააღმდეგ (ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, საქმე No. 1153/2003,
მოსაზრებები მიღებულია 2005 წლის 24 ოქტომბერს)**

კ.ლ. იყო 17 წლის გოგონა, რომლის ნაყოფსაც აღენიშნებოდა ისეთი მდგომარეობა, რომ დაბადებიდან რამდენიმე დღეში ის აუცილებლად დაიღუპებოდა. გოგონამ მოითხოვა აბორტი, თუმცა მას ეთქვა უარი, რადგანაც აბორტი ლეგალურად ითვლებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საფრთხე ემუქრებოდა დედის სიცოცხლეს და არა ნაყოფთან დაკავშირებულ პრობლემებს. კ.ლ.-ს მოუწია ორსულობის ბოლომდე მიყვანა, შემდეგ ბავშვის ძუძუთი კვება, რომელიც დაბადებიდან ოთხ დღეში გარდაიცვალა. დაადგინეს რა მე-7 მუხლის დარღვევა, ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა დაასკვნა რომ 17 წლის გოგონას დეპრესია იყო აშკარა და მოსალოდნელი შედეგი იმისა, რომ სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო ის თერაპიული აბორტის უფლებით. (მონაწილე სახელმწიფო არ მონაწილეობდა საქმის გარჩევაში)

ლ.კ. პერუს წინააღმდეგ (ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, საქმე No. 22/2009, მოსაზრებები მიღებულია 2011 წლის 17 ოქტომბერს)

ლ.კ. იყო არასრულწლოვანი გოგონა, სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი, რომელმაც განახორციელა სუიციდის მცდელობა, როდესაც შეიტყო რომ დარჩა ორსულად ამ ძალადობის შედეგად. იგი გადარჩა, მაგრამ მიიღო სერიოზული დაზიანებები, მათ შორის ხერხემალზე, რაც საჭიროებდა სასწრაფო ოპერაციას. მან და დედამ მოითხოვეს ლეგალური აბორტი, რათა გაკეთებულიყო ოპერაცია ხერხემალზე. საავადმყოფომ ამაზე უარი განაცხადა იმ მოტივით, რომ დაზარალებულის სიცოცხლეს საფრთხე არ ემუქრებოდა. საბოლოოდ, 3.5 თვის შემდეგ, როდესაც გოგონას მოეშალა მუცელი, მას გაუკეთეს ოპერაცია ხერხემალზე, მაგრამ იგი ამჟამად პარალიზებულია კისრის ქვემოთ და მხოლოდ ნაწილობრივ შეუძლია ხელების მოძრაობა. კომიტეტმა დაადგინა ჯანმრთელობის უფლების დარღვევა, ვინაიდან აბორტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას არ იყო მხედველობაში მიღებული პაციენტის ფსიქიკური და ფიზიკური მდგომარეობა. მას აუცილებლად უნდა ჰქონოდა წვდომა როგორც ქირურგიაზე, ასევე თერაპიულ აბორტზე, განსაკუთრებით არსებული გარემოებების გათვალისწინებით (მისი ასაკი, თვითმკვლელობის მცდელობა და სექსუალური ძალადობა).

რაც შეეხება წვდომას მედიკამენტებზე, მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ შეიყვანა კონტრაცეფციის თანამედროვე მეთოდები, მათ შორის, გადაუდებელი კონტრაცეფცია, აუცილებელი მედიკამენტების სამაგალითო ჩამონათვალში. იმის გათვალისწინებით, რომ მედიკამენტების ხელმისაწვდომობა სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უზრუნველსაყოფად ხანდახან შეიძლება შეზღუდული იყოს პოლიტიკური, კულტურული ან იურიდიული (ვიდრე სამედიცინო) მიზეზების გამო, სპეციალური მომხსენებელი ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით მოუწოდებს სახელმწიფოებს "უზრუნველყოს წვდომა აუცილებელ მედიკამენტებზე მკურნალობისთვის, სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობისთვის ...

ეფუძნებოდეს მხოლოდ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ საჭიროებებს და მტკიცებულებებს და არ იყოს შეზღუდული იმ მოსაზრებების გამო, რომელიც არანაირად არ უკავშირდება ჯანმრთელობას.” (A/HRC/23/42, para. 73 (b)).

თანხმობა

ქალის სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უზრუნველყოფა ნიშნავს, პატივი ვცეთ ქალის გადაწყვეტილებებს თავის სხეულთან დაკავშირებით. მოთხოვნას მესამე მხარის თანხმობაზე კონკრეტულ სერვისებზე წვდომასთან დაკავშირებით, თანმიმდევრულად აკრიტიკებდა ადამიანის უფლებათა მექანიზმები და ამას ქალთა უფლებების დარღვევად მიიჩნევდა.³⁶ მაგალითად, ადამიანის უფლებათა კომიტეტი, თავის ზოგად კომენტარში No. 28 (2000) თვლის, რომ სამართლებრივი ნორმა, რომლის მიხედვითაც ქალს სჭირდება ქმრის თანხმობა სტერილიზაციაზე, არის მისი (ქალის) უფლების დარღვევა.

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი ზოგად რეკომენდაციაში No. 19 (1992) ამბობს, რომ სავალდებულო სტერილიზაცია ან აბორტი უარყოფითად აისახება ქალთა ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე და არღვევს მის უფლებას, თვითონ გადაწყვიტოს შვილების რაოდენობა და ინტერვალი მათ შორის.

ა.ს. უნგრეთის წინააღმდეგ³⁷ - ექიმმა, საჯარო საავადმყოფოში ჩაუტარა იძულებითი სტერილიზაციის პროცედურა პაციენტს ისე რომ არ მიაწოდა მას ადეკვატური ინფორმაცია ამასთან დაკავშირებით მისი თანხმობის მისაღებად. კომიტეტმა დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა მოსარჩელის უფლების დარღვევას თანასწორუფლებიანობაზე ინფორმაციის მიღებასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით

³⁶ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, ზოგადი რეკომენდაცია No. 24 (1999) ქალებსა და ჯანმრთელობაზე და მისი კომენტარი მონაწილე-სახელმწიფოთა მოხსენებაზე, მაგალითად ინდონეზიის შესახებ (CEDAW/C/IDN/CO/5, პარ. 16) და თურქეთზე (A/52/38/ რევ.1, პარ. 196), ბავშვთა უფლებების კომიტეტი, ზოგადი კომენტარი No. 15 (2013) ბავშვთა უფლებებზე ჯანმრთელობის უმაღლესი სტანდარტით სარგებლობის შესახებ. ამ უკანასკნელმა აღნიშნა, რომ მშობელის თანხმობის საჭიროება აბორტზე ზრდის მოზარდებში უკანონო აბორტების რიცხვს (იხ. მისი დასკვნა ყირგიზეთზე (CRC / C / 15 / Add.127, პარ. 45) და რამოდენიმე საკითხში იძლევა რეკომენდაციას რომ სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყოს მოზარდები ახალგაზრდულ-მეგობრული რეაბილიტაციითა და საკონსულტაციო მომსახურებით.

³⁷ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, შეტყობინება No. 4/2004, მოსაზრებები მიღებულია 2006 წლის 14 აგვისტოს.

ოჯახის დაგეგმვის შესახებ. ეს ასევე ეხებოდა თანასწორობის უფლებას ჯანმრთელობის ხელმისაწვდომობის კუთხით და ოჯახში თანასწორობის უფლებას, კერძოდ, შვილების რაოდენობის და ორსულობებს შორის ინტერვალის გადაწყვეტის საკითხებში.

განსაკუთრებული რისკის ქვეშ არიან შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები, იძულებით სამედიცინო პროცედურებთან დაკავშირებით, რომელიც უკავშირდება მათ სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობას. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენციის 23-ე მუხლი განამტკიცებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებას, მოიპოვონ და შეინარჩუნონ ოჯახი და შეინარჩუნონ შვილოსნობა თანაბარ დონეზე სხვებთან. მე-12 მუხლი კვლავ ადასტურებს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებას, იყვნენ აღიარებულნი კანონით და ისარგებლონ სამართლებრივი შესაძლებლობებით სხვების თანაბრად, მათ შორის ჰქონდეთ წვდომა მხარდაჭერაზე, რომელიც შეიძლება დასჭირდეთ თავიანთი სამართლებრივი შესაძლებლობების განსახორციელებლად. 25-ე მუხლი ცალსახად განმარტავს, რომ თავისუფალი და ინფორმირებული თანხმობა უნდა იყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისათვის ჯანდაცვის უზრუნველყოფის საფუძველი. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კომიტეტი იძლევა რეკომენდაციას რომ "ოპერაცია ან მკურნალობა უნდა გაუქმდეს პაციენტის სრული და ინფორმირებული თანხმობის გარეშე". ეს არის ერთ-ერთი პირველი დასკვნითი შენიშვნა, რომელსაც კომიტეტი აძლევს სახელმწიფოს.³⁸

³⁸ დასკვნითი შენიშვნა: ტუნისი (CRPD / C / TUN / CO / 1, პარ. 29). აგრეთვე იხილეთ "თემატური კვლევა ქალთა, გოგონათა და უნარშეზღუდულთა მიმართ ძალადობის საკითხებზე (A / HRC / 20/5).

**წამება, სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა
ჯანდაცვის სფეროში**

ადამიანის უფლებათა საბჭოს 2013 წლის მოხსენებაში, სპეციალური მომხსენებელი წამებასა და სხვა სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახავ მოპყრობასა თუ დასჯის შესახებ ანალიზებდა ადამიანის უფლებების დარღვევას ჯანდაცვის საკითხებში, რომლებიც წამებას ან სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის იდენტურია. მან ასევე ხაზი გაუსვა იმ ჩავარდნებს, რომლებიც არსებობს ამასთან დაკავშირებულ დაცვის მექანიზმებში. მან განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო რეპროდუქციული უფლებების დარღვევას. ის განმარტავს, რომ "იმულებითი სტერილიზაცია არის ძალადობის აქტი, სოციალური კონტროლის ფორმა და უფლების დარღვევა იყო თავისუფალი წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისგან ან სასჯელისგან". მან მოუწოდა სახელმწიფოებს "უზრუნველყოს ინფორმირებული და თავისუფალი თანხმობა თანაბარ საფუძველზე ყველასთან, ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე, სამართლებრივ ჩარჩოებში, სასამართლო და ადმინისტრაციული მექანიზმების მეშვეობით, მათ შორის პოლიტიკისა და პრაქტიკის გამოყენებით დარღვევებისგან დასაცავად."

იმავე მოხსენებაში ის ასევე ახსენებს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის იმ პრობლემას, რომელიც უკავშირდება აბორტებთან დაკავშირებულ შეზღუდვებს, როგორც წამების და სხვა არაადამიანური მოპყრობის აკრძალვის დარღვევას. ის იძლევა რეკომენდაციას, რომ სახელმწიფოებმა "უნდა უზრუნველყოს ქალთა წვდომა გადაუდებელ სამედიცინო მომსახურებაზე, მათ შორის აბორტის შემდგომ მოვლაზე, დევნისა და სამართლებრივი ჯარიმების შიშის გარეშე."

წყარო: A/HRC/22/53.

უსაფრთხო და ჯანსაღი ორსულობის უფლება

ორსულობასა და მშობიარობის დროს არსებული გართულებები ხშირად ხდება რეპროდუქციული ასაკის ქალთა სიკვდილიანობის მიზეზი განვითარებად ქვეყნებში. 15-44 წლის მამაკაცებში არ არსებობს ერთი კონკრეტული მიზეზი, რაც შეიძლება იყოს

სიკვდილის ან უნარშეზღუდულობის მიზეზი და ეს რიცხვი ახლოსაც არ არის ქალთა სიკვდილიანობის მაჩვენებელთან.³⁹ მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია განსაზღვრავს დედათა სიკვდილიანობას, როგორც ქალის სიკვდილს ორსულობის პერიოდში ან 42 დღის განმავლობაში ორსულობის შეწყვეტიდან, მიუხედავად ორსულობის ხანგრძლივობისა და ადგილისა, მიუხედავად ორსულობის გართულებისა ან მისი მართვისა, მაგრამ არა უბედური შემთხვევის გამო. დედათა ავადობა არის ნორმალური ორსულობისგან და მშობიარობისგან გამოყოფილი მდგომარეობა, რომელიც ზიანს აყენებს ქალის ჯანმრთელობას ამ პერიოდში.⁴⁰

ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის მიხედვით სახელმწიფო ვალდებულია, პატივი სცეს, დაიცვას და შეასრულოს ადამიანის უფლებები დედათა ჯანმრთელობასთან, ორსულობასა და მშობიარობასთან დაკავშირებით. როდესაც ქალები იღუპებიან მშობიარობის დროს, აცილებადი მიზეზების გამო, მოქმედებას იწყებს სახელმწიფოს ის ვალდებულებები, რომლებიც ადამიანის უფლებათა დაცვას უკავშირდება. მაგალითად, ქალთა ცხოვრების უფლების დასაცავად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს ხელმისაწვდომი რესურსების გამოყენება და განახორციელოს აუცილებელი ზომები რომ ქალებმა მიიღონ წვდომა კარგი ხარისხის სექსუალურ და რეპროდუქციული ჯანდაცვაზე. გარდა ამისა, ქალებს უნდა ჰქონდეს ამ სერვისების გამოყენების მატერიალური საშუალება. თავიდან აცილებადი დედათა სიკვდილიანობა ასევე იწვევს ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის მიღების უფლების დარღვევას, მათ შორის სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობისა, ასევე თანასწორობის და არადისკრიმინაციის უფლებას, ინფორმაციისა და განათლების მიღების უფლებას და სამეცნიერო პროგრესით სარგებლობის უფლებას.

უფლებადაცვითი მიდგომის გამოყენებას დედათა სიკვდილიანობის და ავადობის მიმართ თან სდევს ამ საკითხის განხილვა ანტი-დისკრიმინაციული და თანასწორობის პერსპექტივების კუთხით, ასევე სახელმწიფოთა ვალდებულებების (ადამიანის

³⁹ იხილეთ დ. მაინე და ა.ე. იამინი “დედათა სიკვდილიანობა, როგორც ადამიანის უფლებათა საკითხი: საერთაშორისო ხელშეკრულების ვალდებულებების შესრულების შეფასება”, ადამიანის უფლებათა კვარტალური შეფასება, ტომი. 21, №3 (1999 წლის აგვისტო).

⁴⁰ სუზან ა. ორსანი, დედათა, ახალშობილებსა და ქალის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა: ყოვლისმომცველი ზრუნვა მთელი ცხოვრების მანძილზე (ფილადელფია, ვოლტერს კლაუერ / ლიპინჩოტ უილიამსი და ვილკინსი, 2008), გვ. 15.

უფლებათა კუთხით), დაცვაში არსებული ჩავარდნების, მონაწილეობის და ანგარიშვალდებულების ანალიზით. უფლებადაცვითი მიდგომის მექანიზმები ხელს უწყობს ქალთა იმ კონკრეტული ჯგუფების ჩართვას, რომელთაც არა აქვთ წვდომა მნიშვნელოვან ჯანდაცვის სერვისებზე.

უფლებადაცვითი მიდგომა დედათა სიკვდილიანობის მიმართ

ადამიანის უფლებათა საბჭომ გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისს მიმართა თხოვნით, მოემზადებინა მოხსენებების სერია დედათა სიკვდილიანობისა და ავადობის შესახებ. 2010 წლის პირველ ანგარიშში (A / HRC / 14/39), უმაღლესი კომისარი გამოყოფს ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომის შვიდ მნიშვნელოვან პრინციპს: ანტი-დისკრიმინაციულობა, ანგარიშვალდებულება, მონაწილეობა, გამჭვირვალობა, გაძლიერება, მდგრადობა და საერთაშორისო თანამშრომლობა. 2011 წელს წარმოდგენილ იქნა სასარგებლო მოქმედებების გეგმა (A/HRC/18/27, რომელშიც უმაღლესმა კომისარმა გამოყო ამ სასარგებლო მოქმედებათა ხუთი საერთო თვისება, რაც შეამცირებს დედათა სიკვდილიანობას და ავადობას ადამიანის უფლებათა ვალდებულებების პარალელურად: ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესება ბარიერების მოხსნით ეფექტურ, ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომებთან, დედათა სიკვდილიანობის და ავადობის აღმოსაფხვრელად, სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანდაცვაზე წვდომის უზრუნველსაყოფად, ჯანმრთელობის გასაძლიერებლად, პროფესიული მომსახურების მისაღებად, და მონიტორინგისა და შეფასების გასაუმჯობესებლად. 2012 წელს უმაღლესმა კომისარმა მოამზადა ტექნიკური სახელმძღვანელო ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომის გამოსაყენებლად პოლიტიკასა და პროგრამებში აცილებადი დედათა სიკვდილიანობისა და ავადობის (A / HRC / 21/22) შემცირების მიზნით. სახელმძღვანელო უპირველესად განკუთვნილია პოლიტიკოსებისთვის, რომლებიც ცდილობენ შეიმუშაონ დედათა დაცვის პოლიტიკა ადამიანის უფლებათა მოთხოვნების შესაბამისად. იგი მოსდევს დაგეგმვის, ბიუჯეტირების, მონიტორინგისა და ანგარიშვალდებულების პოლიტიკის ციკლს, მათ შორის, ადამიანის უფლებათა თვალსაზრისით აუცილებელი ნაბიჯების დეტალებს თითოეულ ეტაპზე.

C. ქალთა უფლება ცხოვრების ადეკვატური სტანდარტით

ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტში ნახსენებია უფლება ადეკვატურ საკვებზე, ტანსაცმელსა და საცხოვრებელზე, საცხოვრებელი პირობების უწყვეტ გაუმჯობესებაზე. ეს არის ადეკვატური სტანდარტის ცხოვრების უფლების (მუხლი 11) ნაწილი პიროვნებისთვის და მისი ოჯახისთვის. ქალთა უფლებები მიწის, ქონების, საკვების, წყლის და სანიტარული პირობების ფლობაზე, აგრეთვე სამუშაო და სოციალური უსაფრთხოება, არსებითად უკავშირდება ცხოვრების სათანადო სტანდარტების მიღწევის უფლებას. ყველა ეს უფლება გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით. მათ შორისაა ადამიანის უფლება თანაბრად ისარგებლოს ამ უფლებებით, დისკრიმინაციის გარეშე. ზემოხსენებული უფლებების რეალიზაციისთვის მნიშვნელოვანია ქალთა წვდომა სერვისებზე, განათლებასა და საწარმოო რესურსებზე.

მიწა, საკუთრება, საცხოვრისი

საკუთრების, მიწისა და საცხოვრისის უფლება, აუცილებელია ქალთა თანასწორობისა და კეთილდღეობისათვის. ქალის უფლება ჰქონდეს წვდომა და კონტროლი მიწაზე, საცხოვრებელზე და საკუთრებაზე მისი საცხოვრებელი პირობების განმსაზღვრელი ფაქტორია, განსაკუთრებით, სოფლის პირობებში (ქალისა და მისი შვილების ყოველდღიური არსებობისთვის), ეკონომიკური და ფიზიკური უსაფრთხოებისთვის. მიუხედავად ამ უფლებების მნიშვნელობისა ქალებისთვის და იმ ოჯახებისთვის, სადაც ქალია ოჯახის უფროსი, ქალების საკუთრების ფლობის უფლება მაინც არაპროპორციულია კაცებთან შედარებით.⁴¹ ხშირად ეს იმისი ბრალია, რომ საკუთრება რეგისტრირებულია კაცის სახელზე - მამის, ქმრის ან ძმის; გაყოფის, გაყრის ან დაქვრივების შემთხვევაში, კაცი და მისი ოჯახი ხშირად ინარჩუნებს საკუთრების უფლებას, მაშინ როცა ქალი რჩება უსახლკაროდ ან უწევს საცხოვრისის გაზიარება ნათესავებთან, ამ საკუთრებაზე კონტროლის და უფლების გარეშე.

წვდომა მიწასა და საცხოვრისზე ხორციელდება მიწათსარგებლობის სისტემების

⁴¹ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ადამიანის განსახლების ცენტრი, ქალთა უფლებები მიწაზე, საცხოვრებელზე და საკუთრებაზე პოსტ-კონფლიქტურ სიტუაციებში და რეკონსტრუქციის დროს: გლობალური მიმოხილვა, მიწის მართვის სერია №9 (ნაირობი, 1999), გვ. 12

ფარგლებში. მიწათსარგებლობა ეს არის კანონმდებლობით ან წეს-ჩვეულებებით განსაზღვრული მიწასთან დაკავშირებული ურთიერთობა ხალხს, ინდივიდებსა და ჯგუფებს შორის. ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი No. 4-ის თანახმად (1991), რომელიც ეხება ადეკვატური საცხოვრისის უფლებას, მიწათსარგებლობას აქვს სხვადასხვა ფორმა, მათ შორის იჯარა (სახელმწიფო და კერძო), კოოპერატიული საცხოვრისი, მფლობელის მიერ დაკავებული, არაფორმალური დასახლება, მათ შორის მიწის ან საკუთრების დაკავება. მიუხედავად მიწათსარგებლობის ტიპისა, ყველა ადამიანს უნდა ჰქონდეს გარკვეული გარანტია მიწათსარგებლობაზე, რაც უზრუნველყოფს კანონიერ დაცვას იძულებითი გამოსახლებისგან, შევიწროებისგან და სხვა საფრთხისგან.

დისკრიმინაციული კანონმდებლობა და კონტროლის არარსებობა საკუთრებაზე, მიწასა და საცხოვრებელზე ნიშნავს იმას, რომ ქალები არ მონაწილეობენ საზოგადოების გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში, რომლებსაც უძღვებიან კაცები, რომლებიც როგორც წესი, არიან მიწის მესაკუთრეები. სოფლის თემებში მიწის მფლობელობა განსაზღვრავს როგორც სოციალურ სტატუსს, ასევე იმ გზას, რომლითაც კონტროლი ხორციელდება საყოფაცხოვრებო რესურსებსა და შემოსავლებზე. ქალთა დისკრიმინაციული ეკონომიკური პოზიცია ამ კუთხით ქმნის სტრუქტურულ დამოკიდებულებას მამაკაცებზე რესურსების ხელმისაწვდომობისათვის, რაც, თავის მხრივ, იწვევს ქალების დაუცველობასა და ძალადობას.

კულტურულმა და რელიგიურმა პრაქტიკამ ისევე, როგორც ადგილობრივმა წეს-ჩვეულებებმა, შეიძლება გავლენა იქონიოს ქალთა უფლებებზე, რომლებიც დაკავშირებულია მიწის, ქონებისა და საცხოვრებლის ფლობასთან. ეს პრაქტიკა, როგორც წესი, არსებობს სტატუტის სამართლის პარალელურად.⁴² ამ კანონებით შეიძლება მოხდეს ქალთა დისკრიმინაცია მიწის, ქონებისა და საცხოვრებლის კუთხით და ზოგჯერ ეს კანონები ეროვნულ კანონებზე უპირატესიც კი შეიძლება იყოს (ამ პრაქტიკის კოდიფიცირება არასოდეს ხდება, მაგრამ რეალობაში შეიძლება შეცვალოს კანონები, მაგალითად როდესაც ხორციელდება ადგილობრივად ან როდესაც

⁴² ქალები და ადეკვატური საცხოვრისის უფლება (გაეროს პუბლიკაცია, გაყიდვა No. E.11.XIV.4). აგრეთვე იხილეთ გაეროს ქალები და OHCHR (ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი), ქალთა უფლების რეალიზაცია მიწასა და სხვა საწარმოო რესურსებზე (2013).

გამოიყენება როგორც სტატუტის სამართლის ინტერპრეტაცია). ეს განსაკუთრებით ხდება სოფლად, სადაც წეს-ჩვეულებები და პრაქტიკა ჯერ კიდევ ქმნის და გავლენას ახდენს ოჯახის საკითხებზე და განსაზღვრავს ქალის პოზიციას. ხშირად ეს წეს-ჩვეულებები და პრაქტიკა განსაზღვრავს იმას, რომ ქალის წვდომა მიწის, ქონებისა და საცხოვრებელის ფლობაზე დამოკიდებულია კაცზე (ქმარი, მამა ან ძმა). პრაქტიკაში, სტატუტის სამართლის ინტერპრეტაცია, ქალის როლის განსაზღვრასთან მიმართებაში, ნაკარნახევაა ჩვეულებრივი კანონებით ან პრაქტიკით. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, როგორც წესი, დომინირებს კაცი. ქალები იშვიათად მონაწილეობენ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მიწის, ქონებისა და საცხოვრებელის ფლობასთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა ეხება თუ არა ეს მათ უშუალოდ. ოფიციალური ადმინისტრაციის ფარგლებში არსებული გენდერული ცრურწმენები იწვევს ქალთა გამორიცხვას გადაწყვეტილების მიღების პროცესებიდან, რომელიც უკავშირდება საცხოვრებელსა და მიწას.⁴³

ქალებს, რომლებიც განიცდიან დისკრიმინაციის სხვადასხვა ფორმებს, მაგ. ასაკოვანი ქალები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქალები, აივ ინფექციის მატარებელი ქალები ან ისინი, ვინც განეკუთვნება უმცირესობის ან ეთნიკურ ჯგუფებს, უწევთ შეხება დამატებით დაბრკოლებებთან მიწის და საკუთრების წვდომასთან დაკავშირებით. მაგალითად, ზოგიერთ ადგილებში, ქვრივებს, ხშირ შემთხვევაში ასაკოვან ქალებს, ბრალს სდებენ თავიანთი ქმრების მკვლელობაში აივ ინფექციით დაავადების გზით და ნათესავები იყენებენ ამას არგუმენტად, რომ წაართვან მათ საკუთრების უფლება და გაასახლონ. ქალები შემდეგ კარგავენ წვდომას საწარმოო რესურსებზე, რაც მათ ასე სჭირდებათ სამედიცინო საჭიროებების ასანაზღაურებლად.

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია ადგენს საკუთრების უფლებას ყველასთვის, (მიუხედავად სქესისა (სქოლიო 17.1 და 2)), ცხოვრების სათანადო სტანდარტის უფლებას, მათ შორის, საცხოვრებელზე საარსებო წყაროს არარსებობის შემთხვევაში (მუხლი 25) და აცხადებს, რომ ყველას უნდა ჰქონდეს თანაბარი უფლება როგორც ქორწინების პერიოდში, ისე მისი დაშლისას. (მუხლი 16). საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ თავისი არადისკრიმინაციული

⁴³ ქალები და ადეკვატური საცხოვრისის უფლება , თავი II, პუნ. C და F.

დებულების ფარგლებში (მუხლი 26), უზრუნველყოფს კანონის წინაშე თანასწორობას და კრძალავს სქესის საფუძველზე დისკრიმინაციას. ეს ეხება კანონმდებლობასა და პოლიტიკას საკუთრების, საცხოვრებლისა და მიწის უფლებებთან დაკავშირებით. ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი ასევე უზრუნველყოფს სათანადო საცხოვრებლის უფლებას (მუხლი 11). გარდა ამისა, კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონკრეტულად მოითხოვს სახელმწიფოებისგან, განახორციელოს ყველა შესაბამისი ზომა სოფლად მცხოვრებ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად და უზრუნველყონ სათანადო საცხოვრებელი პირობების, მათ შორის, საცხოვრებლით (14.2) სარგებლობის უზრუნველყოფა. იგი ასევე ითვალისწინებს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად ქორწინებასა და ოჯახურ ურთიერთობებთან დაკავშირებულ ყველა საკითხში, კერძოდ კი, უზრუნველყოს მეუღლეების თანაბარი უფლებები საკუთრების, შემენის, მართვის, ადმინისტრაციის, სარგებლობისა და ქონების განკარგვის კუთხით (მუხლი 16.1).⁴⁴

პეკინის სამოქმედო პლატფორმის ფარგლებში, სახელმწიფოები ვალდებულია განახორციელოს კანონმდებლობა და ადმინისტრაციული რეფორმა, რათა ქალებს ჰქონდეთ მამაკაცის თანაბარი უფლებები ეკონომიკურ რესურსებთან მიმართებაში, მათ შორის, საკუთრების უფლების ხელმისაწვდომობა და საკუთრების სხვა ფორმები,

⁴⁴ ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის თანახმად და კონვენციის ფარგლებში, ქალებს უნდა მიეცეთ მამაკაცის იდენტური სამართლებრივი უფლებამოსილება, რათა ქალმა შეძლოს ხელშეკრულების გაფორმება, საკუთრების ფლობა, და წვდომა ფინანსურ კრედიტზე ქმრის ან ოჯახის წევრი მამაკაცის გარანტიის ან თანხმობის გარეშე. საკუთრების უფლება, მართვა, სარგებლობა და განკარგვა არის ქალის უფლება, ისარგებლოს ფინანსური დამოუკიდებლობით. ბევრ ქვეყანაში ამას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს რათა ქალმა მოიპოვოს საარსებო საშუალება და უზრუნველყოს ადეკვატური საცხოვრებელი თავისთვის და თავისი შვილებისთვის. რაც შეეხება საოჯახო ქონებას - მიუხედავად იმისა რომ კანონი შეიძლება აძლევდეს ქალს ქონების თანაბრად ფლობის უფლებას ქორწინების ან გაყრის პერიოდში, პრაქტიკაში შეიძლება არსებობდეს დაბრკოლებები, როგორცაა დისკრიმინაციული კანონები ან ტრადიციები, რომლებიც ხელს უშლის ქალთა ამ უფლებების განხორციელებას და სახელმწიფომ უნდა ამაზე იზრუნოს. იგივე ეხება მემკვიდრეობის კანონებსა და პრაქტიკას. კომიტეტი დაჟინებით მოუწოდებს სახელმწიფოებს გააუქმოს სამართლებრივი დებულებები მემკვიდრეობაზე, რომელიც არ ითვალისწინებს ქორწინების პერიოდში შეძენილი ქონების თანაბრად ფლობის უფლების პრინციპებს (ზოგადი რეკომენდაცია No. 21 (1994)). იხილეთ აგრეთვე ლეილანი ფარა, “ქალები და საცხოვრისი”, ქალების და ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო კანონში, კელი დ. ასკინ და დორეან მ. კოენიგი, ტომი 1 (არდსლეი, ნიუ-ორკი, ტრანსნაც. გამომც. 1999), pp. 510–513.

კრედიტი, მემკვიდრეობა, ბუნებრივი რესურსები და შესაბამისი ახალი ტექნოლოგიები". 1996 წელს სტამბოლში გამართული გაეროს კონფერენცია დასახლებულ პუნქტებთან დაკავშირებით, ასევე სტამბოლის დეკლარაცია და ჰაბიტატის გეგმა წარადგენს მოქმედების გეგმას ადამიანის უფლებებთან, მათ შორის, დასახლებულ პუნქტებში ქალთა უფლებებთან დაკავშირებით. ის ავალდებულებს სახელმწიფოს, უზრუნველყოს მიწათსარგებლობის უსაფრთხოების სამართლებრივი დაცვა და თანაბარი ხელმისაწვდომობა მიწაზე, მათ შორის, ქალებისათვის და სიღარიბეში მცხოვრები ადამიანებისთვის. ქალები არათანაბრად განიცდიან იძულებით გამოსახლებას და ამისაგან დაცვა წარმოადგენს უსაფრთხო მიწათსარგებლობის ძირითად ელემენტს და ადეკვატური საცხოვრებლის უფლებას. გამოსახლება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ განსაკუთრებულ გარემოებებში და საერთაშორისო კანონმდებლობით დაკისრებული მკაცრი კრიტერიუმებით. სახელმწიფომ უნდა მიიღოს საერთაშორისო კანონთან შესაბამისი გარკვეული ზომები ქალების დასაცავად გამოსახლებისგან, მაგალითად, ქალთათვის მიწასა და საცხოვრებელზე უფლების მინიჭების გზით. სახელმწიფოებმა უნდა განიხილოს ქალთა არათანაბარი გამოსახლების ზემოქმედება ისე, რომ მოხდეს ამ კონკრეტული ზემოქმედების სათანადოდ მართვა.

ქალებს გააჩნიათ თანაბარი უფლებები ყველა სათანადო ინფორმაციაზე, კონსულტაციაზე და მონაწილეობაზე გამოსახლების მთელი პროცესის განმავლობაში. გასახლების შემთხვევაში, გამოსწორება და კომპენსაცია თანაბრად უნდა იყოს ხელმისაწვდომი ქალებისათვის და სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ქალები არ დაექვემდებარონ დისკრიმინაციას ან სექსუალურ და გენდერულ ძალადობას. ქალები უნდა იყვნენ კომპენსაციის პაკეტების თანამიმდებნი. ქვრივებსა და მარტოხელა ქალებს ასევე უნდა ჰქონდეთ უფლება საკუთარი კომპენსაციის მიღებაზე.

ძალადობა ქალთა მიმართ და მათი უფლება საცხოვრისზე

კვლევამ აჩვენა რომ არსებობს კავშირი ოჯახურ ძალადობასა და ადეკვატურ საცხოვრისზე ქალთა უფლებას შორის, რაც ხაზგასმით აღინიშნა სპეციალური მომხსენებლების საქმიანობაში ქალთა მიმართ ძალადობისა და ადეკვატური საცხოვრებლის უფლების საკითხებზე. თუ ქალის უფლება ადეკვატურ საცხოვრისზე არ არის სათანადოდ დაცული, ქალები უფრო მეტად მოწყვლადები ხდებიან ძალადობის მიმართ. როგორც აღმოჩნდა, ოჯახური ძალადობა ქალების (და ხშირად მათი შვილების) უსახლკარობის წამყვანი მიზეზია და ბევრი ქალი არჩევს შეურაცხმყოფელ ურთიერთობებში დარჩენას უსახლკარობის თავიდან აცილების მიზნით. ქალები, რომლებსაც გააჩნიათ საკუთრება, ნაკლებად განიცდიან ოჯახურ ძალადობას, რაც მიგვანიშნებს იმაზე, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია ქალის საკუთრების უფლების დაცვა. მოსაზრება, რომ ქალმა უნდა „დატოვოს“ ადგილი, სადაც მას შეურაცხყოფას აყენებენ, იმის მაგივრად რომ მოიშოროს ქმარი, რომელიც შეურაცხყოფას აყენებს, რისი მხარდაჭერაც მას არა აქვს ხელისუფლების, საზოგადოების ან/და საოჯახო კანონების და რეგულაციების მხრიდან, მნიშვნელოვნად აფერხებს ქალის უფლებას ადეკვატურ საცხოვრისზე და ძალადობისგან თავისუფალი ცხოვრების უფლებას. გადატვირთულობა, სიღარიბე და უმუშევრობა უარყოფითად მოქმედებს ზემოთ აღნიშნულ უფლებებზე და უშუალო გავლენას ახდენს ძალადობისა და კონკრეტულად სექსუალური ძალადობის დონეზე ოჯახსა და საზოგადოებაში. გარდა ამისა, ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა არასაკმარისი დაცვა, თავშესაფრების, იურიდიული დახმარებისა და უფლებებზე წვდომის ნაკლებობა, უარყოფით გავლენას ახდენს ოჯახური ძალადობასა და ქალთა უსახლკარობის დონეზე. შესაბამისად, სახელმწიფომ უნდა მართოს ყველა ეს საკითხი როგორც ქალთა უფლება საკუთრებაზე, საცხოვრებელზე, სიცოცხლეზე, პირად უსაფრთხოებაზე, გენდერულ თანასწორობაზე, ძალადობისგან და დისკრიმინაციისგან თავისუფალ ყოფაზე.

**ა.ტ. უნგრეთის წინააღმდეგ (ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი.
საქმე No. 2/2003, მოსაზრებები მიღებულია 2005 წლის 26 იანვარს)**

ა.ტ. უნგრეთის წინააღმდეგ - ოჯახური ძალადობის საქმე. კომიტეტმა დაადგინა, რომ თავშესაფრები ყოველთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა ეფექტური დაცვის უზრუნველსაყოფად. უფრო მეტიც, მონაწილე სახელმწიფოს დაევალა მიიღოს დაუყოვნებლივი და ეფექტიანი ზომები ა.ტ.-ს ფიზიკური და გონებრივი სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად მისთვის და მისი შვილებისთვის უსაფრთხო საცხოვრებლის მინიჭებით, სადაც ის მიიღებს სათანადო დახმარებას ბავშვებზე, იურიდიულ დახმარებას, კომპენსაციას ფიზიკურ და მორალურ ზიანსა და თავისი უფლებების დარღვევაზე.

საკვები, წყალი და სანიტარული პირობები

უფლება საკვებზე, წყალსა და სანიტარულ პირობებზე თანაბრად მნიშვნელოვანია ქალთა კეთილდღეობის, ღირსებისა და ადამიანის სხვა უფლებებით სარგებლობისათვის. ადრეულ ასაკში არასათანადო კვება ამცირებს სწავლის პოტენციალს, პროდუქტიულობას და ზრდის რეპროდუქციული ჯანმრთელობის რისკებს. ეს ხელს უშლის გენდერული უთანასწორობის აღმოფხვრის მცდელობას ქალის ცხოვრების განმავლობაში და გავლენას ახდენს ისეთ საკითხზე, როგორცაა ქალის წვდომა რესურსებზე. ინვესტირება ქალთა კვებაში გააუმჯობესებს ქვეყნის განვითარების მთლიან პოტენციალს იმის გათვალისწინებით, თუ რა როლი აქვს ქალს ოჯახში, საკვების მომზადებასა და ბავშვების მოვლაში.⁴⁵ ქალებისა და გოგონების ჯანმრთელობის არასახარბიელო მდგომარეობა, მათი ტრადიციული როლი წყლის მოგროვებასა და სანიტარული პირობების მართვაში, ბევრ საზოგადოებაში უარყოფით გავლენას ახდენს მათზე. ასევე აღიარებულია, რომ წყლისა და ჰიგიენის ნაკლებობა არათანაბარ ზიანს აყენებს მათ. ქალებსა და გოგონებს უფრო მეტად სჭირდებათ პრივატულობა ტუალეტისა და აბაზანის მოხმარებისას, განსაკუთრებით კრიტიკული

⁴⁵ ქალები და საკვების უფლება: საერთაშორისო კანონი და სახელმწიფო პრაქტიკა, უფლება საკვების კვლევაზე (რომი, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია, 2008), გვ. 8.

დღეების პერიოდში და თუ მათ არ აქვთ ტუალეტსა და აბაზანაზე იოლი წვდომა, ეს ზრდის გაუპატიურებისა და ძალადობის სხვა ფორმების რისკს.

ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი აღიარებს უფლებას საკვებზე და აცნობიერებს, რომ საჭიროა გადაუდებელი ნაბიჯების გადადგმა, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ადამიანის ფუნდამენტური უფლება არ იყოს მშიერი და არ განიცდიდეს საკვების ნაკლებობას (მუხლი 11). ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი თავისი ზოგად კომენტარში №12 (1999) სათანადო საკვების უფლების შესახებ განსაზღვრავს, რომ ამ უფლების თანახმად საკვები უნდა იყოს ფიზიკურად და ეკონომიკურად ხელმისაწვდომი ყველასათვის. კომიტეტის განცხადებით, სახელმწიფო ვალდებულია, განახორციელოს ისეთი ნაბიჯები, რომლებიც უზრუნველყოფს ყველა ადამიანის გათავისუფლებას შიმშილისგან და ადეკვატური საკვებით სარგებლობის უფლებას. ეს მოითხოვს სურსათის უვნებლობის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებას, რაც კონკრეტულად უნდა ითვალისწინებდეს საკვებსა და რესურსებზე ხელმისაწვდომობის დისკრიმინაციის პრევენციის საჭიროებას, ქალებისთვის ეკონომიკურ რესურსებზე თანაბარი წვდომის უზრუნველყოფას", მათ შორისაა მემკვიდრეობის უფლება, მიწის საკუთრებისა და სხვა ქონების ფლობის უფლება, კრედიტი, ბუნებრივი რესურსები და შესაბამისი ტექნოლოგია; ღონისძიებები, რომლებიც დაიცავს თვითდასაქმებულობასა და სამუშაოს, უზრუნველყოფს შრომის ანაზღაურებასა და ღირსეულ ცხოვრებას დასაქმებულისა და მათი ოჯახებისთვის".

საკვების უფლების შესახებ სპეციალური მომხსენებლის განცხადებით, სოფლის მეურნეობაში გენდერული ხარვეზის აღმოფხვრა აუცილებელია ათასწლეულის განვითარების მიზნის მისაღწევად.

1. ამ მიზნით სპეციალური მომხსენებელი იძლევა რეკომენდაციას ისეთი ზომების განხორციელებაზე, როგორცაა: "დისკრიმინაციული კანონებისა და კულტურული პრაქტიკის აღმოფხვრა, ქალთა კოოპერატივების განვითარების ხელშეწყობა, უფრო მეტი ქალის დასაქმება ცოდნის გავრცელების სერვისების სექტორში, უფრო ფართომასშტაბიანი სასოფლო-სამეურნეო დახმარება, ტიტულის გაცემა ორივე მეუღლეზე და უფრო მრავალფეროვანი ფერმერული პრაქტიკის ხელშეწყობა,

როგორცაა გასაყიდად და კერძო მოხმარებისთვის საჭირო პროდუქციის მოყვანა.⁴⁶

სპეციალური მომხსენებელი აღნიშნავს, რომ ქალები არიან ინტერესთა ჯგუფი და კვების უფლების განხორციელების ძირითადი მონაწილეები. თუმცა, მათ იშვიათად უსმენენ, რადგან ისინი სამართლებრივად, ეკონომიკურად და პოლიტიკურად ნაკლებად არიან წარმოდგენილნი. მიუხედავად იმისა, რომ ქალები მსოფლიოს სოფლის მეურნეობის მუშახელის 80% -ს შეადგენენ, ისინი ფლობენ 1%-ზე ნაკლებ მიწას და სარგებლობენ 1%ზე ნაკლები კრედიტით, რაც კი გაიცემა მსოფლიოში ფერმერებზე.⁴⁷

2010 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ, თავისი რეზოლუცია 64/292-ის ფარგლებში ადამიანის უფლებად აღიარა სუფთა წყლისა და სანიტარული პირობების უფლება. ეს უფლება არსებითად უკავშირდება ცხოვრების უფლებას (ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი, მუხლი 11.1) და ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უფლებას (ibid. 12.1). წყალი პრიორიტეტულია როგორც ღირსეული ცხოვრებისთვის, ასევე ადამიანის სხვა უფლებებით სარგებლობისთვის. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია ითვალისწინებს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყოს ქალთა ადეკვატური საცხოვრებელი პირობები, მათ შორის, წყალმომარაგების კუთხით (მუხლი 14.2). ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტი ზოგად რეკომენდაციაში №15 (2002) წყლის უფლებასთან დაკავშირებით ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მარგინალიზებულ ფერმერებს, მათ შორის ქალ ფერმერებს, რათა ჰქონდეთ თანაბარი წვდომა წყალზე და წყლის მართვის სისტემებზე. წყალი უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და ის უნდა იყოს კარგი ხარისხის და ხელმისაწვდომი როგორც ეკონომიკურად, ისე ფიზიკურად, დისკრიმინაციის გარეშე.

⁴⁶ www.srfood.org/en/gender (წვდომა განხორციელდა 2013 წლის 8 ნოემბერს).

⁴⁷ Ibid. გაეროს საკვებისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის ვებ-გვერდზე იხილეთ ასევე გენდერული რესურსები: www.fao.org/gender/gender-home/gender-resources/en/ ((წვდომა განხორციელდა 2013 წლის 8 ნოემბერს).

მონაწილე-სახელმწიფოებს აქვთ უშუალო ვალდებულებები წყლის უფლების, მათ შორის, გარკვეული ძირითადი ვალდებულებების შესახებ, რომლებიც წარმოადგენს მინიმალურ დონეს, რომლის მისაღწევადაც პაქტით გათვალისწინებული ვალდებულებები ყოველთვის უნდა შესრულდეს. წყლისა და წყლის ობიექტების ხელმისაწვდომობის უფლების უზრუნველყოფა ანტი-დისკრიმინაციულ საფუძველზე, განსაკუთრებით მარგინალიზებულ და დაუცველ ჯგუფებზე, წარმოადგენს ამ ძირითადი ვალდებულებების შემადგენელ ნაწილს. რაც შეეხება ქალთა წყლის უფლებას, ზოგად კომენტარში №15 (2002) აღნიშნულია, რომ სახელმწიფომ უნდა მიიღოს ზომები, რათა ქალები არ გამოირიცხონ გადაწყვეტილების მიღების პროცესებიდან წყლის რესურსებსა და საკუთრებასთან დაკავშირებით და რომ ქალების მიერ წყლის შეგროვების არათანაბარი ტვირთი იყოს შემსუბუქებული.

უსაფრთხო სასმელი წყლისა და სანიტარიის უფლებების შესახებ ადამიანის უფლებათა სპეციალური მომხსენებელი თავის ანგარიშში, რომელიც ეხება წყალთან და სანიტარიასთან დაკავშირებულ ადამიანის უფლების რეალიზაციას, განმარტავს, თუ (A / HRC / 21/42) როგორ შეუძლია სხვადასხვა მახასიათებლების გადაკვეთას დაამძიმოს კონკრეტული ჯგუფების (ქალი სექს მუშაკი, აივ ინფექციის მატარებელი ქალი, ქალი რომელიც მიეკუთვნება კონკრეტულ მარგინალურ ჯგუფს) დისკრიმინაცია. სტიგმა, რომელსაც ეს ქალები აწყდებიან, დიდად აფერხებს მათ წვდომას წყალსა და ჰიგიენაზე. მენსტრუაციასთან დაკავშირებით კვლავ არსებობს სტიგმა და ტაბუ ბევრ ქვეყანაში. ქალებს ხშირად არ გააჩნიათ სათანადო საშუალებები და საჭირო პრივატულობა, რომ გამოიკვალონ ან დაიბანონ მენსტრუაციის დროს. არსებობს ასევე კულტურული ცრურწმენები, რომ ქალი ამ დროს არის „ბინძური“ და „უწმინდური“, რაც იწვევს მათ შეზღუდულ მობილობას ან იზოლაციას, ისევე როგორც დიეტურ შეზღუდვებს და შეზღუდულ წვდომას წყლის რესურსებსა და საკვებზე. ტაბუ და ღრმად ფესვებგადგმული პრაქტიკა მენსტრუაციასთან დაკავშირებით ასევე უარყოფით გავლენას ახდენს გოგონების განათლების უფლებაზე, რადგანაც ამ დროს ისინი შეიძლება არ დადიოდნენ სკოლაში იმის გამო რომ სკოლაში არ არის შესაბამისი საშუალებები ან უბრალოდ ოჯახის ცრურწმენების გამო. დუმილისა და სტიგმის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნით, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მენსტრუაციისა და

ჰიგიენის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, მათ შორის ყოვლისმომცველი სექსუალური განათლება სკოლებში მენსტრუაციის შესახებ, რომელიც ეხება როგორც გოგოს, ისე ბიჭს. უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ადეკვატური ჰიგიენის საშუალებების ხელმისაწვდომობა.

ღირსეული სამუშაოსა და სოციალური უზრუნველყოფის უფლება

სხვა უფლებებთან ერთად, მუშაობისა და სოციალური უზრუნველყოფის უფლება მჭიდროდ უკავშირდება უფლებას ცხოვრების ადეკვატურ სტანდარტზე და ცხოვრების პირობების უწყვეტ გაუმჯობესებას პიროვნებისა და მისი ოჯახისთვის. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის თანახმად, ქალებს უწევთ მუდმივ დაბრკოლებებთან შეხება სამუშაოს ყველა ასპექტში, იქნება ეს ანაზღაურებადი სამუშაო, სამუშაოს სახეობა, განთავისუფლება სამსახურიდან, ბავშვებზე დახმარების ხელმისაწვდომობა, ანაზღაურების დონე, სამუშაო პირობები, ხელმისაწვდომობა უფრო მაღალანაზღაურებად მამრობითი სქესის მიერ დაკავებულ პოზიციებთან, მათი სამუშაო ადგილების დაუცველობა, პენსიების და სარგებლის, ასევე დროის, რესურსების ან მათი უფლებების აღსადგენად საჭირო ინფორმაციის არარსებობა.⁴⁸ ქალები ღარიბი მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენენ როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყნებში და ისინი მუდმივად აწყდებიან დაბრკოლებებს სოციალური უზრუნველყოფის კუთხით როგორც დედები, არაფორმალური მუშაკები, მიგრანტები, ნახევარ-განაკვეთზე მომუშავე ხალხი და მომვლელები.

მუშაობის ზოგადი უფლება ჩამოყალიბებულია ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტში (მუხლი 6). პაქტი კიდევ ერთხელ აღიარებს ყველა ადამიანის უფლებას, ისარგებლოს სამუშაოს სამართლიანი და ხელსაყრელი პირობებით, განსაკუთრებით ეს ეხება უსაფრთხო სამუშაო პირობების (მუხლი 7) უფლებას. იგი ასევე განიხილავს კოლექტიურ უფლებებს, რომლებიც დაკავშირებულია მუშაობის უფლებასთან, პროფესიული კავშირების შექმნის უფლებასთან და პროფკავშირში გაერთიანების უფლებას (მუხლი 8). როგორც კომიტეტი

⁴⁸ იხილეთ www.ilo.org/public/english/support/lib/resource/subject/gender.htm (წვდომა განხორციელდა 2013 წლის 8 ნოემბერს).

განმარტავს თავის ზოგად კომენტარში No. 18 (2005) პაქტის მე-6 მუხლთან დაკავშირებით, სამუშაო უნდა იყოს ღირსეული, დაფასებული უნდა იყოს მუშაკის ძირითადი უფლებები უსაფრთხო სამუშაოსა და ანაზღაურებასთან დაკავშირებით. ამიტომ სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ზომები, რათა შეამციროს არაფორმალურად დასაქმებულების რაოდენობა (უმეტესად ქალები), რომლებსაც სახელმწიფო ვერ იცავს. სამუშაო უნდა იყოს ხელმისაწვდომი, არადისკრიმინაციული და მისაღები ინდივიდუალური მუშაკისთვის. და ისევე, სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს მუშაობის უფლებით სარგებლობა დისკრიმინაციის გარეშე და კონკრეტული, მიზანმიმართული ნაბიჯები უნდა გადაიდგას სრული დასაქმების უფლების რეალიზაციისათვის.

კომიტეტი შემდგომში კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს "გენდერული დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის ყოვლისმომცველი სისტემის საჭიროებას, უზრუნველყოს თანაბარი შესაძლებლობები და მოპყრობა მამაკაცებისა და ქალებისადმი, თანაბარი ანაზღაურების უფლების უზრუნველსაყოფად. კერძოდ, ორსულობამ არ უნდა შექმნას დაბრკოლება დასაქმებაზე და არ უნდა იყოს სამუშაოს დაკარგვის მიზეზი.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მთავარი კონვენცია, რომელიც ეხება გენდერულ თანასწორობას შრომასა და დასაქმებასთან მიმართებაში, არის კონვენცია No. 111 (1958), რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოებმა უნდა გაატაროს ეროვნული პოლიტიკა

თანაბარი შესაძლებლობების მხარდასაჭერად დასაქმების სფეროში, დისკრიმინაციის აღმოფხვრის გათვალისწინებით, მათ შორის სქესობრივი დისკრიმინაციის. სხვა მნიშვნელოვანი კონვენციებია - კონვენცია მამაკაცთა და ქალთა თანასწორი ანაზღაურების შესახებ No. 100 (1951) (რომელშიც კონკრეტულად განიხილება თანასწორი ანაზღაურება თანაბარი მოცულობის სამუშაოზე), კონვენცია „ოჯახური ვალდებულებების მქონე მშრომელების შესახებ“ No. 156 (1981) და დედობის დაცვის კონვენცია No. 183 (2000). შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის სხვა მრავალი კონვენცია დაკავშირებულია გენდერულ საკითხებთან, მათ შორისაა, დასაქმების ხელშეწყობა, სამუშაო პირობები, აგრეთვე კონკრეტული კატეგორიები, როგორცაა შიდსით დაავადებული პირები, მიგრანტი მუშაკები, ტომის ხალხი და სახლის

მუშაკები.⁴⁹

სოციალური უზრუნველყოფის, მათ შორის სოციალური დაზღვევის უფლება, გათვალისწინებულია ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საერთაშორისო პაქტში (მუხლი 9). კომიტეტის ზოგადი კომენტარი No. 19-ის (2007) მიხედვით, რომელიც ეხება სოციალური უზრუნველყოფის უფლებას, ეს უკანასკნელი არის მეტად მნიშვნელოვანი ადამიანური ღირსების უზრუნველყოფის კუთხით ყველა ადამიანისთვის, როდესაც ისინი აწყდებიან ისეთ გარემოებებს, რომლებიც ართმევს მათ შესაძლებლობას გამოიყენონ პაქტით განსაზღვრული უფლება. სოციალური უზრუნველყოფის უფლება მოიცავს უფლებას, მიიღო და შეინარჩუნო სარგებელი დისკრიმინაციის გარეშე, რათა უზრუნველყოფილ იქნას დაცვა შრომის ანაზღაურების არმილებისგან, რისი მიზეზიც შეიძლება იყოს ავადმყოფობა, მშობიარობა, შრომისუუნარობა, უმუშევრობა, ხანდაზმულობა, ოჯახის წევრის გარდაცვალება, საწარმოო ტრამვა, მიუწვდომელი ჯანდაცვა და ოჯახის არასაკმარისი მხარდაჭერა, განსაკუთრებით ბავშვებისა და სხვის კმაყოფაზე მყოფი ზრდასრული პირებისთვის.

სოციალური უზრუნველყოფის უფლებით თანაბრად უნდა სარგებლობდნენ როგორც მამაკაცები, ასევე ქალები (საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების

შესახებ, მუხლი 2.2 და 3). თავის ზოგად კომენტარში #16 (2005), რომელიც ეხება მამაკაცთა და ქალთა თანაბარ უფლებებს ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სფეროში, კომიტეტი აღნიშნავს, რომ მე-3 და მე-9 მუხლების განხორციელება მოითხოვს სავალდებულო საპენსიო ასაკის გათანაბრებას მამაკაცებისა და ქალებისთვის, რაც უზრუნველყოფს ქალების მიერ თანაბარი სარგებლის მიღებას კერძო და საჯარო საპენსიო სქემებიდან; საუბარია ასევე ქალებისთვის დეკრეტული შვებულების, მამებისთვის დეკრეტული შვებულების და ორივე მშობელისთვის დეკრეტული შვებულების უზრუნველყოფაზე.

თავის ზოგად კომენტარში No. 19 (2007), რომელიც ეხება სოციალური

⁴⁹ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია, გენდერული თანასწორობა და ღირსეული სამუშაო: შერჩეული შსო კონვენციები და რეკომენდაციები, რომლებიც ხელს უწყობს გენდერულ თანასწორობას, 2012 წ. მე-3 გამოცემა (ჟენევა, 2012). ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე www.ilo.int/global/standards/information-resources-and-publications/publications/WCMS_088023/lang-en/index.htm.

უზრუნველყოფის უფლებას, კომიტეტი განმარტავს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღოს ზომები, რათა აღმოფხვრას ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშლის ქალის მიერ თანაბარი წვლილის შეტანას სოციალური უზრუნველყოფის სქემებში. ქალისა და მამაკაცის სიცოცხლის სამუალო ხანგრძლივობის სხვაობა აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული სქემის შემუშავების დროს, რადგანაც ამან შეიძლება გამოიწვიოს დე-ფაქტო დისკრიმინაცია. არადაგროვებითი სქემის შემთხვევაში გასათვალისწინებელია, რომ ქალები უფრო ხშირად ცხოვრობენ სიღარიბეში, ვიდრე კაცები და ხშირად მართოს უწევთ ბავშვების გაზრდა. დაგროვებითმა საპენსიო სქემამ შეიძლება გაზარდოს უთანასწორობა, რადგანაც ასაკოვანი ქალები მიიღებენ უფრო დაბალ პენსიას და უფრო დაბალ დაგროვებით სარგებელს.⁵⁰ ზოგადი რეკომენდაცია No. 27 (2010), რომელიც ეხება ასაკოვან ქალებსა და მათ უფლებებს, განიხილავს დისკრიმინაციის სხვადასხვა სახეობას, რომელთაგანაც ასაკოვან ქალებს უწევთ შეხება. ქალები ნაკლებად არიან დასაქმებული ფორმალურ სექტორში და, როგორც წესი, მათი ანაზღაურება ნაკლებია კაცებთან შედარებით. კომიტეტის თანახმად, ასეთ გენდერულ დისკრიმინაციას, რომელსაც ქალები მუდმივად განიცდიან მთელი ცხოვრების განმავლობაში, უკვე ასაკში აქვს კუმულაციური ეფექტი, რისი შედეგიცაა არაპროპორციულად დაბალი შემოსავლები და დაბალი პენსიები ან საერთოდ უპენსიობა.

⁵⁰ იხ. ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისარიატის მოხსენება ასაკოვან ადამიანთა უფლებების შესახებ (E/2012/51), პარ. 51

ანალიზი

„ენა ადამიანის არსებობის განუყოფელი ნაწილია. იგი განისაზღვრება, როგორც ელემენტებისა და წესებისაგან შემდგარი ნიშანთა სისტემა. ენა ადამიანის თვითგამოხატვის საშუალებას წარმოადგენს და ადამიანთა შორის კომუნიკაციის მიზნით გამოიყენება. მეცნიერების დარგს, რომელიც ენას, როგორც ნიშანთა სისტემას იკვლევს, ენათმეცნიერება ეწოდება.“ [მ.თანდაშვილის ლინგვისტური გვერდი].

მკითხველთა დიდმა ნაწილმა ცუდად ან საერთოდ არ იცის უცხო ენები. ასეთ დროს უცხოენოვანი ლიტერატურის გაცნობის მნიშვნელოვანი ნაწილი თარგმანია. *„თარგმანი ენობრივი შუამავლის სახეა, რომლის დროსაც სხვა ენაზე იქმნება კომუნიკაციურად ორიგინალის ტოლფასი ტექსტი, რომლის დანიშნულებაც მისი სრულფასოვნად შეცვლა.“* [ნ. გაფრინდაშვილი 2012:88]

თარგმანს ათასწლოვანი ისტორია აქვს. ორენოვან ლექსიკონებს ჩვენს ერამდე სამი ათასი წლის წინ შექმნილ შუმერულ ტექსტებში ვხვდებით, რომლებიც, სავარაუდოდ, მთარგმნელის დასახმარებლად იყო განკუთვნილი. "ისტორიულად ცნობილია, რომ ძველ ბაბილონსა და ასურეთშიც არსებობდნენ მთარგმნელები, რომელთაც დაპყრობილი ხალხისათვის მბრძანებელთა ნება-სურვილის გადაცემა ევალებოდათ. ძველ ეგვიპტეში ჰქონდათ სკოლა, სადაც სპეციალურად ამზადებდნენ თარჯიმნებს, რათა მეზობლებთან ურთიერთობა გაეიოლებინათ. თარჯიმანი ბიბლიაშიც არის მოხსენიებული. იქ მოთხრობილია იოსებისა და მისი ძმების ისტორია, აღწერილია, როგორ გაყიდეს იოსები მონად ეგვიპტეში, სადაც მან მოგვიანებით მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა ფარაონის კარზე. გარკვეული დროის შემდეგ მისი ძმები ეგვიპტეში გაემურონენ. როცა იოსები ნახეს, ვეღარ იცნეს. იოსები თავიდან არ გამოუტყდა ძმებს და მათ თარჯიმნის დახმარებით ესაუბრებოდა. თარჯიმნები და თარგმანი სხვა უძველეს წყაროებშიც მოიხსენიება. ასე რომ, მთარგმნელობით საქმიანობას მდიდარი ისტორია აქვს, რომლის შესწავლაც ნათელს ჰფენს სხვადასხვა ხალხის ენის, ლიტერატურისა და კულტურის განვითარების მნიშვნელოვან მხარეებს." [ნ. გაფრინდაშვილი 2012:88]

„თარგმანი ადამიანური მოღვაწეობის რთული და მრავალმხრივი ფორმაა. ჩვეულებრივ, საუბრობენ ხოლმე „ერთი ენიდან მეორე ენაზე“ თარგმნაზე. სინამდვილეში თარგმნის პროცესში მხოლოდ ერთი ენის მეორეთი შეცვლა როდი ხდება.

თარგმანში აისახება განსხვავებული კულტურები, ხასიათები, სხვადასხვაგვარი აზროვნება, ტრადიციები და განწყობილებები. მკვლევარები წარმატებით მიმართავენ ახალ ანალიტიკურ მეთოდებს, აქტიურად იკვლევენ თარგმანის კულტუროლოგიურ, კომუნიკაციურ, სოციოლინგვისტურ და სხვა ასპექტებს. შესაბამისად, თარგმანით ინტერესდებიან კულტუროლოგები, ეთნოგრაფები, ფსიქოლოგები, ისტორიკოსები, ლიტერატურათმცოდნეები.“ [ნ.გაფრინდაშვილი 2012:89]

ფრანგი ჰუმანისტი, პოეტი და მთარგმნელი ეტენ დოლე თვლიდა, რომ მთარგმნელი უნდა იცავდეს შემდეგ ხუთ პრინციპს:

1. „მას სრულყოფილად უნდა ესმოდეს სათარგმნი ტექსტის შინაარსი და ავტორის განზრახვა;
2. მან სრულყოფილად უნდა იცოდეს ენა, რომლიდანაც თარგმნის ასევე ენა, რომელზეც თარგმნის;
3. ის უნდა გაეცეს სიტყვის სიტყვით თარგმნის ტენდენციას, რადგანაც ეს დაამახინჯებს ორიგინალის შინაარსს;
4. თარგმანში მან უნდა გამოიყენოს მეტყველებაში საყოველთაოდ ხმარებული ფორმები;
5. სწორად შერჩეული სიტყვის საშუალებით მან უნდა გადმოსცეს საერთო განწყობა, რომელსაც ქმნის ორიგინალი.“ [ნ. გაფრინდაშვილი]

ბარხუდაროვი ტექსტის არსებობისთვის აუცილებელ სამ მომენტს გამოყოფს.ესენია:

1. "საგანი (თემა) შეტყობინებისა;
2. ურთიერთობის სიტუაცია, სადაც ხორციელდება ენობრივი კომუნიკაცია;
3. სამეტყველო აქტის მონაწილენი, ე.ი „გამგზავნი“ (მოლაპარაკე ან დამწერი, რომელსაც ზოგიერთი ავტორი „ადრესატს“ უწოდებს და „მიმღები“ (მსმენელი ან მკითხველი, ანუ „ადრესატი“).“ [დ. ფანჯიკიძე 1995:11]

განასხვავებენ თარგმანზე მუშაობის სამ ფაზას:

- 1) სათარგმნი მასალის შერჩევა
- 2) დედნის შესწავლა
- 3) თარგმნის პროცესი (დ. ფანჯიკიძე 2005:27)

თარგმნის შესახებ უზარმაზარი ლიტერატურაა შექმნილი უძველესი დროიდან მოყოლებული დღემდე. და მაინც, ინტერესი თარგმანის ფენომენის მიმართ კი არ ნელდება, არამედ უფრო ძლიერდება, რადგან მრავალი საკითხი დღესაც საორჭოფია.

„ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში მტკიცედ იყო ფეხმოკიდებული შეხედულება, რომლის მიხედვითაც თარგმანი წმინდა პრაგმატული საქმიანობაა, რადგანაც იგი სრულდება იმ მიზნით, რომ ნაწარმოები მივიდეს იმ მკითხველამდე, ვინც არ ფლობს დედნის ენას.“ [გ.წიბახაშვილი 2000:10-11]. მოგვიანებით მკითხველი უკვე ეცნობა თარგმანს არა მხოლოდ შინაარსის გაგებისთვის, არამედ აფასებს კრიტიკულ-ესთეტიკური თვალსაზრისითაც.

„მთარგმნელი შუაკაცია ავტორსა და უცხოენოვან მთხრობელს შორის და ამ შუაკაცის ნიჭსა და ერუდიციაზეა დამოკიდებული, როგორ წარდგება უცხო მკითხველის წინაშე მწერალი, მისი ენა, სტილი, თხრობის მანერა, მხატვრულ სახეთა ძერწვის ხელოვნება, აზრთა და ემოციათა სიღრმე და სისტემა. ერთი რამ კი სრულიად აშკარაა: უცხო ენათა ცოდნის მასობრიობამ თარგმნისადმი ინტერესი გააძლიერა და მას, ამ ინტერესს, ახალი ნიუანსები შესძინა. ეს მოწმობს, რომ დღეს ადამიანებს აინტერესებთ არამარტო ნაწარმოების შინაარსი, არამედ მთლიანად მხატვრული ქმნილება, ენათა ეკვივალენტობის საზღვრები და შესაძლებლობანი.“ [წიბახაშვილი 2000:11]

„თარგმანი რთული და წინააღმდეგობრივი ფსიქოლოგიური ფენომენია. ამავე დროს, უაღრესად ინდივიდუალური და სუბიექტური ფაქტორებით განპირობებული. ამას ერთხმად აღიარებენ თარგმნის თეორეტიკოსებიც და პრაქტიკოსებიც. მაგალითად, თავის ნაშრომში „თარგმნის თეორია და პრაქტიკა“ დალი ფანჯიკიძე ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ „თარგმანი არ არის მონოლითური ნაწარმოები. იგი ამბივალენტურია თავის ბუნებით. თარგმანში ერთმანეთს ერწყმის ორი სხვადასხვა კულტურა. ამასთან იგი გვევლინება როგორც ორი სხვადასხვა ენის პოტენციის რეალიზების ნაყოფი და ორი სხვადასხვა ინდივიდის შემოქმედებითი ენერჯის სხვადასხვა ენის ბაზაზე

გამომჟღავნების შედეგი, სადაც უცხო და მშობლიური ერთ მხატვრულ თვისებრიობადაა ქცეული“: [წიბახაშვილი 2000:11-12]

თარგმანის ერთ-ერთი ცნობილი თეორეტიკოსი ვ.ნ კომისაროვი, გამოყოფს ოთხ ძირითად მიმართულებას თანამედროვე თარგმანის თეორიაში.

1. "ნაშრომების ერთ წყებაში თარგმანი ზოგადად განიხილება, როგორც ენათშორისი კომუნიკაციის ერთ-ერთი საშუალება. თარგმანის ამ ასპექტის შესწავლა მიზნად ისახავს თარგმანის ცნების განსაზღვრას, ლინგვისტური და ექსტრალინგვისტური ფაქტორების გამოვლენას, მათი უერთიერთზემოქმედების კვლევას და ამ ფონზე განიხილავს თარგმანის თეორიის ცენტრალურ პრობლემას – ეკვივალენტობის პრობლემას;
2. თარგმანი განიხილება, როგორც მეტყველების თავისებური სახეობა, განხორციელებული მთარგმნელ-ბილინგვის მიერ. ამ ფსიქოლოგიური ასპექტის შესწავლის მიზანია მთარგმნელის სააზროვნო ოპერაციების გაანალიზება, როგორ ხდება დედნის შინაარსის გააზრება და თარგმანის ვარიანტების შერჩევა;
3. თარგმნა მოიაზრება, როგორც გადასვლა ერთ ენაზე შექმნილი ტექსტიდან მეორე ენაზე შესაქმნელ ეკვივალენტურ ტექსტზე. ამ შემთხვევაში თარგმნა განიხილება, როგორც საწყისი „ტექსტის“ ტრანსფორმაციები, ანუ ორ სტრუქტურას (ტექსტს) შორის მიმართებათა აღწერის ხერხები;
4. თარგმანის პროცესი განიხილება, როგორც განსაკუთრებული (დინამიკური) სახეობა ორი ენის სამეტყველო და ენობრივი ერთეულების შეპირისპირებისა. თარგმნის პროცესში ეკვივალენტურობა დგინდება არამარტო ორ სხვადასხვაენოვან ტექსტს შორის, არამედ ამ ტექსტების ელემენტებს შორისაც, თვით ცალკეულ ენობრივ ერთეულებამდეც კი. ამასთან, ორი ენის ეკვივალენტური ერთეულები ერთმანეთს შეეფარდებიან არა როგორც მხოლოდ მათი სისტემების ერთეულები, არამედ ისინი არსებობენ ეკვივალენტური სამეტყველო გამონათქვამების შემადგენლობაში. ამის მიხედვით, „თარგმნა გვევლინება, როგორც სხვადასხვა ენაში ისეთი

ერთეულების გამოვლენის ხერხი, რომელთაც შეუძლიათ შეასრულონ ერთნაირი კომუნიკაციური ფუნქცია“. [დ. ფანჯიკიძე 1995: 7]

საინტერესოა ი. ი. რეცკერის მოსაზრებაც, რომელიც შეეხება თარგმანში ფორმისა და შინაარსის ერთობას. კერძოდ, იგი წერს: „*მთარგმნელის ამოცანაა სხვა ენის საშუალებით მთლიანობაში და ზუსტად გადმოსცეს დედნის შინაარსი და ამავე დროს შეინარჩუნოს მისი სტილისტური და ექსპრესიული თავისებურებანი. თარგმანის „მთლიანობაში“ მოიაზრება ფორმისა და შინაარსის ერთიანობა სხვა ენობრივ საფუძველზე“.* [დ. ფანჯიკიძე 1995:29]

რეცკერი აღიარებს დედნის აზრების, გრძნობების, სინამდვილის აღქმის სწორად გადმოსაცემად ლოგიკის, ფსიქოლოგიის, ლიტმცოდნეობის საშველად მოხმობის აუცილებლობას, მაგრამ მთარგმნელის მთავარ საყრდენად მიაჩნია ტექსტი, მისი ლინგვისტური კვლევის საფუძველად კი ფუნქციური შესატყვისობები. (დ. ფანჯიკიძე 1995:30)

ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც არ იყო ჩამოყალიბებული თარგმანის შეფასების კრიტერიუმები, განსაკუთრებული ადგილი ეკავა ეკვივალენტურობას.

"*ჯონ კ. კეტფორდი თარგმანის თეორიას განიხილავს, როგორც კომპარატიული ლინგვისტიკის ერთ-ერთ განშტოებას, ხოლო ცნება „თარგმანი“ მისთვის არის ერთ ენაზე (ანუ წყარო-ენაზე) მოცემული ტექსტობრივი მასალის შეცვლა მეორე ენაზე (ანუ თარგმანის ენაზე). აქედან გამომდინარე, თარგმანის პრაქტიკის ცენტრალური პრობლემაა თარგმნითი ეკვივალენტების ძიება, ხოლო თარგმანის თეორია თარგმნითი ეკვივალენტობის ბუნების აღწერას უნდა ემსახურებოდეს.“* [დ. ფანჯიკიძე 1995:37]

იუჯინ ა. ნაიდა სტატიაში „თარგმანის მეცნიერების საკითხები“ მიმოიხილავს თარგმანის ტიპებს, რომელთა არჩევანი დამოკიდებულია რამდენიმე ფაქტორზე. ესენია:

- 1. "შეტყობინების ხასიათი;*
- 2. ავტორის განზრახვა და აქედან გამომდინარე, მთარგმნელის განზრახვა, როგორც ავტორის ნდობით აღჭურვილი პირისა;*
- 3. აუდიტორიის ტიპი (აქ იგულისხმება თავისუფალი თარგმანი, პწკარედი, პერიფრაზი, სიტყვასიტყვითი თარგმანი და სხვ.)."* [დ. ფანჯიკიძე 1995:37]

იუჯინ ნაიდას შემოაქვს ტერმინები: ფორმალური და დინამიკური

ეკვივალენტურობა. ფორმალური ეკვივალენტურობის დაცვისას ყურადღება კონცენტრირდება თვით შეტყობინებაზე. შეტყობინებაში იგი ათავსებს ფორმისა და შინაარსის პლანს, ანუ ის მიიჩნევს, რომ პოეზია უნდა ითარგმნოს პოეზიით, წინადადება - წინადადებით, ცნება- ცნებით და ა.შ. ფორმალური ეკვივალენტობის დაცვისას მთარგმნელი ცდილობს ფორმისა და შინაარსის რაც შეიძლება ზუსტად, სიტყვა-სიტყვით აღდგენას. [დ. ფანჯიკიძე 1995:37]

"დინამიკური ეკვივალენტურობის დაცვისას აუცილებელია თარგმანის ენაზე მოწოდებული ინფორმაციის არა დამთხვევა დედნის ენაზე მოწოდებულ ინფორმაციაზე, არამედ აქ უნდა შეიქმნას დინამიკური კავშირი შეტყობინებასა და თარგმანის ენაზე მიმღებს შორის. ამასთან სასურველია ეს კავშირი იყოს დაახლოებით ისეთივე, როგორც მყარდებოდა შეტყობინებასა და მიმღებს შორის დედნის ენაზე." [დ. ფანჯიკიძე 1955:37]

ამ პრინციპით შესრულებულ თარგმანს ახასიათებს გამოხატვის ხერხების ბუნებრიობა.

ენათშორისი კომუნიკაციის განხორციელებისას მთარგმნელმა შეიძლება სხვადასხვა მიზანი დაისახოს და ეცადოს მიაღწიოს შედეგს. ძირითადად, ეს შედეგები 4 ჯგუფად იყოფა.

I. "მთარგმნელის ამოცანა შეიძლება იყოს, რომ თარგმანის რეციფიენტმა გადაცემული ინფორმაცია ადეკვატურად აღიქვას;

II. მთარგმნელი შეიძლება ისწრაფოდეს გარკვეული კომუნიკაციური ეფექტის მიღწევისკენ, რომ შეუქმნას რეცეპტორს სასურველი ემოციური განწყობა გადაცემული ინფორმაციის მიმართ და გამოიწვიოს მასში შესაბამისი ასოციაციები;

III. მთარგმნელმა შესაძლოა მიზნად დაისახოს რეციფიენტში რაღაც კონკრეტული ქმედებების გაღვიძება, გამოიწვიოს მასში გარკვეული პრაქტიკული რეაქცია;

IV. მთარგმნელმა შეიძლება თავისი თარგმანი გამოიყენოს რაღაც

“ექსტრამთარგმნელობითი“ მიზნის მისაღწევად, გარკვეული იდეოლოგიური, პოლიტიკური, საყოფაცხოვრებო ამოცანების გადასაწყვეტად, რომელთაც არაფერი საერთო არ აქვთ ორიგინალის ადეკვატურ გადმოცემასთან.” [ნ.გაფრინდაშვილი]

არსებობს თარგმანის ორი ძირითადი ფუნქციური სახეობა: მხატვრული თარგმანი და ინფორმაციული თარგმანი. მხატვრული ლიტერატურა და მეცნიერული ლიტერატურა ეს ორი, სხვადასხვა სფეროა და შესაბამისად, მათ სათარგმნად სხვადასხვა ხერხი გამოიყენება.

სამეცნიერო თარგმანის თავისებურებებს წარმოადგენს აზრის სიზუსტე, ლაკონურობა, ლოგიკურობა და ობიექტურობა, ერთი და იგივე სიტყვების ხშირი გამოყენება. ამ თემატიკის დოკუმენტების ძირითადი ფუნქცია ობიექტური ინფორმაციის მიწოდებაა, მხატვრული თარგმანის ძირითადი ფუნქცია კი ორიგინალის მხატვრულ-ესთეტიკური ღირსების წარმოჩენა.

ნებისმიერი დარგი, მით უფრო სამართალი, ემნის საკომუნიკაციო ჩარჩოს, რაც უკვე გარკვეულ შეზღუდვებს გულისხმობს, როგორც თვით დარგობრივ კომუნიკაციაში, ასევე სამართლებრივი ტექსტის თარგმნისას. საჭირო ხდება ამოსავალი ტექსტის არა უბრალოდ მეორე ენაზე გადატანა, არამედ განსხვავებული ცნებითი სისტემების შეჯერება, გამიჯვნა, და ზოგჯერ ინტერპრეტაციაც. ეს კი თავისთავად გულისხმობს შესაბამისი დარგის ცნებითი სისტემების ამსახველი ტერმინოლოგიის, ტექსტის სახეობის, ადრესატთა წრის გათვალისწინებას, რათა თარგმნილი ტექსტი არ გასცდეს თვით დარგის მიერ განსაზღვრულ საკომუნიკაციო ფარგლებს, რადგან მოგვიანებით სამართლებრივი ტექსტის გამოყენების დროს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს თარგმნილი ტექსტის სიახლოვე ორიგინალის ტექსტთან. (ნ.კაპანაძე 2009:77)

სამართალი იქმნება კულტურულ გაერთიანებებში ადამიანთა თანაცხოვრების მოსაწესრიგებლად და იგი მათ ქცევის წესებს უდგენს. ეს წესები საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში იჭრება და, ამდენად, სამართალი წარმოადგენს ისეთ სფეროს, რომელთანაც არა მხოლოდ სპეციალისტები, არამედ რიგითი მოქალაქეებიც

მჭიდრო კავშირში არიან. სწორედ ამიტომ, სამართლის ტექსტის ერთ-ერთ დამახასიათებელ ნიშანს ადრესატთა მრავალფეროვნება და მრავალრიცხოვნება წარმოადგენს განსხვავებით სხვა დარგობრივი ტექსტებისგან. (ნ.კაპანაძე 2009:77)

"იურიდიული ტექსტი გამოირჩევა გარკვეულობით, ლოგიკურობით, სიზუსტით, შეკვეცილობით, აღწერის უპირობო ხასიათით, ტერმინოლოგიური და ნორმატიული სამეტყველო კლიშეების გამოყენებით; გამოიყენება მარტივი წინადადებები, ნომინალიზაცია, ენობრივი საშუალებების მაქსიმალური ეკონომიკის პრინციპით აბსტრაქტული მნიშვნელობის არსებითი სახელები. ზმნის პირის ფორმებიდან არ გამოიყენება II პირი, იშვიათად I პირის მხოლოდითი რიცხვი. არ გამოიყენება შორისდებული, ბრძანებითი კილო, ჭარბობს პასივი, თხრობითი წინადადებები, არ იყენებენ ძახილის და ელიფსურ წინადადებებს, ხშირად არის სუბსტანტივიზირებული ინფინიტივი, რადგან უპირატესობა ენიჭება პროცესს და არა მოქმედების შემსრულებელს; არის მიზეზ-შედეგობრივი წყვილი კავშირები, ლექსიკა ემოციურად ნეიტრალურია. ადგილი უნდა ჰქონდეს აზრის ამომწურავ, სრულ, ზუსტ, თანმიმდევრულ, ლოგიკურ და ობიექტურ გადმოცემას." [რ.ჯობავა 2013:254]

სამართალმცოდნეობამ წარმოქმნა ყოველ ენაში, კულტურაში, ქვეყანაში საკუთრივ მისთვის დამახასიათებელი ტერმინოლოგია და ფრაზეოლოგია. „როგორ უნდა ითარგმნოს იურიდიული ტექსტი ერთი ენიდან მეორე ენაზე, მაშინ როდესაც ერთი და იგივე კონცეფციები არ არსებობს ან როცა ერთ ენაში არსებული ცნება არ შეესაბამება მეორე ენაში არსებულ ცნებას. ზოგადად უნდა ითქვას, რომ თარგმანის ფენომენი ენისა და აზროვნების ურთიერთობაშია საძიებელი; რომ არ არსებობდეს ენისა და აზროვნების ერთიანობა, ენას რომ არ გააჩნდეს უნარი გარდასახოს ყოველი აზრი, თარგმანი ვერ იარსებებდა. მართალია არსებობს ორ ენას შორის განსხვავებანი: სხვადასხვა ენაში სიტყვის სხვადასხვაგვარი სემანტიკური ტევადობა, სიტყვის განსხვავებული კომბინაციური ცვლილებანი, სიტყვათშეხამების თავისებური კანონები თუ ფრაზეოლოგიური ერთეულების სხვადასხვა მეტასემიოტური საფუძველი, რაც თარგმნისას გარკვეულ სიძნელეებს წარმოქმნის. გარდა ამისა, მთარგმნელს დედნის ენის ცოდნის მიღმა ეხმარება რეალური სიტუაციის, ანუ, იმ გარეუბრები სინამდვილის გაგების უნარი, რომელიც ამა თუ იმ ტექსტშია მოცემული.“ [რ.ჯობავა 2013:254]

"არსებობს ზოგადი მოსაზრება, რომ მთარგმნელები, რომლებიც მოღვაწეობენ სამართალმცოდნეობაში ვალდებული არიან თარგმნონ პირდაპირ. ბჭობა, რომელიც მიმდინარეობს პირდაპირ და თავისუფალ თარგმანს შორის, ჯერ კიდევ ანტიკური ხანიდან იღებს სათავეს. ამ ორმა მიდგომამ განაცალკევა ლინგვისტები და მთარგმნელები, რამდენადაც თავად პრობლემისადმი დამოკიდებულებამ გამოიწვია ორი სფეროს გაყოფა. დღეს, თარგმანმცოდნეობამ თითქოსდა გადაწყვიტა პრობლემა და თარგმანში გამოიკვეთა ისეთი ცნებები, როგორც არის: სიტყვასიტყვითი თარგმანი. ის ჩაანაცვლა სხვა ცნებებმა, მაგ: ორიგინალსა და თარგმანს შორის მნიშვნელობის ეკვივალენტობა." [რ.ჯობავა 2013:25]

როდესაც საქმე იურიდიულ თარგმანს ეხება, მთარგმნელები აწყდებიან საკუთრივ იურიდიული კულტურისა და ენის კონცეფციებს. ბუნებრივია, ისმის კითხვა - როგორ შეძლებს მთარგმნელი თარგმანის შესრულებას?

"აქ საკითხი ისმის ეკვივალენტობასა და შესატყვისობას შორის, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ ეკვივალენტი ზოგადი თარგმანის ხერხია. ის მაინც არ გამორიცხავს იმ შესატყვისებს, რომლებიც იმ ელემენტების არსებობას ადასტურებს, რომლებიც ყველა შემთხვევაში შეესატყვისება ტექსტის მიღმა თუ ტექსტის გარეთ, ხოლო შესატყვისები ენობრივ ელემენტებს, სიტყვებს, სინტაგმებს, სინტაქსურ ფორმებსა თუ იდიომებს შორის მყარდება. იმისათვის, რომ თარგმანი წარმატებული იყოს მთარგმნელი უნდა ეცადოს, რომ დამყარდეს ეკვივალენტური კავშირი ორიგინალსა და თარგმანს შორის. კვლევები ამტკიცებს, რომ ეკვივალენტური თარგმანი ზოგადად სანდოა, რა ტიპის სიტყვებსაც არ უნდა ეხებოდეს საკითხი." (რ.ჯობავა 2013:255)

იურიდიული ტექსტის თარგმნისას, ძირითადად დაცული უნდა იქნეს შემდეგი პრინციპები:

1. *„თარგმანმა უნდა გადმოსცეს ეს ინფორმაცია, რაც მოცემულია ორიგინალში, მას ე.წ დენოტაციური ეკვივალენტი ეწოდება;*
2. *თარგმანში შენარჩუნებული უნდა იყოს სტილი: ენის რეგისტრი, სოციოლექტი, გამონათქვამთა გეოგრაფიული გავრცელება, ანუ, ე.წ კონოტაციური ეკვივალენტი;*

3. *თარგმანში ფუნქციურად ზუსტად უნდა იყოს გადმოცემული იურიდიული და სამართლებრივი ტერმინები.*“ [რ.ჯობავა 2013:256]

დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ იურიდიულ ტექსტებში, ნოტარიულ აქტებში, კონტრაქტებსა და ხელშეკრულებებში, სიტყვები არა მხოლოდ საშუალებებია, რომელთა მეშვეობითაც ხდება აზრის გაგება, არამედ მათ აქვთ საკუთარი წონა, უცვლელი მნიშვნელობა. სწორედ ამ სიტყვების მნიშვნელობაა თარგმნილი და არა რეფერენტი, რომელზეც ისინი მიანიშნებს. (რ.ჯობავა 2013:256)

აღსანიშნავია, რომ თარგმნა სამართალში გულისხმობს იმ სამართლებრივი შინაარსების მიზანმიმართულ ფორმულირებას, რომლებიც წყარო ტექსტიდან არის შერჩეული და ინტერპრეტირებული, რათა გავრცელდეს სხვა ენაზე და სხვა სამართლებრივ სისტემაში საერთაშორისო სამართლებრივი დებულებების ფონზე. შესაბამისად, აუცილებელია:

1. *„დარგობრივი ცოდნა და დარგობრივი აზროვნება. მთარგმნელი უნდა იცნობდეს შესაბამის სამართლებრივ სისტემას ზოგადად მაინც, სპეციალიზაცია სამართლის გარკვეულ დარგში კიდევ უფრო მეტად დაეხმარება მას სასურველი შედეგის მიღწევაში. მაგრამ გარდა წმინდა დარგობრივი ცოდნისა, ძალზე დიდ მნიშვნელობას იძენს იურიდიული აზროვნების წესი. ასე რომ, ამ საქმეში სამართლის თეორიის გარდა, საზღვარგარეთის სამართლებრივი სისტემების, საერთაშორისო სამართლისა და შედარებითი სამართლის ზოგადი ცოდნა აუცილებელიც ხდება.*
2. *მთარგმნელობითი კომპეტენცია, რომელიც ტრანსლაციის სათანადო მეთოდების ცოდნას გულისხმობს. დარგობრივ- ენობრივი კომპეტენცია ასევე მოიცავს ტერმინოლოგიის, ფრაზეოლოგიის და ტექსტის სახეობების შედარებას, რადგან, მაგალითად, გერმანული სასამართლოს გადაწყვეტილება განსხვავდება ქართული სასამართლოს გადაწყვეტილებებისგან არა მხოლოდ დარგობრივი მიმართებით, არამედ ენობრივი მახასიათებლების გამოყენების თვალსაზრისითაც.*
3. *ტექნოლოგიური ცოდნა, რომელსაც მთარგმნელი უნდა ფლობდეს. როგორც მრავალენოვანი სამართლებრივი კომუნიკაციისა ექსპერტი, მთარგმნელი*

კისრულობს პასუხისმგებლობას არა მხოლოდ მიზნობრივ ტექსტზე, არამედ მთელი საკომუნიკაციო აქტის ფუნქციონირებაზე. "[ნ.კაპანაძე 2009:79]

ყოველ იურიდიულ თარგმანში შეიძლება აღმოჩნდეს შემდეგი სახის ტერმინები:

1. ისინი, რომელთაც აქვთ სემანტიკური ეკვივალენტი;
2. ისინი, რომელთაც მეორე ენაში არ აქვთ სემანტიკური ეკვივალენტი, მაგრამ შეიძლება მოინახოს ფუნქციური ეკვივალენტი;
3. უთარგმნი სიტყვები.

პირველ კატეგორიაში მთარგმნელი დაშორებულია თარგმნის პრობლემატიკასთან, რამდენადაც ის შეეხება უშუალოდ სპეციფიურ ტერმინოლოგიას, ანუ ცნებით სქემას. (რ.ჯობავა 2013:257)

მეორე კატეგორიაში დგება ეკვივალენტობის საკითხი. "მოპოვებული ეკვივალენტი არის ცნებითი ეკვივალენტი და აღმნიშვნელის დონეზე არის კანონიკური სახელდება პირობით სინონიმებს შორის, რომელთაც შეუძლიათ მისი სახელდება. ზოგადად, ერთ სისტემაში მოცემულ ცნებას უნდა შეესაბამოს მეორე სისტემაში არსებული ეკვივალენტი - ამ შემთხვევაში, საქმე ეხება იდეალურ ეკვივალენტს. პრობლემები იქმნება ნაწილობრივი ეკვივალენტობის ან ეკვივალენტობის არარსებობის პირობებში. ლინგვისტური თვალსაზრისით, ნაწილობრივი ეკვივალენტობა არის მაშინ, როდესაც საკითხი ეხება ცნების ან სახელდების პრობლემას." [რ.ჯობავა 2013:257]

მესამე პრობლემა - ლექსიკური ვაკუუმი სათარგმნ სიტყვებში წყვილი ელემენტია, რომლებსაც „უთარგმნელ სიტყვებს“ უწოდებენ. "დავას იწვევს ერთი ენიდან მეორე ენაში გადასვლისას პირდაპირი შესატყვისის არქონა, რაც თითქმის მთელი ლექსიკის თავისებურებაა." [რ.ჯობავა 2013:257]

იურიდიული თარგმანი იყოფა შემდეგ სახეობებად:

- კანონებისა, კოდექსებისა და ნორმატიული აქტების თარგმანი;
- კონტრაქტების თარგმანი;
- შეთანხმებებისა და მემორანდუმების თარგმანი;
- მინდობილობების თარგმანი;

იურიდიული ნომენკლატურა შედგება ექსკლუზიურად იურიდიული და ორმხრივი მიკუთვნების ტერმინებისგან, ისინი შეიძლება ასე დაიყოს:

1. "ექსკლუზიურად იურიდიული ტერმინები, რომელთაც მხოლოდ სამართლებრივი მნიშვნელობა აქვთ და არ გამოიყენება სალაპარაკო ენაში;
2. იურიდიული ტერმინები, რომლებიც შეიჭრნენ ჩვეულებრივ სალაპარაკო ენაში;
3. საკუთრივ სალაპარაკო ენის ტერმინები, რომლებიც შეიჭრნენ იურისპრუდენციაში და რადიკალურად განსხვავებული მნიშვნელობა მიიღეს." [რ.ჯობავა 2013:257]

იურიდიული ტექსტის თარგმნისას უცხოური რეალობის გადატანის ზოგიერთი ხერხი გამოიყენება, ერთ-ერთია ადაპტაცია, რაც იურიდიულ სისტემებში არსებული ტრანსკოდირებისათვის ძირითადი დაბრკოლებაა. მთარგმნელი მის გადალახვას კონტექსტისა და თარგმნის საბოლოო მიზნის გათვალისწინებით ახდენს. სიტყვა-სიტყვით თუ ერთი მნიშვნელობა აქვს, არ ნიშნავს რომ ის ზუსტად იმავენაირად უნდა ითარგმნოს.

სწორედ იურიდიულ სფეროს განეკუთვნება ჩემ მიერ ნათარგმნი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაცია სახელწოდებით „Women’s rights are Human Rights“ – „ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია“. წიგნი 2014 წელს გამოიცა და შედგება 5 თავისა და ქვეთავებისგან. ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა და ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა არის ადამიანის ფუნდამენტური უფლება და გაეროს ერთ-ერთი ღირებულება.

გაერო დიდი ხანია ჩართულია ქალთა უფლებების დაცვის საქმეში და ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ბევრი რამ გაკეთდა ამ კუთხით. წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოადგენს ქალთა უფლებების შესავალს, იწყებს რა ადამიანის საერთაშორისო უფლებების ძირითადი დებულებებით და აგრძელებს განსაკუთრებით აქტუალურ კონცეფციებზე მსჯელობით ქალთა უფლებების სრულად გაგებისთვის. სამაგისტრო ნაშრომის მიზანიც სწორედ ესაა, ქალთა უფლებებზე ზოგადი წარმოდგენის შექმნა და მისი ქართველი მკითხველისათვის გაცნობა. ამასთანავე, თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება და მთარგმნელობითი უნარ-ჩვევების გამომუშავება.

ვფიქრობ, სამაგისტრო ნაშრომში წარმოდგენილი ანალიზი საინტერესოა არა მხოლოდ იურისტებისთვის, არამედ ნებისმიერი პროფესიის წარმომადგენლებისათვის,

განსაკუთრებით კი ქალებისთვის.

თარგმანზე მუშაობისას წავაწყდი ისეთ პრობლემებს, როგორცაა აბრევიატურები, სპეციალური ტერმინოლოგია, პოლისემია და სხვ.

სამართლის ენა ერთ-ერთი ყველაზე პოლისემიურია, იქიდან გამომდინარე, რომ იურიდიულ ტერმინთა უმრავლესობას გააჩნია მრავალი მნიშვნელობა. ამ შემთხვევაში მთარგმნელს აკისრია ვალდებულება, მოიძიოს კონტექსტის შესაბამისი ზუსტი მნიშვნელობა. ორიგინალ ტექსტში მეც წავაწყდი მსგავს პრობლემას.

I. Justice -ის მნიშვნელობებია:

- სამართალი
- სამართლიანობა
- მართლმსაჯულება
- იუსტიცია

- ✓ *“The outcome document also states that gender equality and the effective participation of women are important for effective action on all aspects of sustainable development” and calls for the repeal of discriminatory laws and for ensuring women’s equal access to justice.”*[The United Nations 2014:16]

„შემაჯამებელ დოკუმენტში ნათქვამია, რომ „გენდერული თანასწორობა და ქალთა ეფექტური მონაწილეობა მეტად მნიშვნელოვანია მდგრადი განვითარების ყველა ასპექტის წარმატებული განხორციელებისათვის“, დოკუმენტი მოუწოდებს დისკრიმინაციული კანონების გაუქმებისა და ქალების თანაბარი წვდომისაკენ სამართლიანობაზე.“

- ✓ *“For instance, the special session on Darfur, Sudan, led to a report of the High-level Mission on the situation of human rights there in which specific concerns were raised about rape and sexual violence, and the lack of access to justice for these crimes.”*
[The United Nations 2014:19]

„მაგალითად, სპეციალური სესია მიემდგვნა დარფურში (სუდანი) ადამიანის უფლებების საკითხს, სადაც კონკრეტული შემთხვევები გამოითქვა სექსუალური ძალადობის და ამ დანაშაულისთვის მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის არარსებობის შესახებ“.

- ✓ *“Many commissions of inquiry involve an expert on sexual and gender-based violence, and their reports include findings on gender-based violence and recommendations on gender aspects of accountability and transitional justice”.* [The United Nations 2014:20]

„გამოძიების კომისიებმა ჩართეს სექსუალური და გენდერული ძალადობის ექსპერტები; მათი ანგარიშები მოიცავს დასკვნებს გენდერული ძალადობის შესახებ და რეკომენდაციებს ანგარიშვალდებულებებისა და გარდამავალი სამართლის გენდერული ასპექტების შესახებ“.

სიტყვა “justice” სამივე მაგალითში შემხვდა სხვადასხვა მნიშვნელობით: სამართლიანობა, მართლმსაჯულება, სამართალი. შესაბამისად, თარგმნის პროცესში ვიხელმძღვანელებ კონტექსტით.

II. Policy - ის მნიშვნელობებია:

- პოლიტიკა
 - პოლისი
 - ქცევის წესები
 - ტაქტიკა
 - სტრატეგია
- ✓ *“Throughout its history, the Commission has played a key role in promoting women’s rights, actively contributing to landmark international legal and policy instruments, such as the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Declaration on the Elimination of Violence against Women and the Beijing Declaration and Platform for Action”.* [The United Nations 2014:22]

„ქალთა უფლებების ხელშეწყობის თვალსაზრისით, კომისიამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა და აქტიურად შეუწყო ხელი ისეთ საერთაშორისო სამართლებრივი და პოლიტიკური დოკუმენტების შემუშავებას, როგორებიცაა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კონვენცია, ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის დეკლარაცია, პეკინის დეკლარაცია და სამოქმედო პლატფორმა“.

- ✓ *“Discrimination can occur through de jure or direct discriminatory provisions, such as when a law or policy restricts, prefers or distinguishes between certain groups, for*

instance, prohibiting women from driving, owning land or inheriting property.” [The United Nations 2014:30]

„დისკრიმინაცია შეიძლება წარმოიშვას პირდაპირი ან დე-იურე დისკრიმინაციული ქმედებებით, მაგალითად, როდესაც კანონი ან პოლიტიკა ზღუდავს, ანიჭებს უპირატესობას ან გამოყოფს გარკვეულ ჯგუფებს, მაგალითად უკრძალავს ქალებს მანქანის მართვას, მიწის საკუთრების ან მემკვიდრეობითი ქონების მიღების უფლებას.“

✓ *“Article 7 guarantees the right of women to vote in all elections and public referendums and to be eligible for election to all publicly elected bodies, the right to participate in the formulation of government policy and its implementation, to hold public office and perform all public functions at all levels of government, and the right to participate in NGOs or associations concerned with the public and political life of the country.”* [The United Nations 2014:43]

„მუხლი 7 უზრუნველყოფს ქალთა უფლებას მონაწილეობა მიიღონ და ხმა მისცენ არჩევნებსა და საჯარო რეფერენდუმებში, იყარონ კენჭი, მონაწილეობა მიიღონ სახელმწიფოს პოლიტიკის ფორმირებასა და მის განხორციელებაში, დაიკავონ მაღალი თანამდებობები საჯარო სექტორში და შეასრულონ საჯარო ფუნქციები სახელმწიფო დონეზე, მონაწილეობა მიიღონ არასამთავრობო ორგანიზაციებში, რომელთა საქმიანობაც უკავშირდება ქვეყნის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებას“.

მაგალითებიდან გამომდინარე, პოლისემიური სიტყვა “policy” კონკრეტულ შემთხვევებში - პოლიტიკაა.

III. Framework -ის მნიშვნელობებია:

- კარკასი
- ჩონჩხი
- კონსტრუქცია, აგებულება
- სტრუქტურა

✓ *“Consequently, women’s experiences were until relatively recently not adequately addressed by the human rights framework.”* [The United Nations 2014:25]

“შესაბამისად, ბოლო დრომდე ქალთა პრობლემების გამუქება ადეკვატურად არ ხდებოდა ადამიანის უფლებათა ფარგლებში”.

- ✓ *“The work of activists, human rights mechanisms and States has been critical in ensuring that the human rights framework has grown and adjusted to encapsulate the gender-specific dimensions of human rights violations in order to better protect women”.* [The United Nations 2014:25]

“აქტივისტების საქმიანობამ, ადამიანის უფლებათა მექანიზმებმა და სახელმწიფოების ჩართულობამ უზრუნველყო რომ ადამიანის უფლებათა სტრუქტურა განვითარებულიყო და ორიენტირებული გამხდარიყო გენდერული ძალადობის საკითხებზე, ქალთა უკეთ დაცვის მიზნით.”

IV. Jurisprudence -ის მნიშვნელობებია:

- იურისპრუდენცია
- სასამართლო პრაქტიკა
- სამართალმცოდნეობა
- ✓ *„Treaty body jurisprudence on abortion”* [The United Nations 2014:56]

აქ: „სახელმწიფოებო ორგანოს დებულება აბორტთან დაკავშირებით“.

- ✓ *“See Leilani Farha, “Committee on the Elimination of Discrimination against Women”, in Social Rights Jurisprudence: Emerging Trends in International and Comparative Law, Malcolm Langford”.* [The United Nations 2014:31]

„იხილეთ ლეილანი ფარა, “ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი”, სოციალურ უფლებათა იურისპრუდენცია: ახალი ტენდენციები საერთაშორისო და შედარებით სამართალში, მალკოლმ ლანგფორდი“.

მეცნიერების ამა თუ იმ დარგის ტერმინთა ერთობლიობას - ტერმინოლოგიას უწოდებენ. ტერმინოლოგიის შეთვისება რთული საქმეა, რადგამ არა მარტო სიტყვები უნდა დავიმახსოვროთ, არამედ უნდა გვესმოდეს მისი დამოკიდებულება საგნისადმი, ობიექტისადმი, ე.ი ავხსნათ მოცემული ობიექტის არსი. ტერმინოლოგია ადამიანის მოღვაწეობის თითქმის ყველა სფეროს მოიცავს. შესაბამისად, ტერმინებს სხვადასხვა დარგის წარმომადგენლები სხვადასხვა კუთხით სწავლობენ. „ტერმინი ზუსტად გადმოსცემს აზრს, პროცესს და საგნის აღმნიშვნელ სახელს. ტერმინი სიტყვაა, მაგრამ

ყოველი სიტყვა არ შეიძლება ტერმინი იყოს.“ [ი. ქვაჩახია, ზ.გარსევანიძე 1986:19]

მინდა მოვიყვანო რამდენიმე მაგალითი, რომელსაც თარგმნის დროს წავაწყდი:

I. Ratio -ის [ლათ.] - მნიშვნელობებია :

- პროპორცია
- თანაფარდობა
- გადაცემის რიცხვი
- ✓ *„Millennium Development Goal 5 aims to reduce the maternal mortality ratio by three quarters, between 1990 and 2015“.* [გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია 2014:15]

„ათასწლეულის განვითარების მიზანი 5 მიმართულია დედათა სიკვდილიანობის მაჩვენებლის შემცირებაზე სამი მეოთხედით, 1990-დან 2015 წლამდე პერიოდში“.

II. Quota -ის [ლათ] მნიშვნელობებია:

- დაწესებული, დაშვებული ნორმა
- კვოტა
- ✓ *“Reviews of the progress achieved on the Goals show that women are slowly gaining political power, mainly thanks to quotas and special measures”.* [The United Nations 2014:45]

“მიღწეული მიზნების პროგრესი აჩვენებს, რომ ქალები ნელ-ნელა იძენენ პოლიტიკურ ძალას, ძირითადად კვოტებისა და სპეციალური ღონისძიებების წყალობით. თუმცა, რეგიონული განსხვავებები რჩება”.

III. Habitat -ის [ლათ] - მნიშვნელობებია:

- გავრცელების არე
- ბუნებრივი საარსებო გარემო
- რისამე წარმოქმნის ადგილი
- ✓ *„The 1996 United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II) in Istanbul, Turkey, and its Istanbul Declaration and Habitat Agenda provide a plan of action on rights, including the rights of women in human settlements development“.* [The United Nations 2014:65]

„1996 წელს სტამბოლში გამართული გაეროს კონფერენცია დასახლებულ

პუნქტებთან დაკავშირებით, ასევე სტამბოლის დეკლარაცია და ჰაბიტატის გეგმა წარადგენს მოქმედების გეგმას ადამიანის უფლებებთან, მათ შორის დასახლებულ პუნქტებში ქალთა უფლებებთან დაკავშირებით“.

აღსანიშნავია აბრევიატურის საკითხიც. ის განსაკუთრებული ენობრივი ნიშანია. აბრევიატურა სიტყვათა პირობითი შემოკლებაა წერით და ზეპირმეტყველებაში, შემოკლება წარმოებს სხვადასხვა სახით:

1. ცალკეულ სიტყვათა თავმარცვლების ან პირველი ასოების შეერთებით;
2. ინიციალებით - აღნიშვნა პირველი ასოთი. იხმარება ჩვეულებრივ, სახელისა და გვარის აღსანიშნავად;
3. სიტყვის დაწერილობის დაუმთავრებლად შეწყვეტით;
4. გრაფიკული აბრევიატურით;
5. კომპოზიტებით - ორი-სამი სიტყვის შემოკლებით. (ა.ჭილაია 1971:12)

აბრევიატურამ ფართოდ მოიკიდა ფეხი ყველა ენაში.

ორიგინალ ტექსტშიც შემხვდა აბრევიატურის მაგალითები:

1. *“The universal periodic review (UPR), a procedure established at the creation of the Council, also presents important opportunities for assessing States’ compliance with their international obligations related to the human rights of women.”* [The United Nations 2014:20]

“საყოველთაო პერიოდული მიმოხილვა, საბჭოს ჩამოყალიბებისას შექმნილი პროცედურა, ასევე წარმოადგენს მნიშვნელოვან შესაძლებლობას, შეფასდეს სახელმწიფოების მიერ ქალთა უფლებების საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულება“.

2. *HRC* - შეიძლება მრავალნაირი განმარტება ქონდეს, მაგრამ თემატიკიდან გამომდინარე იზიფრება როგორც Human Rights Council - ადამიანის უფლებათა საბჭო.
3. *“Article 7 guarantees the right of women to vote in all elections and public referendums and to be eligible for election to all publicly elected bodies, the right to participate in the formulation of government policy and its implementation, to hold public office and perform all public functions at all levels of government, and the*

right to participate in non-governmental organizations (NGOs) or associations concerned with the public and political life of the country. [The United Nations 2014:43]

„მუხლი 7 უზრუნველყოფს ქალთა უფლებას მონაწილეობა მიიღონ და ხმა მისცენ არჩევნებსა და საჯარო რეფერენდუმებში, იყარონ კენჭი, მონაწილეობა მიიღონ სახელმწიფოს პოლიტიკის ფორმირებასა და მის განხორციელებაში, დაიკავონ მაღალი თანამდებობები საჯარო სექტორში და შეასრულონ საჯარო ფუნქციები სახელმწიფო დონეზე, მონაწილეობა მიიღონ არასამთავრობო ორგანიზაციებში.“

1. *“Regarding access to medicines, WHO has included modern methods of contraception, including emergency contraception, in its Model List of Essential Medicines“.* [The United Nations 2014:57]

WHO – World Health Organization

“რაც შეეხება წვდომას მედიკამენტებზე, მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ შეიყვანა კონტრაცეფციის თანამედროვე მეთოდები, მათ შორის გადაუდებელი კონტრაცეფცია, აუცილებელი მედიკამენტების სამაგალითო ჩამონათვაში“.

2. *“In A.S. v. Hungary, 37 a doctor in a public hospital performed a forced sterilization procedure on a patient without providing adequate information to gain the patient’s consent“.* [The United Nations 2014:58]

“ა.ს. უნგრეთის წინააღმდეგ 37 - ექიმმა, საჯარო საავადმყოფოში ჩაუტარა იძულებითი სტერილიზაციის პროცედურა პაციენტს, ისე რომ არ მიაწოდა მას ადეკვატური ინფორმაცია ამასთან დაკავშირებით მისი თანხმობის მისაღებად“.

3. *“In A.T. v. Hungary, a case on domestic violence, the Committee ruled that shelter homes should always be available to provide effective protection to victims of domestic violence.“* [The United Nations 2014:67]

“ა.ტ. უნგრეთის წინააღმდეგ - ოჯახური ძალადობის საქმე; კომიტეტმა დაადგინა, რომ თავშესაფრები ყოველთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა ეფექტური დაცვის უზრუნველსაყოფად“.

4. *“The main ILO convention relevant to gender equality with respect to work is the Discrimination (Employment and Occupation) Convention No. 111 (1958), which stipulates that States are to declare and pursue a national policy to promote equality of opportunity and treatment in respect of employment and occupation, with a view to eliminating discrimination, which would include discrimination based on sex”.* [The United Nations 2014:71]

ILO - The International Labour Organization

“შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მთავარი კონვენცია, რომელიც ეხება გენდერულ თანასწორობას შრომასა და დასაქმებასთან მიმართებაში, არის კონვენცია No. 111 (1958), რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოებმა უნდა გაატაროს ეროვნული პოლიტიკა თანაბარი შესაძლებლობების მხარდასაჭერად დასაქმების სფეროში, დისკრიმინაციის აღმოფხვრის გათვალისწინებით, მათ შორის სქესობრივი დისკრიმინაციის”.

5. *“According to the Inter-Parliamentary Union (IPU), women represent on average 21.4 % of all parliamentarians in 187 countries as of 2013.”*

6. [The United Nations 2014:45]

“საპარლამენტაშორისო კავშირის მიხედვით, ქალები საშუალოდ წარმოადგენენ მსოფლიოს 187 ქვეყნის პარლამენტარების 21.4 %-ს 2013 წლის მონაცემებით“.

ხშირ შემთხვევაში, მომიწია რთული წინადადების რამდენიმე მარტივ წინადადებად დაშლა. მაგ:

- *“Achieving equality between women and men requires a comprehensive understanding of the ways in which women experience discrimination and are denied equality so as to develop appropriate strategies to eliminate such discrimination.”* [The United Nations 2014:1]

“ქალებსა და მამაკაცებს შორის თანასწორობის მიღწევა მოითხოვს იმ გზების სწორად და სრულყოფილად გაანალიზებას, რომელთა ფარგლებშიც ქალები განიცდიან დისკრიმინაციას და მათ უარს ეუბნებიან თანასწორობაზე. სწორედ ამის საფუძველზე, უნდა შეიქმნას შესაბამისი სტრატეგიები ამგვარი დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად“.

- “Importantly, the outcome document, entitled “The future we want”,⁹ also reaffirms the commitments of States to “women’s equal rights, access and opportunities for participation and leadership in the economy, society and political decision-making” and includes explicit references to accelerating the implementation of commitments in the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Beijing Platform for Action and the Millennium Declaration“. [The United Nations 2014:15-16]
- “აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ, რომ შემაჯამებელი დოკუმენტი სახელწოდებით „მომავალი, რომელიც ჩვენ გვინდა“, ადასტურებს სახელმწიფოთა ვალდებულებებს, რომლებიც ეხება “ქალთა თანასწორობას, მათ წვდომასა და შესაძლებლობებს მონაწილეობა მიიღონ და წამყვან პოზიციებზე იყვნენ ეკონომიკაში, საზოგადოებასა და პოლიტიკაში“. დოკუმენტში ასევე მოყვანილია პირდაპირი მითითებები პეკინის კონვენციითა და ათასწლეულის დეკლარაციით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულების დასაჩქარებლად”.
- “The Committee, in its general recommendation No.19 (1992), comments on articles 2 (f), 5 and 10 (c) that attitudes and practices according to which women are subordinate to men uphold the subjugation of women in society, and thus undermine women’s human rights, gender equality and non-discrimination, mentioning the practices of family violence and abuse, forced marriage, dowry deaths, acid attacks and female circumcision.”
[The United Nations 2014:28]

“კომიტეტმა, თავის ზოგად რეკომენდაციაში №19 (1992), კომენტარი გააკეთა მე - 2, მე -5 და მე -10 (გ) მუხლებზე და ისაუბრა იმ დამოკიდებულებასა და პრაქტიკაზე, რომლის მიხედვითაც ქალები კაცების დაქვემდებარებაში იმყოფებიან, რითაც ილახება ქალთა უფლებები და გენდერული თანასწორობა. რეკომენდაციაში ასევე ნახსენებია ოჯახური ძალადობის პრაქტიკა, იძულებითი ქორწინება, მზითვის თემასთან დაკავშირებული პრობლემები, მყავის გადასხმა და ქალების წინადაცვეთის პრაქტიკა”.

ეს იყო ძირითადი სირთულეები, რომლებზეც მსურდა ყურადღების გამახვილება. თარგმნა საკმაოდ რთული პროცესია, თუმცა დამეხმარა პრაქტიკული გამოცდილება და ორი წლის განმავლობაში მიღებული ცოდნა.

დასკვნა

სამაგისტრო ნაშრომი წარმოადგენს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პუბლიკაციის („ქალთა უფლებები ადამიანის უფლებებია“) თარგმანსა და თარგმნის თეორიულ ანალიზს. წიგნი 2014 წელს გამოიცა და შედგება 5 თავისა და ქვეთავებისაგან. ჩემი ნაშრომი პირველი 5 თავის თარგმანია (C -ქვეთავის ჩათვლით).

სამაგისტრო ნაშრომის ძირითადი ნაწილი წარმოგვიდგენს თარგმანს, როგორც უცხო კულტურის ფენომენის ახალ ენაში გადმოცემას. რასაკვირველია, ყოველი პარაგრაფის თარგმნისას ახალი გამოცდის წინაშე დავდექი, ვინაიდან ნებისმიერი დარგი, მით უფრო სამართალი, ქმნის საკომუნიკაციო ჩარჩოს, რაც უკვე გარკვეულ შეზღუდვებს გულისხმობს. საჭირო ხდება ამოსავალი ტექსტის არა მხოლოდ მეორე ენაზე გადატანა, არამედ განსხვავებული ცნებითი სისტემების შეჯერება, გამიჯვნა, ხანდახან ინტერპრეტაციაც კი.

წავაწყდი ისეთ პრობლემებს, როგორცაა პოლისემია. მოგეხსენებათ სამართლის ენა ერთ-ერთი ყველაზე პოლისემიურია. იქიდან გამომდინარე, რომ იურიდიულ ტერმინთა უმრავლესობას გააჩნია მრავალი მნიშვნელობა, ამ შემთხვევაში, მომიწია კონტექსტის შესაბამისი მნიშვნელობების ძიება. სირთულეს წარმოადგენდა ასევე ტერმინოლოგია, აბრევიატურები, გრამატიკული სტრუქტურა და სხვ. ეს პრობლემები ყოველთვის არსებობდა და იარსებებს, რადგან ენა ცოცხალი ორგანიზმია და მუდმივად განიცდის ცვლილებებს.

მოყვანილი მაგალითებისა და ტექსტის სრულყოფილად გაგებაში დამეხმარა ლექსიკონები (ორენოვანი და ერთენოვანი) და თარგმნის თეორიები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გაფრინდაშვილი ნ., „მედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობის თეორიული საფუძვლები“, თბილისი, „მერიდიანი“ 2012
2. კაპანაძე ნ., - „იურიდიული ტერმინოლოგია და მისი თარგმნის სპეციფიკა“, სამეცნიერო ჟურნალი „Scripta Manent“, #2, 2009
3. ფანჯიკიძე დ., “ თარგმანის ახალი თეორიები და სტილის ეკვივალენტობის პრობლემა“, თბილისი, „განათლება“, 1995.
4. ფანჯიკიძე დ., „ქართული თარგმანის ისტორიის საკითხები“, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005
5. ქვაჩახია ი., გარსევანიძე ზ., „ტექნიკური თარგმანი სკოლაში“, თბილისი, „განათლება“ 1986
6. წიბახაშვილი გ., „თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკის საკითხები“, თბილისი, უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2000.
7. ჭაბაშვილი მ., „უცხო სიტყვათა ლექსიკონი“, თბილისი, „განათლება“ 1973
8. ჭილაია ა., „ლიტერატურათმცოდნეობის ძირითადი ცნებები“, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1971
9. ჯობავა რ., „იურიდიული ტექსტის თარგმანის თავისებურებანი“, სამართლის ჟურნალი, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, #2 2013
10. The United Nations, “Women’s Rights are Human Rights”, The UN publication, Geneva 2014

ელექტრონული რესურსები

1. დიგიტალური ქართველოლოგია - <http://tandaschwili.com>
2. დიდი ინგლისურ- ქართული ონლაინ ლექსიკონი - www.dictionary.ge
3. ქართულ - ინგლისური და ინგლისურ- ქართული ონლაინ ლექსიკონი - www.translate.ge
4. ქართულ-ინგლისური იურიდიული ლექსიკონი - <http://library.court.ge/gil/enggeo.php>
5. Cambridge Dictionary - <https://dictionary.cambridge.org/>

6. Macmillan Dictionary - <https://www.macmillandictionary.com/>
7. Merriam Webster Dictionary - <https://www.merriam-webster.com/>
8. The Free Dictionary by Farlex - <https://www.thefreedictionary.com/>
9. UN Women საქართველო - <http://georgia.unwomen.org/ka>

დანართი 1

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Faculty of Humanities

MA Programme **Translation theory and Practice**

Baramidze Mariami

Women's Rights are Human Rights

Translation and translational analysis of chapters I, II, III, IV and V (including subchapter C)

The thesis submitted for gaining the academic degree of MA in Philology

Thesis supervisor: Irina Gvelesiani

Doctor of Philology, TSU Associate Professor

Tbilisi

2019

NOTE

The designations employed and the presentation of the material in this publication do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Secretariat of the United Nations concerning the legal status of any country, territory, city or area, or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.

Symbols of United Nations documents are composed of capital letters combined with figures. Mention of such a figure indicates a reference to a United Nations document.

HR/PUB/14/2

UNITED NATIONS PUBLICATION
SALES NO. E.14.XIV.5
ISBN 978-92-1-154206-6
E-ISBN 978-92-1-056789-3

© 2014 UNITED NATIONS
ALL WORLDWIDE RIGHTS RESERVED

CONTENTS

INTRODUCTION.....	1
I. PROTECTION OF THE HUMAN RIGHTS OF WOMEN UNDER INTERNATIONAL LAW.....	3
A. International human rights instruments	4
B. Regional instruments.....	7
II. GLOBAL COMMITMENTS.....	11
A. Vienna Declaration and Programme of Action	12
B. International Conference on Population and Development....	12
C. Beijing Declaration and Platform for Action	13
D. Millennium Development Goals	14
E. United Nations Conference on Sustainable Development	15
III. UNITED NATIONS BODIES.....	19
A. The Human Rights Council and its mechanisms	19
B. The Security Council.....	21
C. The Commission on the Status of Women	21
IV. KEY CONCEPTS.....	25
A. The public-private divide	26
B. Universality of human rights	27
C. Non-discrimination and equality between women and men..	29
D. Equality and equity	33
E. Gender.....	35
F. Intersectionality and multiple forms of discrimination.....	37

V. THE HUMAN RIGHTS FRAMEWORK IN PRACTICE	41
A. Women's rights in public and political life	43
B. Sexual and reproductive health and rights	50
C. Women's right to an adequate standard of living	62
D. Violence against women	73
E. Impact of migration and displacement on the enjoyment of women's rights	86
F. Women's human rights in conflicts and crises	92
G. Women's access to justice	109

INTRODUCTION

Attaining equality between women and men and eliminating all forms of discrimination against women are fundamental human rights and United Nations values. Women around the world nevertheless regularly suffer violations of their human rights throughout their lives, and realizing women's human rights has not always been a priority. Achieving equality between women and men requires a comprehensive understanding of the ways in which women experience discrimination and are denied equality so as to develop appropriate strategies to eliminate such discrimination.

The United Nations has a long history of addressing women's human rights and much progress has been made in securing women's rights across the world in recent decades. However, important gaps remain and women's realities are constantly changing, with new manifestations of discrimination against them regularly emerging. Some groups of women face additional forms of discrimination based on their age, ethnicity, nationality, religion, health status, marital status, education, disability and socioeconomic status, among other grounds. These intersecting forms of discrimination must be taken into account when developing measures and responses to combat discrimination against women.

This publication provides an introduction to women's human rights, beginning with the main provisions in international human rights law and going on to explain particularly relevant concepts for fully understanding women's human rights. Finally, selected areas of women's human rights are examined together with information on the main work of United Nations human rights mechanisms and others pertaining to these topics. The aim of the publication is to offer a basic understanding of the human rights of women as a whole, but because of the wide variety of issues relevant to women's human rights, it should not be considered exhaustive.

I.

Protection of the human rights of women under international law

Since the founding of the United Nations, equality between men and women has been among the most fundamental guarantees of human rights. Adopted in 1945, the Charter of the United Nations sets out as one of its goals “to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, [and] in the equal rights of men and women”. Furthermore, Article 1 of the Charter stipulates that one of the purposes of the United Nations is to promote respect for human rights and fundamental freedoms “without distinction as to race, sex, language or religion”. This prohibition of discrimination based on sex is repeated in its Articles 13 (mandate of the General Assembly) and 55 (promotion of universal human rights).

In 1948, the Universal Declaration of Human Rights was adopted. It, too, proclaimed the equal entitlements of women and men to the rights contained in it, “without distinction of any kind, such as ... sex,” In drafting the Declaration, there was considerable discussion about the use

of the term “all men” rather than a gender-neutral term.¹ The Declaration was eventually adopted using the terms “all human beings” and “everyone” in order to leave no doubt that the Universal Declaration was intended for everyone, men and women alike.

A. INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS INSTRUMENTS

After the adoption of the Universal Declaration, the Commission on Human Rights began drafting two human rights treaties, the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Together with the Universal Declaration, these make up the International Bill of Human Rights. The provisions of the two Covenants, as well as other human rights treaties, are legally binding on the States that ratify or accede to them. States that ratify these treaties periodically report to bodies of experts, which issue recommendations on the steps required to meet the obligations laid out in the treaties. These treaty-monitoring bodies also provide authoritative interpretations of the treaties and, if States have agreed, they also consider individual complaints of alleged violations.²

Both Covenants use the same wording to prohibit discrimination based on, inter alia, sex (art. 2), as well as to ensure the equal right of men and women to the enjoyment of all rights contained in them (art. 3). The International Covenant on Civil and Political Rights guarantees, among other rights, the right to life, freedom from torture, freedom from slavery, the right to liberty and security of the person, rights relating to due process in criminal and legal proceedings, equality before the law, freedom of movement, freedom of thought, conscience and religion, freedom of association, rights relating to family life and children, rights relating to citizenship and political participation, and minority groups’ rights to their culture, religion and language. The International Covenant on Economic,

¹ Johannes Morsink, “Women’s rights in the Universal Declaration”, *Human Rights Quarterly*, vol. 13, No. 2 (May 1991).

² For more information on the human rights treaty system, see OHCHR, *Fact Sheet No. 30: The United Nations Human Rights Treaty System* and OHCHR, *Fact Sheet No. 7: Individual Complaint Procedures under the United Nations Human Rights Treaties*.

Social and Cultural Rights guarantees, for instance, the right to work, the right to form trade unions, rights relating to marriage, maternity and child protection, the right to an adequate standard of living, the right to health, the right to education, and rights relating to culture and science.

In 1967, United Nations Member States adopted the Declaration on the Elimination of Discrimination against Women, which states that discrimination against women is an offence against human dignity and calls on States to “abolish existing laws, customs, regulations and practices which are discriminatory against women, and to establish adequate legal protection for equal rights of men and women”. Less than a year later a proposal for a legally binding treaty on women’s rights was made. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women was adopted by the General Assembly in 1979. Its preamble explains that, despite the existence of other instruments, women still do not enjoy equal rights with men.

The Convention articulates the nature and meaning of sex-based discrimination, and lays out State obligations to eliminate discrimination and achieve substantive equality. As with all human rights treaties, only States incur obligations through ratification. However, the Convention articulates State obligations to address not only discriminatory laws, but also practices and customs, and discrimination against women by private actors.

With these general principles as an overarching framework, the specific obligations of States to eliminate discrimination against women in political, social, economic and cultural fields are laid out in 16 substantive articles. The Convention covers both civil and political rights (rights to vote, to participate in public life, to acquire, change or retain one’s nationality, equality before the law and freedom of movement) and economic, social and cultural rights (rights to education, work, health and financial credit). The Convention also pays specific attention to particular phenomena such as trafficking, to certain groups of women, for instance rural women, and to specific matters where there are special risks to women’s full enjoyment of their human rights, for example marriage and the family.

The Convention defines discrimination in its article 1 as "... any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women, irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field."

Such discrimination encompasses any difference in treatment on the grounds of sex which:

- Intentionally or unintentionally disadvantages women;
- Prevents society as a whole from recognizing women's rights in both the private and the public spheres;
- Prevents women from exercising the human rights and fundamental freedoms to which they are entitled.

The Convention also specifies the different ways in which State parties are to eliminate discrimination, such as through appropriate legislation prohibiting discrimination, ensuring the legal protection of women's rights, refraining from discriminatory actions, protecting women against discrimination by any person, organization or enterprise, and modifying or abolishing discriminatory legislation, regulations and penal provisions. The Convention foresees that achieving equality may require positive action on the part of the State to improve the status of women. To accelerate women's actual equality in all spheres of life, States are permitted to use temporary special measures for as long as inequalities continue to exist. The Convention thus reaches beyond the narrow concept of formal equality and aims for equality of opportunity and equality of outcome. Temporary special measures are both lawful and necessary to achieve these goals. In principle, these measures should be removed once equal status has been achieved.

Importantly, the Convention adds new, substantive provisions to the other instruments which also deal with equality and non-discrimination. Article 5 establishes that in addition to recognizing women's legal equality and promoting their de facto equality, States should also strive to eliminate the

social, cultural and traditional patterns that perpetuate harmful gender stereotypes and to create an overall framework in society that promotes the realization of women's full rights.

The Convention on the Rights of the Child (art. 2) and the Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (art. 7) also prohibit discrimination based on sex. The Convention on the Rights of Persons with Disabilities (art. 6) recognizes the multiple discrimination that women with disabilities are subjected to, and requires State parties to address this by taking "all appropriate measures to ensure the full development, advancement and empowerment of women" in the enjoyment of their human rights. In its general recommendation No. 25 (2000) on gender-related dimensions of racial discrimination, the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, which oversees compliance with the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, also recognized the gender dimensions of racial discrimination and said it would "endeavour in its work to take into account gender factors or issues which may be interlinked with racial discrimination." The Committee against Torture, which monitors the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, also regularly addresses issues of violence against women and girls.

B. REGIONAL INSTRUMENTS

In addition to international human rights standards, regional human rights treaties, too, include crucial provisions aimed at promoting and protecting women's human rights.³

³ Regional human rights treaties also have oversight mechanisms to assess compliance with their provisions by the States that have ratified them. These include the African Commission on Human and Peoples' Rights, the Inter-American Commission on Human Rights and the Inter-American Court of Human Rights, the Council of Europe and the European Court of Human Rights. Some of their work is highlighted in this publication.

The African (Banjul) Charter on Human and Peoples' Rights was adopted in 1981 by the Organization of African Unity. Its article 2 prohibits discrimination on any grounds, including sex, in the enjoyment of the rights guaranteed by the Charter. Article 18 specifically mentions the obligation of African States to "ensure the elimination of every discrimination against women and also ensure the protection of the rights of the woman and the child as stipulated in international declarations and conventions". The Charter's Protocol on the Rights of Women in Africa (Maputo Protocol) was adopted in 2003.

The Charter of the Organization of American States includes a non-discrimination provision in its chapter II, article 3 (I), and the American Convention on Human Rights in its article 1. Moreover, in 1994 the Organization adopted the Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women (Belém do Pará Convention).

The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms prohibits discrimination on any grounds, including sex, in the enjoyment of rights contained in the Convention (art. 14). Since 1998 individuals can bring complaints to the European Court of Human Rights based on allegations of violations of the Convention. In 2011 the Council of Europe adopted a new Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention).

Regional political organizations, including the Association of Southeast Asian Nations, the South Asian Association for Regional Cooperation, the Economic Community of West African States and the Southern African Development Community, have also adopted protocols and resolutions and issued declarations pertaining to women's human rights.

II.

Global commitments

Women's rights have been at the heart of a series of international conferences that have produced significant political commitments to women's human rights and equality. Starting in 1975, which was also International Women's Year, Mexico City hosted the World Conference on the International Women's Year, which resulted in the World Plan of Action and the designation of 1975–1985 as the United Nations Decade for Women. In 1980, another international conference on women was held in Copenhagen and the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women was opened for signature. The third World Conference on Women was held in Nairobi, with the Committee on the Elimination of Discrimination against Women having begun its work in 1982. These three world conferences witnessed extraordinary activism on the part of women from around the world and laid the groundwork for the world conferences in the 1990s to address women's rights, including the Fourth World Conference on Women held in Beijing in 1995 (see below). In addition, the rights of women belonging to particular groups, such as older women, ethnic minority women or women with disabilities,

have been also addressed in various other international policy documents such as the International Plans of Action on Ageing (Vienna, 1982 and Madrid, 2002), the Durban Declaration and Programme of Action (2001) and the World Programme of Action concerning Disabled Persons (1982).

A. VIENNA DECLARATION AND PROGRAMME OF ACTION⁴

In 1993, the World Conference on Human Rights was held in Vienna. It sought to review the status of the human rights machinery in place at the time. Women's rights activists mobilized to ensure that women's human rights were fully on the agenda of the international community under the rallying cry "Women's Rights are Human Rights." Particularly around the issue of violence against women, civil society activists organized tribunals to put the spotlight on violations of women's rights, previously unaddressed because they were considered part of the private sphere, taboo or simply accepted as an inevitable part of women's lives. The Conference was successful in adopting the Vienna Declaration and Programme of Action, which stated that "the human rights of women and of the girl-child are an inalienable, integral and indivisible part of universal human rights" (para. 18) and placed particularly heavy emphasis on eliminating all forms of gender-based violence. Importantly, the Programme of Action also called for "the eradication of any conflicts which may arise between the rights of women and the harmful effects of certain traditional or customary practices, cultural prejudices and religious extremism" (para. 38).

B. INTERNATIONAL CONFERENCE ON POPULATION AND DEVELOPMENT

The International Conference on Population and Development, which was held in 1994, represented a milestone for women's rights. While the Conference was focused on population issues, the delegates meeting in Cairo agreed that population was not only about demographics but, more

⁴ A/CONF.157/24 (Part I), chap. III.

importantly, about people. The issues taken up in its Programme of Action⁵ are fundamentally related to women's human rights, including gender equality, the family, reproductive health, birth control and family planning, women's health, as well as immigration and education of women. Importantly, the Programme of Action is explicitly grounded in human rights and proclaims that "advancing gender equality and equity and the empowerment of women, and the elimination of all kinds of violence against women, and ensuring women's ability to control their own fertility, are cornerstones of population and development-related programmes." The Conference was also important for its clear statement of reproductive rights, explaining that these "rest on the recognition of the basic right of all couples and individuals to decide freely and responsibly the number, spacing and timing of their children and to have the information and means to do so, and the right to attain the highest standard of sexual and reproductive health. It also includes their right to make decisions concerning reproduction free of discrimination, coercion and violence, as expressed in human rights documents."

The Programme of Action sets specific targets for: the provision of universal education; the reduction of infant, child and maternal mortality; and ensuring universal access to reproductive health care, including family planning, assisted childbirth and prevention of sexually transmitted infections, including HIV/AIDS, by 2015. Follow-up conferences have been organized to assess progress towards these goals, and inequality and lack of accountability constitute ongoing challenges to their achievement.

C. BEIJING DECLARATION AND PLATFORM FOR ACTION⁶

Adopted during the Fourth World Conference on Women in September 1995, the Beijing Declaration and Platform for Action focused on 12 areas concerning the implementation of women's human rights and

⁵ *Report of the International Conference on Population and Development, Cairo, 5–13 September 1994* (United Nations publication, Sales No. E.95.XIII.18), chap. I, resolution 1, annex.

⁶ *Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing, 4–15 September 1995* (United Nations publication, Sales No. E.96.IV.13), chap. I, resolution 1, annexes I and II.

set out an agenda for women's empowerment. It builds on the results of the previous three world conferences on women, but is considered a significant achievement in explicitly articulating women's rights as human rights. The Platform for Action includes a series of strategic objectives to eliminate discrimination against women and achieve equality between women and men. It involves political and legal strategies on a global scale based on a human rights framework. The Platform for Action is the most comprehensive expression of States' commitments to the human rights of women.

Subsequent reviews of the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action have revealed that although significant progress has been made in some areas of women's human rights, "discriminatory legislation as well as harmful traditional and customary practices and negative stereotyping of women and men still persist" particularly in family, civil, penal, labour and commercial laws or codes, or administrative rules and regulations.⁷ Both the 2005 and the 2010 reviews of the Platform concluded that *de jure* and *de facto* equality had not been achieved in any country in the world and the 2010 review recognized that even where legal reforms had taken place, they were often ineffectively enforced.⁸

D. MILLENNIUM DEVELOPMENT GOALS

In 2000, the international community agreed to eight time-bound development goals to be achieved by 2015, including a goal on gender equality and the empowerment of women, as well as one on the reduction of maternal mortality. Seven of the Goals have specific targets to measure progress. Although they have shortcomings from a human rights perspective, the Millennium Development Goals are an important political commitment which has galvanized international support for some of the world's most daunting problems.

⁷ General Assembly resolution S-23/3, annex, para. 27.

⁸ E/2010/4-E/CN.6/2010/02, paras. 307-310.

With respect to women's rights, Millennium Development Goal 3 is to promote gender equality and empower women. However, its corresponding target relates only to eliminating gender disparities in education by 2015. While girls' access to education is imperative for achieving gender equality, this narrow target is insufficient for measuring progress on achieving gender equality and empowering women. Goal 3 also includes indicators on the share of women in wage employment in the non-agricultural sector and in national parliaments, but these do not have benchmarks or deadlines. Critical issues such as violence against women and discriminatory laws are not addressed.

Millennium Development Goal 5 aims to reduce the maternal mortality ratio by three quarters, between 1990 and 2015. Unfortunately, at the 2010 High-level Plenary Meeting of the General Assembly on the Millennium Development Goals, it was revealed to be the most off track of all of the Goals, despite the fact that the knowledge and the tools are available to make pregnancy and childbirth a safe experience for women. In 2010, the Secretary-General launched the Global Strategy for Women's and Children's Health, setting out key actions to improve the health of women and children worldwide.

Integrating human rights and gender equality throughout the Millennium Development Goals and in the post-2015 development agenda are key to achieving meaningful progress.

E. UNITED NATIONS CONFERENCE ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The United Nations Conference on Sustainable Development ("Rio+20") brought Heads of State and Government to Brazil in 2012, to appraise progress in the implementation of agreements struck since the landmark 1992 United Nations Conference on the Environment and Development in Rio de Janeiro. At "Rio+20", countries renewed their political commitment to sustainable development, agreed to establish a set of sustainable development goals and established a high-level political forum on sustainable development. Importantly, the outcome document, entitled "The

future we want”,⁹ also reaffirms the commitments of States to “women’s equal rights, access and opportunities for participation and leadership in the economy, society and political decision-making” and includes explicit references to accelerating the implementation of commitments in the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Beijing Platform for Action and the Millennium Declaration. The outcome document also states that “gender equality and the effective participation of women are important for effective action on all aspects of sustainable development” and calls for the repeal of discriminatory laws and for ensuring women’s equal access to justice.

⁹ General Assembly resolution 66/288, annex.

III.

United Nations bodies

A. THE HUMAN RIGHTS COUNCIL AND ITS MECHANISMS

The Human Rights Council is the main intergovernmental body of the United Nations to promote and protect human rights. With 47 States elected by the General Assembly, the Human Rights Council has regularly held special panels on women's rights and the integration of a gender perspective since its creation in 2006. There are also many resolutions by the Council and its predecessor, the Commission on Human Rights, that call on States to implement their obligations relating to women's rights. These discussions and resolutions are important to keep women's rights on the international agenda.

The Human Rights Council also has the power to call special sessions to address human rights violations and emergencies. These special sessions have, in some cases, presented opportunities for examining violations of women's rights. For instance, the special session on Darfur, Sudan, led to a report of the High-level Mission on the situation of human rights there in which specific concerns were raised about rape and sexual violence,

and the lack of access to justice for these crimes (A/HRC/4/80, para. 39). The special session on the Democratic Republic of the Congo also led to reports on the situation there which expressed particular concern about sexual violence and gender inequality (A/HRC/10/59, paras. 35–42, and A/HRC/13/63, paras. 26–34). Furthermore, the Human Rights Council recently established Commissions of Inquiry for Libya and for the Syrian Arab Republic, to investigate the violations of international humanitarian law and human rights law by all parties to the conflict that have taken place there during civil strife starting in both countries in 2011. Many commissions of inquiry involve an expert on sexual and gender-based violence, and their reports include findings on gender-based violence and recommendations on gender aspects of accountability and transitional justice (A/HRC/19/68 and A/HRC/19/69).

The universal periodic review (UPR), a procedure established at the creation of the Council, also presents important opportunities for assessing States' compliance with their international obligations related to the human rights of women. Under this mechanism, the human rights situation in all United Nations Member States is reviewed every four and a half years. Women's rights are among the most frequently raised issues in the UPR recommendations.

Special procedures mandate holders are appointed by the Human Rights Council to examine particular thematic issues or the human rights situation in a certain country.¹⁰ They undertake thematic research, conduct country missions, engage in dialogue with Governments about individual cases or broader structural concerns, engage in advocacy and contribute to the development of international human rights law. Certain special procedures mandates are specifically concerned with women's rights, such as the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, the Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, and the Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice. Other mandates

¹⁰ More information about special procedures is available from www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcompage.aspx (accessed 29 November 2013).

have devoted attention to women's rights and gender in their work, particularly in undertaking thematic research on women and specific human rights, ensuring attention to women's rights in their country visits, and communicating with Governments on specific cases of alleged violations of women's human rights.

The work of special procedures mandate holders helps to improve understanding of international human rights law, reflecting evolving interpretations to better take account of women's experience and denials of their human rights. Various examples of these contributions are highlighted below.

B. THE SECURITY COUNCIL

The United Nations Security Council has adopted a series of resolutions specifically relating to women, peace and security. In 2000, the Security Council unanimously adopted resolution 1325, calling for increased participation of women in all aspects of conflict prevention and resolution and a gender perspective in all United Nations peace and security efforts, as well as in the negotiation and implementation of peace agreements. Resolution 1325 (2000) and subsequent Security Council resolutions and United Nations Secretary-General reports on the same topic also call on all parties to conflicts to take special measures to protect women and girls from gender-based violence in the context of armed conflict, while at the same time recognizing women's important role in peace processes as agents of change.¹¹

C. THE COMMISSION ON THE STATUS OF WOMEN

The Commission on the Status of Women was established by United Nations Economic and Social Council resolution 2/11 in 1946 "to prepare recommendations and reports to the [Council] on promoting women's rights in political, economic, civil, social, and educational fields". The Commission is also mandated to make recommendations to

¹¹ This topic is dealt with extensively in chap. V, sect. F, below.

the Council on “urgent problems requiring immediate attention in the field of women’s rights”. The Commission meets once a year and issues agreed conclusions on priority themes set for each year. The agreed conclusions include an assessment of progress, gaps and challenges, as well as concrete recommendations addressed to Governments, international organizations, civil society and other stakeholders. The Commission also adopts resolutions on a variety of women’s rights-related issues. Throughout its history, the Commission has played a key role in promoting women’s rights, actively contributing to landmark international legal and policy instruments, such as the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Declaration on the Elimination of Violence against Women and the Beijing Declaration and Platform for Action.

IV.

Key concepts

In the past, human rights had been conceptualized in a way that did not take account of women's lives and the fact that women routinely faced violence, discrimination and oppression. Consequently, women's experiences were until relatively recently not adequately addressed by the human rights framework. The work of activists, human rights mechanisms and States has been critical in ensuring that the human rights framework has grown and adjusted to encapsulate the gender-specific dimensions of human rights violations in order to better protect women. Effectively ensuring women's human rights requires a comprehensive understanding of the underlying societal structures and power relations that define and influence women's ability to enjoy their human rights. These power structures have an impact on all aspects of life, from law and politics, to economic and social policy, family and community life.

The following sections examine some of the key concepts that are critical to the protection and promotion of women's human rights.

A. THE PUBLIC-PRIVATE DIVIDE

Human rights law requires State agents to respect, protect and fulfil human rights standards and rules established at the international, regional and national levels.

Historically, this set of rules and the concomitant scrutiny have focused on actions directly attributable to State agents, based on their commission or acquiescence, such as killings, torture and arbitrary detention. The obligation of States to respect human rights, including women's rights, referred to the obligation to refrain from doing anything that could violate those rights. Any wrong committed within the private sphere, without any direct intervention by State agents, was not considered a human rights violation. However, since the 1980s and 1990s, the women's rights movement has increasingly criticized this interpretation of human rights as perpetuating violations of women's human rights and stemming from male bias.¹²

It is now recognized that the obligations of States to protect and fulfil human rights clearly encompass the duty to protect women from violations committed by third parties, including in the private sphere, and to take positive steps to fulfil their human rights. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women covers both public and private acts. Its article 2 (e) specifically addresses the obligation of States to address discrimination against women perpetrated by *any* person, organization or enterprise, and its article 2 (f) concerns the modification and abolition not only of discriminatory laws and regulations, but also of customs and practices. Its article 5 (a) requires States "to modify the social and cultural patterns of conduct of men and women, with a view to achieving the elimination of prejudices and customary and all other practices which are based on the idea of the inferiority or the superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women".

¹² Sheila Dauer, "Indivisible or invisible: women's human rights in the public and private sphere", in *Women, Gender, and Human Rights: A Global Perspective*, Marjorie Agosin, ed. (Rutgers University Press, 2001).

The Committee on the Elimination of Discrimination against Women as well as other United Nations human rights bodies and mechanisms have observed that States have obligations to address acts committed by private actors. In particular, the Committee on the Elimination of Discrimination against Women's general recommendation No. 19 (1992) on violence against women spells out that "States may also be responsible for private acts if they fail to act with due diligence to prevent violations of rights" Similarly, the Human Rights Committee confirmed, in its general comment No. 31 (2004) on the nature of the general legal obligation imposed on States parties to the Covenant, that States have both negative and positive obligations—to refrain from violating human rights and to protect as well as fulfil human rights, including by protecting rights holders against acts committed by private persons or entities. Under human rights law, the due diligence standard serves to determine whether the State has taken effective steps to comply with its human rights obligations, in particular the obligation to protect.

B. UNIVERSALITY OF HUMAN RIGHTS

Since the adoption of the Universal Declaration, States have repeatedly emphasized the universality and indivisibility of human rights. At the World Conference in Vienna they specifically recognized that women's human rights are part of universal human rights and they have subsequently reaffirmed this, including at the Fourth World Conference on Women. As mentioned above, the Vienna Programme of Action also explicitly stressed the importance of eradicating "any conflicts which may arise between the rights of women and the harmful effects of certain traditional or customary practices, cultural prejudices and religious extremism."

Despite these commitments by States, the question of universality has often been raised when States have tried to justify violations of women's rights in the name of culture. The Special Rapporteur on violence against women in her report on cultural practices within the family that are violent towards women (E/CN.4/2002/83) highlights female genital mutilation, so-called honour killings of women, son preference and witch hunting

as examples of customs that have been defended under the pretext of being part of a given culture. Stereotypes and cultural norms which dictate prescriptive roles for women in society also have a negative impact on women's enjoyment of their human rights. For instance, girls' lack of access to education has sometimes been justified on the presumption that, as mothers and wives, they will not enter the workforce and thus do not require education.

The universality of human rights and their validity in a given local context have often been contested through relativist discourses that brand them as foreign ideas incompatible with local culture.¹³ However, the Special Rapporteur in the field of cultural rights has warned against discourses that disregard the fact that culture is not static and changes over time. She also points to women's lack of influence in decision-making processes which define the culture of any given community (A/67/287).

As mentioned earlier, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women requires States to "take appropriate measures to modify the social and cultural patterns of conduct of men and women, with a view to achieving the elimination of prejudices and customary and all other practices which are based on the idea of the inferiority or the superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women". The Committee, in its general recommendation No. 19 (1992), comments on articles 2 (f), 5 and 10 (c) that attitudes and practices according to which women are subordinate to men uphold the subjugation of women in society, and thus undermine women's human rights, gender equality and non-discrimination, mentioning the practices of family violence and abuse, forced marriage, dowry deaths, acid attacks and female circumcision. It also comments on article 12 on the right to health, stating that certain traditional practices perpetuated by culture and tradition are harmful to the health of women and children. These practices include dietary restrictions for pregnant women, preference for male children and female circumcision or genital mutilation.

¹³ See "Intersections between culture and violence against women" (A/HRC/4/34).

The Special Rapporteur on violence against women, in her report on intersections between culture and violence against women, argues that it is possible to negotiate human rights with culture, challenging discriminatory and oppressive aspects of culture while retaining its positive aspects. She concludes that “compromising women’s rights is not an option. Therefore, the challenge that confronts us today is to respect and prize our diverse cultures while developing common strategies to resist oppressive practices in the name of culture, and to promote and uphold universal human rights while rejecting encroachments grounded in ethnocentric thinking” (A/HRC/4/34, para. 71).¹⁴

The Special Rapporteur in the field of cultural rights has also discussed the interaction of the principle of universality of human rights, recognition and implementation of cultural rights and the need to respect cultural diversity (A/HRC/14/36). The Special Rapporteur views the universal promotion and protection of human rights, including cultural rights, and respect for cultural diversity as mutually supportive. She recalls the Vienna Declaration and Programme of Action, the Universal Declaration on Cultural Diversity and Human Rights Council resolution 10/23 to affirm that respect for cultural rights or cultural diversity may not undermine the universality of human rights.

C. NON-DISCRIMINATION AND EQUALITY BETWEEN WOMEN AND MEN

Non-discrimination and equality between women and men are central principles of human rights law. Both the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights prohibit discrimination on the basis of sex and guarantee women and men equality in the enjoyment of the rights covered by the Covenants. Article 26 of the International Covenant on Civil and Political Rights also provides for equality before the law and equal protection of the law.

¹⁴ See also OHCHR, *Fact Sheet No. 23: Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children*, and Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 14 (1990) on female circumcision.

The definition of discrimination in the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women encompasses a variety of possible discriminatory actions (any distinction, exclusion or restriction) having either the express purpose or the actual effect of discriminating against women. The Convention goes further than other human rights treaties in also describing in detail the State obligations and actions to be taken to achieve gender equality in practice. It not only requires equality between women and men, but also prohibits practices that can perpetuate women's inequality. Substantive gender equality and formal gender equality, as well as de facto discrimination and de jure discrimination, are central concepts in the Convention's equality framework.

Discrimination and inequality can occur in different ways. Discrimination can occur through de jure or direct discriminatory provisions, such as when a law or policy restricts, prefers or distinguishes between certain groups, for instance, prohibiting women from driving, owning land or inheriting property. Ensuring formal equality requires eliminating all instances of de jure discrimination. While much progress has been made to eliminate discriminatory laws, many persist and reforming them should be a matter of the utmost priority for States to comply with their human rights obligations.¹⁵

Laws, policies or programmes can also have detrimental effects on women even though they appear to be gender-neutral. This is known as de facto discrimination. For instance, aid programmes which distribute benefits to the "head of household" may not benefit women equally since men are often considered the head of a household. Similarly, given women's disproportionate representation among those living in poverty, a government lending scheme to buy land may be inaccessible to women due to its cost—even if the scheme is open to both men and women.

¹⁵ Globally, laws that discriminate against women remain a significant problem, and even when there are laws in place that guarantee gender equality they are not yet being put into practice. See United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN-Women), *Progress of the World's Women 2011–2012: In Pursuit of Justice* (2011), and "Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights on good practices in efforts aimed at preventing violence against women" (A/HRC/17/23). See also Working Group on the issue of discrimination against women in law and in practice, available from www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WGWomen/Pages/WGWomenIndex.aspx (accessed 6 November 2013).

Achieving substantive equality requires taking both historical inequalities and the present conditions of women in a certain context into account. Substantive equality may consequently require positive action by the State to address the specific disadvantages and needs of women.¹⁶ The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women encompasses substantive equality, recognizing that gender-neutral laws can have discriminatory effects and that formal equality is not enough to address them. Its article 4 on temporary special measures, the Committee's general comment No. 25 (2004) on the same topic, as well as article 5 on modifying the social and cultural patterns of conduct of men and women, emphasize a commitment to substantive equality.¹⁷

Equality of results and substantive equality

The Committee on the Elimination of Discrimination against Women has explained that, to achieve actual equality, the underlying causes of women's inequality must be addressed; it is not enough to guarantee identical treatment with men. In the Committee's view, the Convention requires that women should be given an equal start and also that the State should create an enabling environment for the empowerment of women in order to achieve **equality of results** (also referred to as equality of outcome). Equality of results is the logical consequence of de facto or **substantive equality**, according to the Committee. Through special measures, historical wrongs and inequalities are corrected by temporarily giving advantages to women, and giving them access to opportunities that traditionally have been out of their reach. Achieving substantive equality requires a change in attitudes, in gender roles and stereotyping; a fundamental societal change which will lead to a change in women's lived realities.

Source: Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 25 (2004) on temporary special measures.

¹⁶ See Leilani Farha, "Committee on the Elimination of Discrimination against Women", in *Social Rights Jurisprudence: Emerging Trends in International and Comparative Law*, Malcolm Langford, ed. (Cambridge University Press, 2008), pp. 560–561.

¹⁷ *Ibid.*, p. 562.

The Human Rights Committee, in its general comment No. 18 (1989) on non-discrimination, and the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, in its general comments Nos. 16 (2005) on the equal right of men and women to the enjoyment of all economic, social and cultural rights and 20 (2009) on non-discrimination in economic, social and cultural rights, have also adopted the same principle of substantive equality when guaranteeing non-discrimination and equal enjoyment by men and women of civil and political, as well as economic, social and cultural rights.

The Committee on Economic, Social and Cultural Rights explained in its general comment No. 16 (2005) that States parties to the Covenant are obliged to eliminate both direct and indirect discrimination. They must refrain from engaging in discriminatory practices, ensure that third parties do not discriminate in a forbidden manner and take positive action to guarantee women's equality. The Committee further outlines how the obligation to ensure equality relates to the different provisions of the Covenant. Its general comment No. 20 (2009) also notes the importance of addressing both direct and indirect discrimination in laws, policies and practices, and multiple discrimination, an issue which particularly affects women.

Direct and indirect discrimination

Direct discrimination occurs when a difference in treatment relies directly and explicitly on distinctions based exclusively on sex and characteristics of men or of women which cannot be justified objectively.

Indirect discrimination occurs when a law, policy or programme does not appear to be discriminatory, but has a discriminatory effect when implemented. This can occur, for example, when women are disadvantaged compared to men with respect to the enjoyment of a particular opportunity or benefit due to pre-existing inequalities. ... a gender-neutral law may leave the existing inequality in place, or exacerbate it.

Source: Committee on Economic, Social and Cultural Rights, general comment No. 16 (2005).

In its general comment No. 28 (2000) on the equality of rights between men and women, the Human Rights Committee explains that States parties must not only remove obstacles to equality, but that they also have obligations to adopt positive measures to ensure equality. It further specifies that “States parties should ensure that traditional, historical, religious or cultural attitudes are not used to justify violations of women’s right to equality before the law and to equal enjoyment of all Covenant rights”. It then outlines specific obligations to ensure women’s equal rights in relation to the various articles of the Covenant.

D. EQUALITY AND EQUITY

The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women requires that women be accorded rights equal to those of men and that women be able to enjoy all their rights in practice. While international human rights treaties refer to “equality”, in other sectors the term “equity” is often used.

The term “gender equity” has sometimes been used in a way that perpetuates stereotypes about women’s role in society, suggesting that women should be treated “fairly” in accordance with the roles that they carry out.¹⁸ This understanding risks perpetuating unequal gender relations and solidifying gender stereotypes that are detrimental to women. The Committee on the Elimination of Discrimination against Women has emphasized in its general recommendations and concluding observations on different countries, e.g., in its general recommendation No. 28 (2010) on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention, that “States

¹⁸ In development parlance, “equity” is a term commonly used to speak about inequalities on a variety of grounds, not only on sex. The word “equity” has sometimes been understood as more accessible to a broader public and suggests a need for redistribution. However, some have suggested that the term should be used with caution to ensure it is not masking a reluctance to speak more openly about discrimination and inequality. See, e.g., Joint Monitoring Programme for Water Supply and Sanitation of the World Health Organization (WHO) and the United Nations Children’s Fund (UNICEF), Equity and Non-Discrimination Working Group, especially its “Background note on MDGs, non-discrimination and indicators in water and sanitation”, available from www.wssinfo.org/post-2015-monitoring/working-groups/equity-and-non-discrimination/ (accessed 19 May 2014).

parties are called upon to use exclusively the concepts of equality of women and men or gender equality and not to use the concept of gender equity in implementing their obligations under the Convention.” As the legal term used in the Convention, gender equality cannot be replaced by equity, which is a concept conditioned by subjective criteria.¹⁹

Some stakeholders have also favoured the language of equity on the misunderstanding that gender equality means the same or identical treatment of men and women, rather than taking into account the actual circumstances of men and women. As explained above, substantive equality, which is the standard to be met under human rights law, requires measures to achieve equality of results. This may mean that women and men are not always treated in exactly the same manner, in order to redress historical discrimination and/or take account of women’s biological differences.

¹⁹ “Building on achievements: women’s human rights five years after Beijing”, May 2000, paras. 9–22. Available from www.ohchr.org.

Equality, equity and gender equity

"Inherent to the principle of **equality between men and women, or gender equality**, is the concept that all human beings, regardless of sex, are free to develop their personal abilities, pursue their professional careers and make choices without the limitations set by stereotypes, rigid gender roles and prejudices."^a The concept of equality between men and women includes both formal and substantive equality.

"**Equity** is the moral imperative to dismantle unjust differences based on principles of fairness and justice. It requires a focus on the most disadvantaged and the poorest. Many [development organizations] have made equity a central part of their agenda. However, from a human rights perspective, relying on equity has certain risks because its definition is a malleable concept that is not legally binding. While equity may denote justice, it may dilute rights claims if considered separately from equality and non-discrimination and risks being defined arbitrarily according to political and ideological expedience."^b

Gender equity "is used in some jurisdictions to refer to fair treatment of women and men, according to their respective needs. This may include equal treatment, or treatment that is different but considered equivalent in terms of rights, benefits, obligations and opportunities."^a

^a Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 28 (2010) on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention, para. 22.

^b Catarina de Albuquerque, "The Future is Now: Eliminating inequalities in sanitation, water and hygiene", October 2012. Available from www.ohchr.org.

E. GENDER

Gender refers to socially constructed identities, attributes and roles for women and men. The term gender is not interchangeable with women. Society's social and cultural meaning for these biological differences results in hierarchical relationships between women and men, and in

the distribution of power and rights favouring men and disadvantaging women. This social positioning of women and men is affected by political, economic, cultural, social, religious, ideological and environmental factors, and can be changed by culture, society and community.

Gender constructions are dynamic and fluid; they change over time and can be different in different cultures. As an example of socially learned differences, women's role in most societies has traditionally been to take care of the household and the children, whereas the role of men has been to provide for the family by working outside the home. In most societies, these traditional perceptions of women's and men's roles have changed and are constantly evolving.

Analysing international law and international human rights law from a gender perspective is important, because gender analysis helps us understand how women and men experience human rights violations differently as well as the influence of differences such as age, class, religion, culture and location. It highlights and explores hierarchical and unequal relations and roles between and among males and females, the unequal value given to women's work, and women's unequal access to power and decision-making as well as property and resources. Gender mainstreaming or integration helps assess the impact of different laws, policies and programmes on groups of men and women, as explained in the box below.

Gender mainstreaming

Gender mainstreaming (or integration) is the process of assessing the implications for women and men of any planned action, including legislation, policies or programmes, in all areas and at all levels. It is a strategy for making women's as well as men's concerns and experiences an integral dimension of the design, implementation, monitoring and evaluation of policies and programmes in all political, economic and societal spheres so that women and men benefit equally and inequality is not perpetuated. The ultimate goal is to achieve equality between men and women. Gender integration as a strategy and methodology does not in theory mean an emphasis on women's experiences. However, given the socially constructed differences and relations between males and females in most of the world's societies, in practice it often results in a specific focus on women because they are mostly adversely affected by existing gender inequalities.

Gender is also an important term to understand in the context of gender identity.²⁰ Gender identity reflects a deeply felt and experienced sense of one's own gender, which may or may not conform with the biological sex one is assigned at birth. Gender identity is separate from sexual orientation, which refers to which sex one is attracted to; for instance, many transgender persons are heterosexual.

F. INTERSECTIONALITY AND MULTIPLE FORMS OF DISCRIMINATION

Multi-level and intersecting forms of discrimination have always existed, although they have been more broadly acknowledged only in recent decades. Age, socioeconomic status, racial or ethnic background, religion, national origin, citizenship, status, health, particularly HIV/AIDS and disability, as well as poverty and sexual orientation, are examples

²⁰ See also OHCHR, *Born Free and Equal: Sexual Orientation and Gender Identity in International Human Rights Law* (HR/PUB/12/06).

of factors that can exacerbate or otherwise influence the nature of discrimination faced by women.²¹

At the Fourth World Conference on Women, States recognized that “many women face additional barriers to the enjoyment of their human rights because of such factors as their race, language, ethnicity, culture, religion, disability or socioeconomic class or because they are indigenous people, migrants, including women migrant workers, displaced women or refugees.” In the Durban Declaration, States declared that they were “convinced that racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance reveal themselves in a differentiated manner for women and girls, and can be among the factors leading to a deterioration in their living conditions, poverty, violence, multiple forms of discrimination, and the limitation or denial of their human rights.” They further recognized “the need to integrate a gender perspective into relevant policies, strategies and programmes of action against racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance in order to address multiple forms of discrimination.”

The Committee on the Elimination of Racial Discrimination also addressed this in its general recommendation No. 25 (2000) on gender-related dimensions of racial discrimination, in which it noted that “racial discrimination does not always affect women and men equally or in the same way. There are circumstances in which racial discrimination only or primarily affects women, or affects women in a different way, or to a different degree than men. Such racial discrimination will often escape detection if there is no explicit recognition or acknowledgement of the different life experiences of women and men, in areas of both public and private life.”

²¹ See OHCHR, “Women facing multiple forms of discrimination”, April 2009, available from www.un.org/en/durbanreview2009/pdf/InfoNote_07_Women_and_Discrimination_En.pdf; and Colleen Sheppard, “Multiple discrimination in the world of work”, Working Paper No. 66 (Geneva, International Labour Organization, September 2010), available from www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-declaration/documents/newsitem/wcms_170018.pdf.

The Committee on the Elimination of Discrimination against Women, in its general recommendation No. 25 (2004), also emphasized that State parties should address multiple discrimination against women by adopting temporary special measures. The Convention on the Rights of Persons with Disabilities is the first binding human rights treaty to explicitly address multiple discrimination against women and girls, requiring State parties to take measures to ensure the equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms for women and girls with disabilities.

The Special Rapporteur on violence against women has recognized the need to apply an intersectional analysis when researching gender-based violence to demonstrate different categories of discrimination against women.²² In a recent report on multiple and intersecting forms of violence against women (A/HRC/17/26), the Special Rapporteur argues that the elimination of violence requires holistic measures that address both inter-gender and intra-gender inequality and discrimination. This means that the analysis of gender-based violence should take into account factors that increase women's and girls' vulnerability, such as geographic location, level of education, employment situation, household size, marital relationships, access to political and civic participation, race, skin colour, intellectual and physical abilities, age, language skills and fluency, ethnic identity and sexual orientation.

²² See "15 years of the United Nations Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences (1994–2009): a critical review". Available from <http://www2.ohchr.org/english/issues/women/rapporteur/docs/15YearReviewofVAWMandate.pdf> (accessed 6 November 2013).

V.

The human rights framework in practice

Since women constitute half the world's population and are entitled to all human rights on an equal basis with men, this publication does not aim to cover every human rights issue which touches women's lives. The focus here is on: public and political life, sexual and reproductive health and rights, the right to an adequate standard of living, violence against women, migration, conflict and crisis, and access to justice. Across all of these, education and the family context are particularly pertinent and are addressed throughout.

The right to education is recognized in the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (art. 13), the Convention on the Rights of the Child (art. 28), the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (art. 10) and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (art. 24). Besides calling for non-discrimination in the enjoyment of the right to education and free universal primary education, human rights law also requires States to address the particular obstacles that girls and women face in accessing education, such as early marriages, pregnancies, child labour and violence. The needs of girls suffering from

multiple forms of discrimination—e.g., with disabilities, from poor or rural areas and belonging to minority communities—should also be considered. Ensuring equality in education requires financial resources as well as continued awareness-raising about the importance of girls' education.

The right to equality between men and women in marriage and family life is also recognized in various human rights instruments, including the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention on the Nationality of Married Women, and the Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages. Women nevertheless lag behind men in the enjoyment of rights related to the private sphere. In many countries, women are forced to enter marriage, they do not enjoy the same rights with regard to guardianship and adoption, they are not allowed to transfer their nationality to their children and husbands, and they do not have equal legal capacity. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women requires State parties to take "all appropriate measures to eliminate discrimination against women in all matters relating to marriage and family relations" (art. 16). This includes ensuring the same right to enter into marriage with free and full consent and to freely choose a spouse, the same rights and responsibilities during marriage and its dissolution and with respect to their children, and the same personal rights as husband and wife, such as the right to choose a family name, a profession and an occupation. Rights related to access to property and sexual and reproductive health, which will be examined separately in this chapter, are also covered by this provision. In its general recommendation No. 21 (1994) on equality in marriage and family relations, the Committee on the Elimination of Discrimination against Women called on States to resolutely discourage any notions of inequality of women and men in the private sphere which are affirmed by law, religion or custom. The Committee also noted that States should prohibit polygamous marriages as they contravene a woman's right to equality with men and can have serious emotional and financial consequences for her and her dependants.

A. WOMEN'S RIGHTS IN PUBLIC AND POLITICAL LIFE

Historically, women have been excluded from political life and decision-making processes. Women's campaigns for participation in the public and political arena date back to the nineteenth and twentieth centuries and continue today.

At the time of the First World War, few parliamentary democracies recognized women's right to vote. In 1945, when the United Nations was established, more than half of the 51 nations that ratified the Charter still did not allow women to vote or gave them only restricted voting rights.²³

According to the Universal Declaration of Human Rights, everyone has the right to take part in the government of his or her country. One of the first tasks of the Commission on the Status of Women was to write the 1952 Convention on the Political Rights of Women.²⁴ The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women builds on previous conventions and its article 7 concerns women's access to decision-making in political and public life. Article 7 guarantees the right of women to vote in all elections and public referendums and to be eligible for election to all publicly elected bodies, the right to participate in the formulation of government policy and its implementation, to hold public office and perform all public functions at all levels of government, and the right to participate in non-governmental organizations (NGOs) or associations concerned with the public and political life of the country. Article 8 requires State parties to "take all appropriate measures to ensure to women, on equal terms with men and without any discrimination, the opportunity to represent their Governments at the international level and to participate in the work of international organizations."

Although women's right to vote has been secured in nearly every country of the world, in practice, the right to vote can sometimes be meaningfully

²³ Françoise Gaspard, "Unfinished battles: political and public life", in *The Circle of Empowerment: Twenty-five Years of the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women*, Hanna Beate Schöpp-Schilling and Cees Flinterman, eds. (New York, Feminist Press at the City University of New York, 2007), pp. 145–153.

²⁴ *Ibid.*, p. 148.

when other conditions make it virtually impossible or very difficult for both men and women to vote, such as the absence of free and fair elections, violations of freedom of expression, or lack of security, which tends to affect women disproportionately. In some countries, women cannot register to vote because they are missing a birth certificate or identity papers that are issued only to men. Other obstacles such as stereotyping and traditional perceptions of men's and women's roles in society, as well as lack of access to relevant information and resources, also inhibit women's possibilities or willingness to exercise their right to vote fully.²⁵ Traditional working patterns of many political parties and government structures continue to be barriers to women's participation in public life, and women may be discouraged from seeking political office because of their double burden of work and the high cost of seeking and holding public office, in addition to discriminatory attitudes and practices.²⁶ Among the countries that have ratified the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women few have a legal bar to the eligibility of women, yet women remain seriously underrepresented at all levels of government.

The Beijing Declaration and Platform for Action deals extensively with the issue of women in power and decision-making. Through the Declaration and Platform for Action, States are committed to taking concrete measures to ensure women's equal access to and full participation in power structures and decision-making, and to increase women's capacity to participate in decision-making and leadership, in accordance with its detailed recommendations.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Report of the Fourth World Conference on Women*, chap. I, resolution 1, annex II, paras. 181–186 and 190.

Progress still needed to increase women's political participation

The Beijing Platform for Action sets the objective of achieving a balance between women and men in national decision-making positions. However, the goal of equality still eludes many countries. According to the Inter-Parliamentary Union (IPU), women represent on average 21.4 per cent of all parliamentarians in 187 countries as of 2013. A survey by IPU shows that since the Beijing Conference attitudes and awareness have improved, but this has yet to lead to significant changes in practice for women's equal access to public and political life.

	Sub-Saharan Africa	Americas	Asia	Europe	Middle East and North Africa	Pacific
Percentage of women parliamentarians as of July 2000	12.4	15.3	14.5	16.2	3.8	11.9
Percentage of women parliamentarians as of July 2013 ^a	21.3	24.8	18.8	24.4	15.7	12.8

^a Data available at www.ipu.org.

The United Nations Millennium Development Goals, and especially Goal 3 on gender equality and women's empowerment, entail a commitment by States to promote mechanisms that give women a voice in politics and governance institutions. Reviews of the progress achieved on the Goals show that women are slowly gaining political power, mainly thanks to quotas and special measures. Regional variations remain, however.²⁷

²⁷ See United Nations Department of Public Information, "Goal 3: promote gender equality and empower women", Fact Sheet (DPI/2650 C), September 2010. Available from www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG_FS_3_EN.pdf.

The Committee on the Elimination of Discrimination against Women's general recommendation No. 25 (2004) clarifies that the term "special measures" can encompass a wide variety of legislative, executive, administrative and other regulatory instruments, policies and practices, such as outreach or support programmes, allocation and/or reallocation of resources, preferential treatment, targeted recruitment, hiring and promotion, numerical goals connected with time frames, and quota systems. They should be adopted with a view to achieving substantive gender equality, which is required by the Convention.

States have adopted different forms of quota systems. The most common are political party quotas, legislative quotas and reserved seats. Political party quotas are usually voluntary, party-specific and put in place to increase the number of women party candidates or elected representatives, through setting a percentage of women. Legislative quotas are binding national policies that are enforced through legislation, requiring all political parties to include a certain number of women in their lists of candidates for elections. Another method is to reserve seats for women in parliament through a national policy, which ensures a certain number of female legislators.²⁸ Since the Beijing World Conference, States have increasingly adopted quotas to boost women's participation, counter discrimination and accelerate the slow pace at which the number of women in politics is rising. These measures are meant to correct some of the obstacles, especially institutional and systemic barriers, that still prevent women's equal access to politics.

However, if adopted in isolation, these measures are usually not enough to ensure equality. Moreover, they require adaptation to the local context. Quotas for women have often been criticized for various reasons, e.g., if the women are chosen by political parties or leaders to serve political interests which may be contrary to ensuring equality or because quotas put too little emphasis on actual merits.²⁹ Quotas for women need to be

²⁸ Homa Hoodfar and Mona Tajali, *Electoral Politics: Making Quotas Work for Women* (London, Women Living under Muslim Laws, 2011), pp. 42–49.

²⁹ *Ibid.*, pp. 43–45 and 50–57.

coupled with other measures to create an enabling environment for women to participate. Particularly, the positive impact of increasing women's representation in public and political life will not be felt if the women who gain access are not also empowered to actively participate in the discussions and exercise influence in decision-making.³⁰

Participation in public life is, however, much broader than elections or being elected to public office. The Committee on the Elimination of Discrimination against Women has explained that the Convention's article 7 extends to all areas of public and political life and is thus not limited to those specified in the article itself. According to the Committee, the political and public life of a country is a broad concept, and can refer to the exercise of political power, in particular legislative, judicial, executive and administrative powers, all aspects of public administration and the formulation and implementation of policy at the international, national, regional and local levels. Women's right to participation also includes participating in civil society, public boards, local councils and the activities of political parties, trade unions, professional or industry associations, women's organizations, community-based organizations and other organizations concerned with public and political life. The Committee's general recommendation No. 23 (1997) on women in political and public life emphasizes States' responsibility to appoint women to senior leadership positions, at all levels (local, national, international) of government, all government bodies, the judiciary, and to encourage political parties to do the same. States should ensure women's access to information and take measures to overcome barriers such as illiteracy, language, poverty and barriers to women's freedom of movement.

Women's participation specifically in peacebuilding and peacemaking processes is particularly important if post-conflict societies are to be rebuilt based on respect for human rights and democratic values. United Nations Security Council resolution 1325 (2000) and its follow-up resolutions and

³⁰ Farzana Bari, "Women's political participation: issues and challenges", draft, United Nations Division for the Advancement of Women (EGM/WPD-EE/2005/EP.12), 3 November 2005, p. 6.

reports on women, peace and security, recognize women's important contribution to peace and call for increased representation of women at all levels of decision-making, in all mechanisms for the prevention, management and resolution of conflicts. This topic is dealt with more in depth in section F below.

Women human rights defenders

The Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms, also known as the Declaration on Human Rights Defenders, recognizes the important role of human rights defenders, including that of women defenders, and outlines the rights of all human rights defenders and the obligations of States.

The Special Rapporteur on the situation of human rights defenders has drawn attention to the specific challenges facing women human rights defenders and those working on women's rights or on gender issues (A/HRC/16/44). Women human rights defenders are subject to the same types of risks as other human rights defenders, but as women they are also targeted for or exposed to gender-specific threats and gender-specific violence.³¹ The reasons for this are multifaceted and complex, and depend on the specific context in which the individual woman is working. Often, the work of women human rights defenders is seen as challenging traditional notions of family and gender roles in society, which can lead to hostility by the general population and the authorities. They are therefore stigmatized and ostracized by community leaders, faith-based groups, families and communities that consider them to be threatening religion, honour or culture through their work.

In addition, the work itself or what they are striving to achieve (for instance, the realization of women's rights or any gender-related rights) also makes them targets for attack. Their families also become targets for threats

³¹ Inmaculada Barcia, "Urgent responses for women human rights defenders at risk, mapping and preliminary assessment" (Association for Women's Rights in Development, June 2011), p. iii.

and violence, aiming to discourage women human rights defenders from pursuing their work. The Special Rapporteur on the situation of human rights defenders has acknowledged that women defenders are more at risk of being subjected to certain forms of violence and other violations, prejudice, exclusion and repudiation than their male counterparts. It is therefore important to strengthen protection mechanisms and other—local and international—responses to their specific concerns.

The Special Rapporteur has recommended that States should ensure that protection programmes for human rights defenders integrate a gender perspective and address the specific needs of women human rights defenders. This must include prompt investigation of intimidation, threats, violence and other abuses against women human rights defenders whether committed by State or non-State actors. In practice, however, women human rights defenders are often without effective protection mechanisms.

Although the State has the primary responsibility to protect defenders when they are threatened or attacked, the international community as well as the United Nations presences on the ground also have a responsibility to support and protect them, bearing in mind the basic principles of confidentiality, do no harm and the informed consent of the person.

The right to a nationality

Women's ability to participate in public and political life is integrally related to their ability to claim citizenship and nationality-related rights. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women calls on States to "grant women equal rights with men to acquire, change or retain their nationality" and to "ensure in particular that neither marriage to an alien nor change of nationality by the husband during marriage shall automatically change the nationality of the wife, render her stateless or force upon her the nationality of the husband" (art. 9). It also requires State parties to "grant women equal rights with men with respect to the nationality of their children". The Committee has explained that nationality is critical to full participation in society and that not having one has a serious impact on the enjoyment of other rights such as the right to

vote, stand for public office, access public benefits and choose a residence. Article 15 requires State parties to “accord to women equality with men before the law” as well as identical legal capacity in civil matters. The Committee has further explained that any restriction in this field seriously limits the woman’s ability to provide for herself and her dependants. The Committee has also noted with concern the high number of reservations to articles 9, 15 and 16, and called on States to withdraw them and to enact and enforce legislation in accordance with these articles.

B. SEXUAL AND REPRODUCTIVE HEALTH AND RIGHTS

Reproductive health is defined in the Programme of Action of the International Conference on Population and Development as “a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity, in all matters relating to the reproductive system and to its functions and processes.” In 2004, the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health defined sexual health as a state of physical, emotional, mental and social well-being related to sexuality, not merely the absence of disease, dysfunction or infirmity (E/CN.4/2004/49). This definition is based on the recognition in the Programme of Action that the purpose of sexual health “is the enhancement of life and personal relations, and not merely counselling and care related to reproduction and sexually transmitted diseases.”

Women’s sexual and reproductive health is related to multiple human rights, including the right to life, the right to be free from torture, the right to health, the right to privacy, the right to education and the prohibition of discrimination. The Committee on Economic, Social and Cultural Rights and the Committee on the Elimination of Discrimination against Women have both clearly indicated that women’s right to health includes their sexual and reproductive health. This means that States have obligations to respect, protect and fulfil rights related to women’s sexual and reproductive health. The Special Rapporteur on the right to health maintains that women are entitled to reproductive health-care services, goods and facilities that

are: (a) available in adequate numbers; (b) accessible physically and economically; (c) accessible without discrimination; and (d) of good quality (A/61/338).

Despite these obligations, violations of women's sexual and reproductive health rights are frequent. These take many forms, such as denying access to services that only women require, providing poor-quality services, subjecting access to third-party authorization or performing procedures without the woman's consent, including forced sterilization, forced virginity examinations and forced abortion. Women's sexual and reproductive health rights are also at risk when they are subjected to female genital mutilation and early marriage.

Violations of women's sexual and reproductive health rights are often deeply ingrained in societal values pertaining to women's sexuality. Patriarchal concepts of women's roles within the family mean that women are often valued according to their ability to reproduce. Early marriage and pregnancy or repeated pregnancies spaced too closely together, often as the result of efforts to produce male offspring because of the preference for sons, have a devastating impact on women's health with sometimes fatal consequences. Women are also often blamed for infertility, and ostracized and subjected to various human rights violations as a result.

The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women guarantees women equal rights in deciding "freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to the information, education and means to enable them to exercise these rights" (art. 16). It also specifies that women's right to education includes "access to specific educational information to help to ensure the health and well-being of families, including information and advice on family planning" (art. 10). Furthermore, sexual and reproductive health is considered to be a vital element of the right to the highest attainable standard of physical and mental health. Women's childbearing role can also have an impact on their enjoyment of other rights such as the rights to education and to work.

The Beijing Platform for Action states that “the human rights of women include their right to have control over and decide freely and responsibly on matters related to their sexuality, including sexual and reproductive health, free of coercion, discrimination and violence.” The Committee on the Elimination of Discrimination against Women, in its general recommendation No. 24 (1999) on women and health, recommends that States should prioritize the “prevention of unwanted pregnancy through family planning and sex education.” In its general comment No. 14 (2000) on the right to the highest attainable standard of health, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights explained that the provision of maternal health services is comparable to a core obligation which cannot be derogated from under any circumstances, and State parties have the immediate obligation to take deliberate, concrete and targeted steps towards fulfilling the right to health in the context of pregnancy and childbirth.

Access to information about sexual and reproductive health

Women’s right to decide freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to the information, education and means to exercise this right requires attention to their access to information on modern methods of contraception and comprehensive sex education.

Women’s access to modern methods of contraception

According to the United Nations Population Fund, there were 1.4 billion women of reproductive age (between 15 and 49) in 2008, of whom 818 million, or more than half, wanted to avoid a pregnancy. Of those, 603 million were using modern contraceptive methods and 215 million were not. Unintended pregnancies are overwhelmingly attributable to the unmet need for modern contraception. Of the women who became pregnant unintentionally, 66 per cent were not using any method of contraception and 16 per cent relied on traditional methods, such as periodic abstinence and withdrawal, which have higher rates of failure than modern methods. Women’s and girls’ susceptibility to contracting HIV and other sexually transmitted diseases is another serious consequence of not using modern contraception.

Women's lack of information on contraception has a direct impact on their right to decide on the number and spacing of their children, as well as on their right to health. The Committee on the Elimination of Discrimination against Women, in its general recommendation No. 21 (1994), explained that "in order to make an informed decision about safe and reliable contraceptive measures, women must have information about contraceptive measures and their use, and guaranteed access to sex education and family planning services, as provided in article 10 (h) of the Convention." Such information should be scientifically accurate and free from discrimination. While practitioners have a right to conscientious objection, the protection of that right must not infringe on women's right to accurate and objective information on contraception. The European Court of Human Rights, for instance, has held that pharmacists may not refuse to sell contraceptives based on their personal religious beliefs.³² The Committee on the Rights of the Child, in its general comment No. 4 (2003) on adolescent health and development, specified that "States parties should ensure that [adolescents] have access to appropriate information [on sexual and reproductive issues, including family planning, contraception and the prevention of sexually transmitted diseases], regardless of their marital status and whether their parents or guardians consent."

Access to services and medicines

Ensuring that women have access to services which are required only by women is a key aspect of eliminating discrimination against women. Guaranteeing the availability, accessibility, quality and acceptability of these services and medicines is central to ensuring women's sexual and reproductive health rights. The Committee on the Elimination of Discrimination against Women, in its general recommendation No. 24 (1999), further specified that "it is discriminatory for a State party to refuse to legally provide for the performance of certain reproductive health services for women", highlighting that "laws that criminalize medical procedures only needed by women and that punish women who undergo those procedures" are barriers to women's access to health care.

³² *Pichon and Sajous v. France*, application No. 49853/99, decision of 2 October 2001.

It is estimated that 287,000 women died in childbirth in 2010. In addition, every year an estimated 10 million women suffer a pregnancy-related injury, infection, disease or in some cases long-term disability. Ensuring universal access to skilled attendance at childbirth, emergency obstetric care, post-partum care, preventing unsafe abortion and widening contraceptive choices are some of the interventions that have been shown to reduce maternal mortality and morbidity.

In the case of *Alyne da Silva Pimentel Teixeira (deceased) v. Brazil*,³³ the victim, a woman of African descent, died after a stillbirth and serious postnatal complications. Failures in diagnosing the complications suffered by the victim, delays in treating those complications, delays in referring her to a hospital with superior facilities and failures in the transmission of her records between health facilities, followed by lack of adequate response and redress for these failures, resulted in a finding of violations of the Convention.

The Committee found that the State party had violated its obligations under article 12 (in relation to access to health), article 2 (c) (in relation to access to justice) and article 2 (e) (in relation to the State party's due diligence obligation to regulate the activities of private health service providers), in conjunction with article 1, of the Convention. The Committee underlined in its decision that the State is directly responsible for the actions of its private medical institutions when it outsources its medical services, and that it maintains a duty to regulate and monitor private health-care institutions in line with its due diligence obligations. The Committee further noted that the State must ensure that its maternal health services meet the specific needs of women, that policies on maternal health are implemented in practice, and that adequate judicial remedies and effective protection are provided without discrimination.

Ensuring access to safe and affordable sexual and reproductive health services includes the need to ensure access to safe and affordable abortion. Although access to modern contraceptive methods and family

³³ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, communication No. 17/2008, Views of 25 July 2011.

planning reduce the risk of an unplanned pregnancy, no contraceptive method is 100 per cent effective. The work of human rights mechanisms indicates that States should ensure access to abortion at least where there is a threat to the woman's life or health, or where the pregnancy is the result of rape or incest.³⁴ In its general recommendation No. 24 (1999), the Committee on the Elimination of Discrimination against Women also stated that "when possible, legislation criminalizing abortion could be amended to remove punitive provisions imposed on women who undergo abortion." Decriminalization of abortion services was also emphasized in the Beijing Platform for Action, which recommended that States should consider reviewing laws containing punitive measures against women who have undergone illegal abortions.³⁵ In all circumstances, access to post-abortion health services must be accessible, safe and affordable. Unsafe abortion is a leading cause of maternal mortality and morbidity, and ensuring that abortion services are accessible and safe is thus also an important part of the State's obligation to ensure that women are enabled to survive pregnancy.

³⁴ See, e.g., Human Rights Committee, general recommendation No. 28 (2000) on the equality of rights between men and women, para. 11, and its 2012 concluding observations on Guatemala (CCPR/C/GTM/CO/3, para. 20) and the Dominican Republic (CCPR/C/DOM/CO/5, para. 15).

³⁵ *Report of the Fourth World Conference on Women*, chap. I, resolution 1, annex II, para. 106 (k). The Special Rapporteur on the right to health presented a report in 2011 to the General Assembly (A/66/254) on criminalization and other legal restrictions on reproductive health services, including abortion. He concluded that "States must take measures to ensure that legal and safe abortion services are available, accessible, and of good quality" and called on States to "decriminalize abortion" and to "consider, as an interim measure, the formulation of policies and protocols by responsible authorities imposing a moratorium on the application of criminal laws concerning abortion". In addition, post-abortion medical services, regardless of the legality of abortion, must always be available, safe and accessible.

Treaty body jurisprudence on abortion

***L.M.R. v. Argentina* (Human Rights Committee, communication No. 1608/2007, Views adopted on 29 March 2011)**

L.M.R. was a minor girl with an intellectual disability, who had become pregnant as a result of rape by her uncle. She was denied a legal abortion. The Committee found a violation of article 7 of the Covenant (torture or other inhuman or degrading treatment), since the State's failure to guarantee her right to a termination (which in this case would have been in accordance with Argentine law) had "caused L.M.R. physical and mental suffering constituting a violation of article 7 of the Covenant that was made especially serious by the victim's status as a young girl with a disability." The Committee called on the State party to provide the victim with redress, including adequate compensation.

***K.L. v. Peru* (Human Rights Committee, communication No. 1153/2003, Views adopted on 24 October 2005)**

K.L. was a 17-year-old girl whose foetus was determined to have a condition which would prevent its survival for more than a few days following birth. She requested an abortion, but the service was denied since abortion was legal only to save the mother's life but not in cases of foetal impairment. K.L. had to carry the pregnancy to term and was then made to breastfeed the baby, who died four days after birth. In finding a violation of article 7, the Human Rights Committee found that the depression and emotional distress of the 17-year-old girl were foreseeable consequences of the State's failure to enable her to undergo a therapeutic abortion. (Note the State party did not cooperate in the proceedings.)

L.C. v. Peru (Committee on the Elimination of Discrimination against Women, communication No. 22/2009, Views adopted on 17 October 2011)

L.C. was a minor girl, victim of sexual abuse, who had attempted suicide when she had found out that she had become pregnant as a result of the abuse. She survived but sustained serious injuries, including to her spine, that required urgent surgery. She and her mother requested a legal abortion so that the operation could proceed. This was denied by a hospital, claiming that the victim's life was not in danger. Finally, after 3.5 months and having miscarried, she had the surgery but she is currently paralysed from the neck down, having regained only partial movement in the hands. The Committee found a violation of her right to health, since the decision on the abortion had not taken sufficiently into account the damage of the decision on her mental and physical health. Her health would have required access to both the surgery and the therapeutic abortion, especially given the circumstances (her age, the suicide attempt and sexual abuse).

Regarding access to medicines, WHO has included modern methods of contraception, including emergency contraception, in its Model List of Essential Medicines. Recognizing that access to medicines to ensure sexual and reproductive health can sometimes be restricted on political, cultural or legal rather than medical grounds, the Special Rapporteur on the right to health has called on States to "ensure that access to essential medicines for treating ... sexual and reproductive health ... is based purely on health needs and evidence and not restricted on account of extraneous non-health considerations" (A/HRC/23/42, para. 73 (b)).

Consent

Ensuring women's sexual and reproductive health rights means that women's capacity to make decisions regarding their bodies must be respected. Requirements of third-party consent for access to certain services have been consistently criticized by human rights mechanisms as

contrary to women's rights.³⁶ For instance, the Human Rights Committee, in its general comment No. 28 (2000), deemed legal provisions requiring the husband's consent for a woman to undergo sterilization a violation of the woman's right to privacy.

According to the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, in its general recommendation No. 19 (1992), compulsory sterilization or abortion adversely affects women's physical and mental health, and infringes their right to decide on the number and spacing of their children. In *A.S. v. Hungary*,³⁷ a doctor in a public hospital performed a forced sterilization procedure on a patient without providing adequate information to gain the patient's consent. The Committee found a violation of the petitioner's right to equality in education, especially regarding information pertaining to family planning, the right to equality in accessing health care and the right to equality in the family, especially regarding the right to decide the number, spacing and timing of children.

Persons with disabilities face particular risks of being subjected to involuntary medical procedures pertaining to their sexual and reproductive health. Article 23 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities reinforces the right of people with disabilities to found and maintain a family and to retain their fertility on an equal basis with others. Article 12 reaffirms the right of persons with disabilities to recognition everywhere as persons before the law and to enjoy legal capacity on an equal basis with others, including access to the support they may require to exercise their legal capacity. Article 25 clearly articulates that free and

³⁶ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, general recommendation No. 24 (1999) on women and health, and its comments on State party reports, for instance on Indonesia (CEDAW/C/IDN/CO/5, para. 16) and on Turkey (A/52/38/Rev.1, para. 196); and Committee on the Rights of the Child, general comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health. The latter has commented that the need for parental consent for abortion has increased the number of illegal abortions among adolescents (see its concluding observations on Kyrgyzstan (CRC/C/15/Add.127, para. 45)) and has in several cases recommended that States should provide adolescents with youth-friendly rehabilitation and counselling services.

³⁷ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, communication No. 4/2004, Views adopted on 14 August 2006.

informed consent should be the basis for providing health care to persons with disabilities. The Committee on the Rights of Persons with Disabilities recommended “the abolition of surgery and treatment without the full and informed consent of the patient” in one of its first concluding observations to a State party.³⁸

Torture and cruel, inhuman and degrading treatment in health-care settings

In his 2013 report to the Human Rights Council, the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment analysed human rights abuses in health-care settings which are tantamount to torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, and existing protection gaps in this regard. He devoted specific attention to violations of reproductive rights. He explains that “forced sterilization is an act of violence, a form of social control, and a violation of the right to be free from torture and other cruel, inhuman, or degrading treatment or punishment.” He called on States to “safeguard free and informed consent on an equal basis for all individuals without any exception, through legal framework and judicial and administrative mechanisms, including through policies and practices to protect against abuses.”

In the same report, he also recalls the Committee against Torture’s concern about absolute bans on abortion as violating the prohibition of torture and other forms of cruel, inhuman and degrading treatment. He recommended that States “ensure that women have access to emergency medical care, including post-abortion care, without fear of criminal penalties or reprisals.”

Source: A/HRC/22/53.

³⁸ Concluding observations: Tunisia (CRPD/C/TUN/CO/1, para. 29). See also “Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability” (A/HRC/20/5).

The right to a safe and healthy pregnancy

Complications during pregnancy and childbirth are a leading cause of death and disability among women of reproductive age in developing countries. There is no single cause of death and disability for men between the ages of 15 and 44 that is close to the magnitude of maternal mortality.³⁹ The World Health Organization defines maternal death as the death of a woman while pregnant or within 42 days of termination of pregnancy, irrespective of the duration and site of the pregnancy, from any cause related to or aggravated by the pregnancy or its management, but not from accidental or incidental causes. Maternal morbidity is a condition outside of normal pregnancy, labour and childbirth that affects a woman's health during those times.⁴⁰

States are obliged under international human rights law to respect, protect and fulfil human rights in relation to maternal health, pregnancy and childbirth. When women die in childbirth due to preventable causes, many human rights obligations of the State come into play. For instance, to protect women's right to life, States need to ensure that available resources are used and that the necessary measures are taken to ensure the availability, accessibility, acceptability and good quality of sexual and reproductive health services, including their affordability. Preventable maternal deaths can also entail violations of the right to the highest attainable standard of physical and mental health, including sexual and reproductive health, the rights to equality and non-discrimination, the rights to information and education and to enjoy the benefits of scientific progress.

Applying a human rights-based approach to maternal mortality and morbidity entails inter alia looking at preventable maternal mortality and morbidity from an equality and non-discrimination perspective, analysing State obligations under human rights law as well as gaps in protection,

³⁹ See D. Maine and A.E. Yamin, "Maternal mortality as a human rights issue: measuring compliance with international treaty obligations", *Human Rights Quarterly*, vol. 21, No. 3 (August 1999).

⁴⁰ Susan A. Orshan, *Maternity, Newborn and Women's Health Nursing: Comprehensive Care across the Life Span* (Philadelphia, Wolters Kluwer/Lippincott Williams and Wilkins, 2008), p. 15.

participation and accountability. The human rights-based approach facilitates reaching specific groups of women who are excluded from access to essential health services.

A human rights-based approach to maternal mortality

The Human Rights Council requested the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights to prepare a series of reports on maternal mortality and morbidity as a human rights issue. In the first report in 2010 (A/HRC/14/39), the High Commissioner outlined seven important principles of a human rights-based approach: non-discrimination, accountability, participation, transparency, empowerment, sustainability, and international cooperation. In 2011, a compilation of good practices (A/HRC/18/27) was presented, in which the High Commissioner observed five common features of good practices to reduce maternal mortality and morbidity in line with human rights obligations: enhancing the status of women by removing barriers to an effective human rights-based approach to eliminate maternal mortality and morbidity, ensuring sexual and reproductive health rights, strengthening health systems to increase access to and use of skilled care, addressing unsafe abortion, and improving monitoring and evaluation.

In 2012, the High Commissioner prepared technical guidance on the application of a human rights-based approach to policies and programmes to reduce preventable maternal mortality and morbidity (A/HRC/21/22). The guidance is aimed principally at policymakers seeking to design maternal health policies in accordance with human rights requirements. It follows the policy cycle of planning, budgeting, implementation, monitoring and accountability, including details of the required steps from a human rights perspective at each stage.

C. WOMEN'S RIGHT TO AN ADEQUATE STANDARD OF LIVING

The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights mentions the right to adequate food, clothing and housing, and the continuous improvement of living conditions as part of the right to an adequate standard of living for oneself and one's family (art. 11). Women's rights to land, property, food, water and sanitation, as well as work and social security, are intrinsically linked to the right to attain an adequate standard of living. All these rights are guaranteed under international human rights law, including the right to enjoy these rights on an equal basis with men, without discrimination. Women's access to services, to education and to productive resources is paramount to the realization of the above-mentioned rights.

Land, property, housing

Rights to land, housing and property are essential to women's equality and well-being. Women's rights in, access to and control over land, housing and property are a determining factor in their living conditions especially in rural economies, essential to women and their children's daily survival, economic security and physical safety. Despite the importance of these rights for women and female-headed households, women still disproportionately lack security of tenure.⁴¹ This is often because property is registered in a man's name; the father, husband or brother. In the event of separation, divorce or widowhood, the man or his family often retains rights to the property or the land whereas the woman becomes homeless or will have to share the property with her in-laws without gaining control or rights over it.

Access to land and housing is governed through land tenure systems. Land tenure is the relationship, whether legally or customarily defined, among people, individuals and groups, with respect to land. According to general comment No. 4 (1991) on the right to adequate housing of

⁴¹ United Nations Centre for Human Settlements, *Women's Rights to Land, Housing and Property in Post-conflict Situations and During Reconstruction: A Global Overview*, Land Management Series No. 9 (Nairobi, 1999), p. 12.

the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, tenure takes a variety of forms, including rental (public and private) accommodation, cooperative housing, lease, owner-occupation, emergency housing and informal settlements, including occupation of land or property. Regardless of the type of tenure, all persons should possess a degree of security of tenure which guarantees legal protection against forced eviction, harassment and other threats.

Discriminatory legislation on and lack of control over property, land and housing also mean that women are excluded from community decision-making processes that are led by men who normally are the landowners. In rural communities, ownership of land determines both social status and the way in which control is exercised over a household's resources and income. Women's disadvantaged economic position in this regard creates a structural dependence on men for access to resources, which in turn can subject women to insecurity and violence.

Cultural and religious practices, as well as customary practices, can also have an impact on women's rights related to land, property and housing. These practices often exist in parallel with statutory laws.⁴² They may discriminate against women regarding property, land and housing, and sometimes trump national laws (these practices are never codified but can in practice supersede laws, for instance when implemented locally or when used as interpretation of statutory laws). This happens in particular in rural areas, where customs and practices still shape and influence family matters and determine the position of women. Most often, these customs or practices make women's access to or control over land, property and housing dependent on a man—the husband, father or brother. In practice, the interpretation of statutory laws is influenced by customary laws or practices to the detriment of women's rights. Customary forums for decision-making are normally dominated by men. Women can rarely participate in decision-making with respect to land,

⁴² *Women and the Right to Adequate Housing* (United Nations publication, Sales No. E.11.XIV.4). See also UN-Women and OHCHR, *Realizing Women's Rights to Land and Other Productive Resources* (2013).

property and housing even though these issues affect them directly and seriously. Gender bias within the official administration also leads to the exclusion of women from decision-making on policies and programmes on housing and land.⁴³

Women suffering from multiple forms of discrimination—e.g., older women, women with disabilities, women living with HIV/AIDS or women belonging to minority communities or indigenous groups—face additional obstacles in accessing land and property. For instance, in some places widows, often older women, are blamed for killing their husbands by infecting them with HIV and in-laws use this as a justification to dispossess them and evict them. Women then lose access to productive resources which they badly need to pay for their medical care.

The Universal Declaration of Human Rights establishes the right of everyone to own property regardless of sex (art. 17.1 and 2), the right to an adequate standard of living including housing and to security in the event of a lack of livelihood (art. 25), and states that everyone should have equal rights as to marriage, during marriage and at its dissolution (art. 16). The International Covenant on Civil and Political Rights, in its broad non-discrimination provision (art. 26), guarantees equality before the law and prohibits discrimination on the basis of sex. This applies equally to legislation and policies on property, housing and land rights. The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights also guarantees the right to adequate housing (art. 11). Furthermore, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women specifically requests States to undertake all appropriate measures to eliminate discrimination against rural women, and to guarantee their enjoyment of adequate living conditions, including housing (art. 14.2). It also stipulates that State parties should undertake all appropriate measures to eliminate discrimination against women in all matters relating to marriage and family relations, and in particular to ensure the same

⁴³ *Women and the Right to Adequate Housing*, chap. II, sects. C and F.

rights for spouses in respect of the ownership, acquisition, management, administration, enjoyment and disposition of property (art. 16.1).⁴⁴

In the Beijing Platform for Action, States committed to “undertake legislation and administrative reforms to give women equal rights with men to economic resources, including access to ownership and control over land and other forms of property, credit, inheritance, natural resources and appropriate new technology.” The 1996 United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II) in Istanbul, Turkey, and its Istanbul Declaration and Habitat Agenda provide a plan of action on rights, including the rights of women in human settlements development. It commits States to providing legal security of tenure and equal access to land for all, including women and people living in poverty.

Women are disproportionately affected by forced evictions, protection against which is a key element of security of tenure and the right to adequate housing. Eviction can take place only under certain very exceptional circumstances and under strict criteria imposed by international law. States have to take certain measures to comply with international standards, such as adopt and implement special measures to protect women from evictions, for instance by conferring titles to land and housing to women. States have to assess the differentiated impact of evictions on women so that the specific impact on them is addressed appropriately. Women have equal rights to all

⁴⁴ According to the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, under the Convention women should be accorded a legal capacity identical to that of men, so that a woman can enter into contracts, own property and have access to financial credit without a husband’s or male family member’s guarantee or concurrence. The right to own, manage, enjoy and dispose of property is central to a woman’s right to enjoy financial independence, and is also in many countries critical to her ability to earn a livelihood and to provide adequate housing and nutrition for herself and her children. With regard to marital property, even if the law gives women the right to own an equal share of the property during marriage or when the marriage ends, in practice there are many obstacles such as discriminatory laws or customs that hinder women’s exercise of those rights and States should address these. The same applies to inheritance laws and practice, and the Committee urges States to abolish legal provisions on inheritance that do not reflect the principles of equal ownership of property acquired during marriage (general recommendation No. 21 (1994)). See also Leilani Farha, “Women and housing”, in *Women and International Human Rights Law*, Kelly D. Askin and Dorean M. Koenig, eds., vol. 1 (Ardsey, New York, Transnational Publishers, 1999), pp. 510–513.

relevant information, full consultation and participation throughout the entire process of eviction. In the event of eviction, remedies and compensation should be equally available to women and States should ensure that women are not subjected to discrimination or to sexual or gender-based violence. Women must be co-beneficiaries of any compensation packages, and widows or single women are entitled to their own compensation.

Violence against women and their right to housing

Research has demonstrated the links between domestic violence and women's right to adequate housing and this has been highlighted throughout the work of the Special Rapporteurs on violence against women and on the right to adequate housing. If women's right to adequate housing is not sufficiently protected, women become more vulnerable to violence. Domestic violence has been found to be a leading cause of women's (and often their children's) homelessness, and many women try to avoid homelessness by staying in abusive relationships. Women who are property owners or landowners experience less domestic violence, which points to the importance of guaranteeing women's security of tenure.

Assumptions that a woman has to "leave" an abusive home instead of removing the abusive husband and the lack of support for removing the abusive partner by local authorities, community and/or family laws and regulations, greatly undermine women's right to adequate housing as well as their right to live a life free of violence. Overcrowding, poverty and unemployment also have an impact on the above-mentioned rights and directly affect the level of violence and sexual abuse in homes and communities. In addition, insufficient protection for victims of domestic violence, including insufficient shelter homes, legal aid and information to women about their rights, has an impact on the level of domestic violence and women's homelessness. Consequently, States should address all these issues as issues of women's rights to property, land, housing, life, personal security, gender equality and being free from violence and discrimination.

***A.T. v. Hungary* (Committee on the Elimination of Discrimination against Women, communication No. 2/2003, Views adopted on 26 January 2005)**

In *A.T. v. Hungary*, a case on domestic violence, the Committee ruled that shelter homes should always be available to provide effective protection to victims of domestic violence. Furthermore, the State party was called upon to take immediate and effective measures to guarantee the physical and mental integrity of A.T. and her family and ensure that she is given a safe home in which to live with her children, receives appropriate child support and legal assistance as well as reparation proportionate to the physical and mental harm undergone and to the gravity of the violations of her rights.

Food, water and sanitation

The rights to food, water and sanitation are equally crucial for women's well-being, dignity and enjoyment of other human rights. Poor female nutrition early in life reduces learning potential and productivity, and increases reproductive and maternal health risks. This undermines attempts to eliminate gender inequalities throughout a woman's lifespan, having an effect on issues such as women's access to resources. Investing in women's nutrition improves the overall development capacity of a country, considering the role women have in the household with regard to food production, food preparation and childcare.⁴⁵ Women's and girls' disadvantaged health status and their traditional role in water collection and sanitation management in many societies have a negative impact on them, and it has been recognized that a lack of water and sanitation also disproportionately affects them. Women and girls have greater need for privacy when using toilets and when bathing, especially when menstruating, and in addition not having easy access to toilets and bathrooms makes them more vulnerable to rape and other forms of gender-based violence.

⁴⁵ *Women and the Right to Food: International Law and State Practice*, Right to Food Studies (Rome, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2008), p. 8.

The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights recognizes the right to food, and acknowledges that more immediate and urgent steps may be needed to ensure everyone's fundamental right to freedom from hunger and malnutrition (art. 11). The Committee on Economic, Social and Cultural Rights specified, in its general comment No. 12 (1999) on the right to adequate food, that this right entails that food has to be physically and economically accessible to all. According to the Committee, the State obligation is to take whatever steps are necessary to ensure that everyone is free from hunger and as soon as possible can enjoy the right to adequate food. This requires the development of a national strategy on food security, which has to specifically address the need to prevent discrimination in access to food or resources for food, including guaranteeing full equal access for women to economic resources, "including the right to inheritance and the ownership of land and other property, credit, natural resources and appropriate technology; measures to respect and protect self-employment and work which provides a remuneration ensuring a decent living for wage earners and their families."

According to the Special Rapporteur on the right to food, closing the gender gap in agriculture is essential for achieving Millennium Development Goal 1. For this purpose, the Special Rapporteur recommends measures such as "eliminating discriminatory laws and cultural practices; supporting the development of women's cooperatives; employing more women in the extension services sector; titling schemes combined with broader agricultural support; issuing titles in the name of both the husband and wife; and encouraging more diverse farming practices such as diverse crop plantings and combining cash crops with subsistence crops".⁴⁶ The Special Rapporteur notes that women are a huge interest group and a major actor in realizing the right to food, but are rarely heard since they are underrepresented legally, economically and politically. While women make up 80 per cent of the world's agricultural labour force, they own

⁴⁶ www.srfood.org/en/gender (accessed 8 November 2013).

less than 1 per cent of land and account for less than 1 per cent of credit offered to farmers globally.⁴⁷

In 2010 the United Nations General Assembly recognized the right to clean water and sanitation as a human right, through its resolution 64/292. This right is intrinsically linked to the right of everyone to a decent standard of living (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, art. 11.1) and the right to the highest attainable standard of physical and mental health (*ibid.*, art. 12.1), according to the Committee on Economic, Social and Cultural Rights. Water is a prerequisite for living a life in dignity and the enjoyment of several other human rights depends on the accessibility of water. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women stipulates that State parties should ensure women's adequate living conditions, *inter alia* in relation to water supply (art. 14.2). The Committee on Economic, Social and Cultural Rights underscores, in its general comment No. 15 (2002) on the right to water, that they should give particular attention to ensuring marginalized farmers, including women farmers, have equitable access to water and water management systems. Water has to be available, of sufficiently good quality, and accessible both economically and physically, without discrimination.

State parties have immediate obligations in relation to the right to water, including certain core obligations that represent a minimum level to which the obligations laid down in the Covenant have to be fulfilled at all times. Ensuring the right to access water and water facilities and services on a non-discriminatory basis, especially for marginalized or disadvantaged groups, is part of these core obligations. In relation to women's right to water, general comment No. 15 (2002) specifies that States should take steps to ensure that women are not excluded from decision-making processes concerning water resources and entitlements, and that the disproportionate burden on women to collect water is alleviated.

⁴⁷ *Ibid.* See also gender resources on the website of the Food and Agriculture Organization of the United Nations: www.fao.org/gender/gender-home/gender-resources/en/ (accessed 8 November 2013).

The Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation explained in her report on stigma and the realization of the human rights to water and sanitation (A/HRC/21/42) how the intersection of different attributes can compound the discrimination faced by certain groups or persons, such as being a woman and a sex worker, a woman infected with HIV, or being a woman and belonging to a certain marginalized group. The stigma these groups of women face greatly affects their access to water and sanitation. Menstruating women also suffer stigma and menstruation remains a taboo in many countries. Women often lack the appropriate facilities and the needed privacy to change or wash during menstruation, and cultural perceptions that menstruating women are “contaminated” or “impure” lead to their reduced mobility or even seclusion, as well as to dietary restrictions and restricted access to water resources and food during menstruation. The taboos and deeply rooted practices surrounding menstruation also have a negative impact on girls’ right to education, since girls may be absent from school during menstruation, either because there are no appropriate facilities at school or because they are isolated by their family owing to cultural practices. To combat silence and stigma, States should make sure that there is sufficient access to information on menstruation and hygiene, including comprehensive sexual education in schools on menstruation, targeting both girls and boys. The provision of adequate hygiene facilities must be ensured as well.

The right to decent work and to social security

In addition to other rights, the right to work and to social security is closely linked to the right to an adequate standard of living and the continuous improvement of living conditions for oneself and one’s family. According to the International Labour Organization (ILO), women experience systemic barriers in almost every aspect of work, ranging from whether they have paid work at all, to the type of work they obtain or are excluded from, the availability of support such as childcare, the level of their pay, their working conditions, their access to higher paying “male” occupations, the insecurity of their jobs, the absence of pension entitlements or benefits,

and the lack of time, resources or information necessary to enforce their rights.⁴⁸ Women make up the majority of the poor in both developed and developing nations, and they face multiple barriers to accessing social security too, owing to their roles as mothers, carers, informal workers, migrants, and precarious and part-time workers.

The general right to work is set out in the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (art. 6). The Covenant further recognizes everyone's right to enjoy just and favourable conditions of work, in particular the right to safe working conditions (art. 7). It also addresses collective rights related to the right to work, such as the right to form trade unions and the right to join a trade union of one's choice (art. 8). As the Committee explains in its general comment No. 18 (2005) on article 6 of the Covenant, the work has to be decent, that is to say, respect the fundamental rights of the individual as well as those of the worker to safe working conditions and remuneration. States should therefore take measures to reduce to the extent possible the number of workers outside the formal economy (predominantly women) who thus lack any protection by the State. Work must be available, accessible without discrimination on any grounds, and acceptable to the individual worker. Again, the State has an immediate obligation to guarantee that the right to work will be enjoyed without discrimination, and to take deliberate, concrete, targeted steps towards the realization of the right to work and full employment.

The Committee further underlines the need for "a comprehensive system of protection to combat gender discrimination and to ensure equal opportunities and treatment between men and women in relation to their right to work by ensuring equal pay for work of equal value. In particular, pregnancies should not constitute an obstacle to employment and should not constitute justification for loss of employment."

The main ILO convention relevant to gender equality with respect to work is the Discrimination (Employment and Occupation) Convention No. 111 (1958), which stipulates that States are to declare and pursue a national

⁴⁸ See www.ilo.org/public/english/support/lib/resource/subject/gender.htm (accessed 8 November 2013).

policy to promote equality of opportunity and treatment in respect of employment and occupation, with a view to eliminating discrimination, which would include discrimination based on sex. Other notable conventions are the Equal Remuneration Convention No. 100 (1951), which specifically addresses equal remuneration for work of equal value, the Workers with Family Responsibilities Convention No. 156 (1981) and the Maternity Protection Convention No. 183 (2000). Numerous other ILO conventions are relevant from a gender perspective including conventions on employment promotion, working conditions, as well as on specific categories, such as persons with HIV/AIDS, indigenous and tribal people, migrant workers, and domestic workers.⁴⁹

The right to social security, including social insurance, is also provided for in the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (art. 9). According to the Committee's general comment No. 19 (2007) on the right to social security, social security is of central importance in guaranteeing human dignity for all persons, when they are faced with circumstances that deprive them of their capacity to fully realize their Covenant rights. The right to social security encompasses the right to access and maintain benefits without discrimination in order to secure protection, *inter alia*, from lack of work-related income caused by sickness, disability, maternity, employment injury, unemployment, old age, or death of a family member, unaffordable health care or insufficient family support, particularly for children and adult dependants.

The right to social security has to be enjoyed equally by men and women (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, arts. 2.2 and 3). In its general comment No. 16 (2005) on the equal right of men and women to the enjoyment of all economic, social and cultural rights, the Committee notes that the implementation of article 3 in conjunction with article 9 requires, for instance, equalizing the compulsory retirement age for both men and women, ensuring that women receive the equal benefit

⁴⁹ ILO, *Gender Equality and Decent Work: Selected ILO Conventions and Recommendations that Promote Gender Equality as of 2012*, 3rd rev. ed. (Geneva, 2012). Available from www.ilo.int/global/standards/information-resources-and-publications/publications/WCMS_088023/lang-en/index.htm.

of public and private pension schemes, and guaranteeing maternity leave for women, paternity leave for men and parental leave for both men and women. In its general comment No. 19 (2007) on the right to social security, the Committee explains that State parties should take steps to eliminate factors that prevent women from contributing equally to social security schemes that link benefits to contributions. Differences in the average life expectancy of men and women need to be taken into account in the design of schemes, since they can lead to de facto discrimination, and non-contributory schemes also have to take into account that women more often than men live in poverty and often have the sole responsibility for the care of their children. Contributory pension schemes can accentuate inequalities, with older women more likely to receive lower pensions and other contributory benefits.⁵⁰ General recommendation No. 27 (2010) on older women and protection of their human rights further discusses the different types of discrimination older women face. Women are less present in the formal sectors of employment and tend to be paid less for the same work or work of equal value. According to the Committee, such gender-based discrimination throughout women's lives has a cumulative effect in old age, leading to disproportionately low incomes and low pensions or even no pension.

⁵⁰ See also the report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the human rights situation of older persons (E/2012/51), para. 51.